

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almenyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

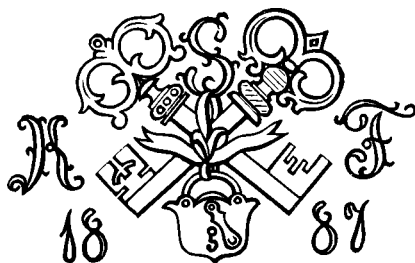
KLEJNSMEDEN
EN DANSK FAGFORENINGS UDVIKLING
GENNEM TIDERNE

KLEJNSMEDEN

EN DANSK FAGFORENINGS UDVIKLING

GENNEM TIDERNE

AF RASMUS BERG

UDGIVET AF KLEJNSMEDENES FAG-
FORENING I ANLEDNING AF DENS
50 AARS JUBILÆUM 1937

1937

DANSK ANDELS TRYKKERI . KØBENHAVN Ø.

FORORD

Det er i Grunden misvisende, naar Klejnsmedene først nu holder 50 Aars Jubilæum som Organisation, da det derved kommer til at se ud, som om Klejnsmedene er kommet forholdsvis sent med i Organisationen; men dette er saa langt fra Tilfældet, at det tværtimod er Klejnsmedene, der maa kaldes Smedeorganisationens Pionerer. Da Fagforeningen af 1873 blev stiftet, var Klejnsmedene nemlig det store Gros, kun isprængt enkelte Grovsmede, væsentlig de, der havde sagt Vogn- og Beslagsmederiet Farvel og var gaaet over til det frembrydende Kedelsmederi. Egentlige Maskinarbejdere, som vi kender dem nu, fandtes slet ikke. Det var Klejnsmede, der blev de fremskydende Maskinfabrikkers første Garde.

Men efterhaanden befolkedes Maskinfabrikkerne mere og mere; der udlærtes ogsaa Smede paa disse Arbejdspladser, flere og flere gik over til Maskinindustrien, der jo i 70'erne og 80'erne tog et vældigt Opsving, og til sidst blev Klejnsmedene kun et lille Mindretal blandt de organiserede Smede- og Maskinarbejdere. Og i denne Kendsgerning ligger Spiren til Dannelsen af Klejnsmedeforeningen den 16. August 1887.

Det var særlig den store Smedelockout i 1885, der aabnede Øjnene paa Klejnsmedene for den Opfattelse, at deres specielle Klejnsmede-Interesser daarligt kunde varetages af den store, blandede Organisation, hvis Hovedvirksomhed naturligt maatte blive at varetage dens mange Medlemmers Interesser paa Maskinfabrikkerne. Konflikten i 1885 begyndte med en Lønkonflikt blandt Klejnsmedene, hvis væsentlige Fordringer var 30 Øre pr. Time som Mindsteløn og forhøjet Betaling for Over-, Nat- og Søndagsarbejde. Der er næppe Tvivl om, at disse Fordringer var blevne gennemførte, hvis ikke de store Konflikter med alle københavnske

Jernfabrikanter og Burmeister & Wain var komne til samtidig. Men i Stedet for en lille Klejnsmedestrejke paa ca. 100 Mand, fik vi — efter Datidens Forhold — Kæmpe-Lockouten, der i Løbet af 4 Maaneder udtømte Smedenes sparsomme Hjælpekilder.

Det var efter dette med saa store Ofre førte og dog mislykkede Forsøg paa at forbedre sine Kaar, at Klejnsmedene for Alvor tænkte paa at danne deres egen Forening, der i Samarbejde med Moderforeningen kunde varetage Klejnsmedenes specielle Interesser.

Karakteristisk er det, at den nydannede Forenings første Bestræbelser gik ud paa at tvinge Mestrene til at respektere deres egne Underskrifter. Den eneste direkte Fordel, Lockouten bragte Svendene, var, at Mestrene og Fabrikanter gik ind paa forhøjet Betaling for Over-, Nat- og Søndagsarbejde. Men da Arbejdet atter var genoptaget, tænkte Mestrene ikke længere paa at overholde dette for Svendene betydelige Gode. Heldigvis kom den nydannede Klejnsmede-Forening tidsnok til at redde denne Bestemmelse.

Karakteristisk er det ogsaa, at det var den senere Direktør for Arbejdsgiverforeningen, Smedemester C. Weitemeyer, som Klejnsmedesvendeforeningen først maatte have fat ved Ørerne for at faa de indgaaede Indrømmelser respekterede.

Nu, 50 Aar efter, ligger det nær at spørge: Har Foreningen haft nogen Betydning for Fagets Udøvere? Dette Spørgsmaal maa besvares med et ubetinget Ja!

N. C. CHRISTENSEN.

FORFATTERENS FORORD

Da jeg fik Anmodning om at skrive denne Bog i Anledning af Klejnsmedenes Fagforenings 50 Aars Jubilæum, var jeg straks paa det rene med, at skulde den ikke blive en Gentagelse af, hvad I. A. Hansen, denne fremragende Mand indenfor Arbejdernes Organisation, havde draget frem i det Skrift, som udkom ved Dansk Smede- og Maskinarbejder Forbunds 25 Aars Jubilæum, maatte jeg vælge en Fremstilling, der lagde Vægten paa at fortælle om Klejnsmedens Liv gennem Tiderne for derved at danne en Baggrund for den Tradition, der er raadende indenfor Faget den Dag i Dag.

Det er klart, at i det store og hele har Klejnsmedenes Fagforening fulgt den almindelige Linje indenfor vor Arbejderbevægelse og især naturligvis, som den har udformet sig i den store Hovedorganisation; men der har dog indenfor Klejnsmedenes Rækker været levet et saa stærkt og rigt Liv, som taget for sig kunde give Stof til en særlig Behandling med det Formaal at vise, hvorledes en dansk Fagforening er opstaaet, og hvorledes den har røgtet sine Opgaver gennem Tiderne og udfoldet sig til den fine Mekanisme, den er bleven.

Der kunde selvfølgelig være fremdraget en Række Enkeltheder i Foreningens Liv, som nogle maaske vil savne; men da saadanne i Reglen gør Læsningen tung og lidet overskuelig, har jeg — naturligvis efter Samraad med Bestyrelsen for Klejnsmedenes Fagforening — valgt at holde mig alene til de Hovedpunkter, som er karakteristiske, ikke blot for Klejnsmedenes, men ogsaa for Arbejderstandens Historie, og uden hvilke de enkelte Hændelser indenfor den mindre Organisation ikke vilde blive forstaaede.

R. Berg.

Den ældste Svendefane.

I

SMEDEHAANDVÆRKET, DET ÆLDSTE FAG

Ordet »Smed« synes oprindelig i de nordiske Sprog i al Almindelighed at have betydet en kunstfærdig Mand — uden Hensyn til, om han arbejdede i Sten, Træ eller Metal. Hen i Middelalderen kom det dog efterhaanden kun til at omfatte dem, der gav sig af med Metal, og til sidst blev Ordet Smed alene brugt om dem, der arbejdede i Jern, saa at man maatte sætte henholdsvis Guld-, Sølv-, Kobber- o. s. v. foran, naar man vilde fremhæve, at vedkommende beskæftigede sig med andet Metal end Jern.

Hvorledes det nu end er gaaet med Ordets Brug, saa er eet dog vist, at Smeden er den ældste Specialhaandværker, vi kender. Det er derfor naturligt, at han fra først af er bleven set paa som en Mand, der kunde mere end sit Fadervor. Indenfor den ældste Samfundsform, vi kender, nemlig Landsbyernes, er Smeden derfor en højst betroet Mand, som alle har Tillid til, og de Folkesagn, der er bevaret, vidner ogsaa om, at Smeden blev brugt til meget andet end netop det, der vedkom hans Haandværk. Han kunde i hvert Fald mane Fanden bort lige saa godt som Præsten, og i de fleste Tilfælde kendte han gode Raad for Sygdomme baade hos Mennesker og Dyr. At Smeden tillige var godt skaaren for Tungebaandet og altid Karl for sin Hat, har vi ogsaa mange Fortællinger om. —

Maaske er det Forestillingen om denne sin egen Værdighed, der har fundet Udtryk i den Skraa, vi har bevaret for Smedelavet i Ystad fra 1496, hvori det hedder i Indledningen, at Verden slet ikke kan undvære Smeden. Hans Haandværk er det værdigste, der gives. Ingen kan bjerpe sig uden Smedene, og som Grammatiken viser Vej for al boglig Kunst, saaledes viser Smedehaandværket Vej for Alverdens andre Kunster; Smede har drevet det

til at blive saavel Paver, Kardinaler og Biskopper som Kejsere og Konger.

Selv om der nu ligger ikke saa lidt Overdrivelse i disse Ord, saa er det vist, at Smeden overalt var en agtet Mand. Da vore Købstæder grundedes, er han da den første Haandværker, der kommer frem. Med den større Folkemængde, der fandtes i disse, er det derfor ogsaa naturligt, at det var i Købstæderne, at Smedehaandværket udspecialiseredes i en Række forskellige Fag, saa at vi allerede i Slutningen af Middelalderen skelner mellem Grov- og Klejnsmede, Kedelsmede, Knivsmede, Sporemagere, Bøssemagere, Sværdfegere, Sejerhuggere (Urmagere), Filehuggere og Nagelsmede. Selvfølgelig var det kun i de større Byer, der var Brug for denne Arbejdsdeling, og i al Almindelighed kan man sige, at der i de fleste Købstæder kun fandtes Grovsmede og Klejnsmede. Naar der i Roskilde Bisps Jordebog for København fra ca. 1380 nævnes to Sporesmede, skal sikkert herved forstaas Klejnsmede, selvom det at være Sporemager senere blev en Specialitet for sig. — 1512, i Fortegnelsen over Københavns vaabentføre Mandskab, træffer vi en Naalemager, 4 Grydestøbere, 1 Kedelsmed, 1 Sværdfeger og 2 Klejnsmede samt 7 Grovsmede.

Her har vi allerede Delingen ret vidt gennemført. Senere kom hertil Bøssemagere, Nagelsmede, Knivsmede og endnu nogle Særhaandværk indenfor Smedefaget saasom Urmagere (Sejrmagere) og Harniskmagere.

Ældst er dog Delingen mellem Grov- og Klejnsmede, og i Tidens Løb medførte Praksis en naturlig Sondring mellem de to Fag. Fra sidst i 16. Aarhundrede har vi en Vedtægt for København, der giver os en Oversigt over, hvad der hørte til det ene og det andet af de to Fag. Grovsmedens Arbejde var i overvejende Grad Heste- og Vognbeslag, medens Klejnsmedene udførte alt, hvad der faldt ind under Laase og Lukkeværk, samt Arbejde ved Døre og Vinduer. Endvidere fremstillede de Sporer, Stigbøjler og iøvrigt alt, hvad der hørte til Ridetøj: Stænger, Bidsler o. s. v.

Til daglig udførte Smedene naturligvis alt det, som deres Kunder bestilte hos dem; men de lavede ogsaa Smedearbejde paa Lager, som ikke faa Mestre var indstillet paa at rejse rundt og afsætte paa de forskellige Markeder, der holdtes i Landet.

Vi har bevaret mange af disse gamle Arbejder, og det er gennemgaaende godt og solidt Kram, saadan som der har været

Brug for i det daglige Liv. Men nu og da faldt det dog ogsaa i Smedenes Lod at udføre store og smukke Arbejder. Vi lægger saaledes Mærke til en Del skønne Laase med store dekorative Plader, smukke Dørbeslag og Gitter. Et almindeligt Stykke Smedearbejde i ældre Tid var Dørenes Forsyning med pragtfulde Hængsler. Man brugte nemlig ikke den Gang at fremstille Døre som det senere blev Skik af Rammer og Fyldinger, men sammensatte dem af pløjede Brædder eller Planker, som saa for at holde maatte forsynes med Hængselsbaand, der strakte sig over hele Dørfladens Bredde og tidt udmærkede sig ved kunstfærdige Sving og Snoninger over hele Døren. Disse Arbejder er saa meget mere beundringsværdige, som Smeden i Virkeligheden som Hovedværktøj kun havde sin Hammer. Men desuden forstod han tilfulde at udnytte Svejsetekniken, saa der ved Hjælp af den kunde fremstilles sande Kunststykker. Berømt er saaledes de Gitter, som Kunstsmeden Caspar Fincke udførte til Christian IV's Gravkapel i Roskilde Domkirke. Med berettiget Stolthed kunde han paa dette Arbejde sætte sit Navn og sige: »Caspar Fincke bin ich genannt, dies' Arbeit wohl bekannt«. Men som Caspar Fincke var der ikke faa, og det er særlig ved at se paa deres Arbejder, at vi den Dag i Dag faar en Forestilling om den Omhu og Kærlighed, en Smed kunde ofre paa sit Værk. Derigennem viste han Folk, hvad han dueede til, og at han paa sit Omraade havde en faglig Ære at hævde. Gaar man igennem vore Museer eller ser, hvad der endnu er bevaret i vore gamle Kirker, vil man faa Syn for Sagn. Ikke med Urette indtager derfor vore gamle Smede en høj Plads indenfor vor Haandværkskunst, men at de ogsaa har været sig det bevidst, vil vi faa Lejlighed til at se i det følgende.

Det var ikke med Urette, at Smedene i Middelalderen havde gjort Helgenen St. Eligius til deres Skytspatron. Det er ham, vi ser afbildet i de ældste Smedesegl. Efter Legenden var Eligius eller St. Loye, som han kaldtes paa dansk, en berømt Smed, der i sin Egn var viden kendt for sin Dygtighed. Dette Ry har han nu ikke helt kunnet taale. Sagnet fortæller, at han blev hovmodig og paa sit Skilt satte Ordene: »Her bor Verdens dygtigste Smed«. For at straffe ham herfor, sendte Vorherre en Dag St. Peter ned til ham. Han gav sig i Arbejde hos ham som Svend og viste straks sin Dygtighed. Da der saaledes førtes en Hest frem, som

skulde skoes, skar han uden videre Benene af den og beslog dem hver for sig, hvorefter han igen satte dem paa Dyret. Det var et Kunststykke, som St. Loye selvfølgelig ogsaa vilde prøve paa at udføre, og aldrig saa snart kom der en ny Hest, før han ogsaa skulde vise, hvad han duede til. Men der kom han slemt til kort, for naturligvis kunde han ikke sætte Benene paa igen, og overfor sin nye Svend maatte han vedgaa, at han var den lille. Følgen heraf blev imidlertid den, at han erkendte sit Hovmod og for Fremtiden lagde sig efter et helligt Levned, hvad der gjorde, at han blev saare agtet og beundret og i Kirkens Tjeneste drev det til at blive Biskop og senere helgendømt. Ikke uden Ret kunde derfor Smedene tage ham til deres særlige Beskytter, og i alle større Byer, bl. a. da ogsaa i København, fandtes der i Kirkerne et Alter til hans Ære, hvor Smedene fejrede ham paa hans Helgendag ved højtidelige Messer.

II

SMEDENES ORGANISATION

Vil vi til Bunds forstaa de Kaar, hvorunder vore gamle Smede arbejdede, maa vi først og fremmest huske, at deres Fag var rent Haandværk, og at ethvert Arbejde udførtes uden den ringeste Hjælp af mekaniske Midler. Det var derfor langsomt og krævede sin Tid, om det skulde udføres godt. For at dette kunde ske, og Kunderne være tjent med Arbejdet, maatte Smeden imidlertid være sikker paa, at han kunde leve af sin Gerning, og det var netop for at dette kunde lade sig gøre, at hele vor gamle Næringslovgivning gik ud paa at støtte de Smede, der levede i en Købstad, ved at give dem Eneret paa Arbejdet. Der oprettedes i alle Byer, enten paa Smedenens egen Foranledning eller paa Initiativ af Øvrigheden, en Sammenslutning, et saakaldt Lav, og kun Medlemmerne af dette maatte saa udføre Smedearbejde. Denne Ordning var til Gavn for alle, idet den baade sikrede Smedene mod Konkurrence udefra og gav Kunderne Garanti for, at de fik ordentligt Arbejde. Thi ingen maatte optages i Lavet, uden at han var dygtig nok i sit Fag. Selvfølgelig kunde Lavsorganisationen ogsaa misbruges derigennem, at de, der en Gang var bleven Medlemmer af den, søgte at holde al ny Tilgang borte eller i hvert Fald gøre den vanskelig ved at fordre høje Indgangspenge eller Udførelsen af et vanskeligt og dyrt Mesterstykke. At man virkelig heller ikke var helt fri for at arbejde i den Retning, er der mange Vidnesbyrd om, og ofte kunde man paa den Maade spærre Adgangen for en Svend til at blive Mester. Man ser derfor ogsaa, at Øvrigheden stadig var paa sin Post overfor Lavene og søgte at hæmme deres Lyst til at spærre sig af. Det var imidlertid en vanskelig Opgave, der lange Tider igennem ganske mislykkedes, ogsaa af den Grund, at Svendene selv var interesserede i, at Faget ikke overfyldtes eller fik for mange

udygtige Udøvere. Saalænge der ikke var flere Svende, end at de alle, naar deres Tid kom, kunde blive Mestres, var der heller ingen Modsætning til Stede. Baade Mester og Svend følte sig knyttet til Faget, og den eneste Forskel, der i ældre Tid fandtes, var den mellem gammel og ung, men absolut ingen afvigende Klasseinteresser. Begge hørte de til Lavet og satte alt ind paa at hævde det udadtil. At det senere blev anderledes, skyldes en hel anden Samfundsordning, som vi skal gøre os fortrolig med i det følgende.

Man maa derfor heller ikke se paa de gamle Lav som en ren Mesterorganisation. De var langt fra, hvad man i vore Dage vilde kalde en Arbejdsgiverforening, men havde til Opgave at sørge for alle Fagets Interesser, baade Mestrenes og Svendenes. De gamle Lav var nemlig ikke alene økonomiske Organisationer. De varetog samtlige Udøvers Tarv, baade i social, religiøs og selskabelig Henseende, ja man kan roligt sige, at der ikke var den Ting som vedrørte Fagets Udøvere, uden at Lavet tog sig af den.

Grunden hertil var den, at Samfundet, da Lavene blev dannede, ikke som i vore Dage var et organisk Hele. Det adskiltes i Stænder, som hver for sig havde sine Interesser, og saavidt muligt sørgede for dem uden Hensyn til, om det derved gik ud over andre. Paa den Tid, Lavsdannelsen fandt Sted, særlig i det 15. og 16. Aarhundrede, bestod Samfundet af tre adskilte Stænder: Adelen, Borgerne og Bønderne. Af disse var Adelen trods sin forholdsvis Faatallighed langt den, der havde den største Magt og havde vidst at skaffe sig Fordele, der paa mange Omraader stod i Strid med Borgeres og Bønders. Adelen var den eneste, der havde Del i Rigets Styrelse, og som kunde vælges til Rigsraadet. Den havde en Mængde Forrettigheder fremfor de andre Lag i Folket og havde vidst at hævde disse, fordi den afgjort var den Stand, der sad inde med ikke blot den største Rigdom, men ogsaa med den største Dygtighed. Naar Adelen havde kunnet skaffe sig denne Fortrinsstilling, kom det af, at den paa mange Maader følte sig selv som Folkets Talsmand overfor Kongedømmet. Dette havde endnu ikke hævet sig til den Magt og Betydning, der gjorde det til hele Samfundets naturlige Fører. Men netop paa den Tid vokser vore Købstæder op, og med dem en selvstændig Borgerstand, der særlig i det 16. Aarhundrede gør sit

til at hæve Kongemagten til en Stilling, der lidt efter lidt gjorde den til Varetager af hele Samfundets Tarv, og navnlig gjorde det til Modstander af Adelsmagten.

Saalænge Kongemagten ikke havde naaet den Styrke, som kunde gøre den til Samfundsleder, og Staten som Følge deraf ikke var i Stand til at yde de enkelte Samfundsmedlemmer det Værn, de trængte til, er det en given Ting, at de selv maatte tage sig af alt ved eget Virke. Alle de Institutioner, som i vore Dage yder hver enkelt Værn og Vejledning, fandtes slet ikke. Ingen offentlig Forsorg, ingen Hospitaler, intet Forsikringsvæsen, ingen Retssikkerhed og ingen Beskyttelse i det hele taget, der havde Værdi. Det blev altsammen de enkeltes Sag at sørge for sig selv indenfor den Kreds, de hørte til. For Adel og Bønder var det Slægten, der traadte til og hjalp, naar det gjordes nødigt, men Borgerstanden, Købstædernes Indbyggere, der var dannet ved Indvandring fra Landet, savnede det Tilhold, som et stærkt Slægtsammenhold kunde yde. Det maatte man derfor danne ad kunstig Vej, og det skete gennem Gilder og Lav, som hver for sig blev en Sammenslutning af særlig interesserede Kredse.

Paa dette Grundlag var det, at Københavns Smede dannede deres Lav i Aaret 1512. Gennemgaar vi nu, hvad der gjaldt for denne Sammenslutning, vil det ses, hvilke vidtspændende Op-gaver den havde at varetage overfor sine Medlemmer.

Lavet var et Broderskab, en stor Familie, som naturligvis i første Række værnede sin økonomiske Tilværelse gennem den Eneret, det havde faaet til Fagets Udøvelse; det kunde undersøge og paatale enhver uberettiget Indgriben af andre. Men foruden dette varetog Lavet saa at sige alle de Pligter, som vi i vore Dage fordeler paa en Mængde forskellige Institutioner. Blev en Broder syg, skulde der vaages over ham, døde han, var man pligtig at sørge for en hæderlig Begravelse og til at holde Messer for hans Sjæl. Skete det, at en Broders Hus brændte, maatte Brødrene yde Hjælp for at faa det genopført, og blev han fattig, saa han ikke kunde klare sig selv, skulde der ydes ham Støtte, ligesaa hvis han vilde paa Pilgrimsrejse. Var en Broder anklaget for Retten, maatte ingen vægre sig ved at yde ham den Menedshjælp, Loven forlangte for at faa ham frikendt. Enhver kunde nemlig sværge sig fri ved egen og andres Ed paa hans Uskyld. At man ikke maatte tale ondt om sin Medbroder følger af sig selv. Heller

ikke maatte man anklage ham for Domstolene, medmindre der forinden var søgt at stifte Forlig ved Lavets Hjælp.

Midtpunktet for hele Lavets Liv var dels den fælles Guds-tjeneste og Messe for St. Loyes Alter i Frue Kirke og dels den højtidelige »Adeldrik« (Hovedfest), som skulde holdes Søndagen før St. Andreas Dag. Fra den maatte ingen udeblive under Bødestraf. Ved denne Sammenkomst havde enhver Broder og Søster sin bestemte Plads, som ingen under Straf maatte trænge ham bort fra. Saasart alle var samlede, klappede Oldermænden op, og der istemtes som Regel en Lovsang. I det hele havde dette aarlige Stævne en meget højtidelig Karakter, som ikke maatte forstyrres. Lavsskraaen foreskriver i den Henseende strenge Straffe. Ingen maatte forstyrre eller afbryde Oldermænden, naar han havde »klappet op«. Der opregnes endvidere en hel Del Tilfælde, som der var Straf for at gøre sig skyldig i. Det hedder f. Eks.: »Hvilken, som slaar sin Broder eller Søster eller Gæst i Lavshuset i Hovedet eller ved Kindben af Vrede, give en Tønde Øl«. »Hvo som lader sit Vand udi Lavshuset, give en Td. Øl. Lader nogen sit Vand i Forstuen, give en halv Td. Øl«. Hvis nogen slog en Gildebroder Saar i Lavshuset, skulde han staa til Rette efter seks Brødres Dom. Skete det, at nogen kom til at slaa en anden Broder ihjel, skulde han sættes ud af Gildet og aldrig komme derind igen, medmindre Ulykken var foregaaet i Nød-værge. Drog nogen Sværd eller Kniv i Lavshuset for at skade en Medbroder, skulde der bødes en Td. Øl, om der ingen Skade var sket.

Styrelsen af Lavet forestodes af Oldermænden, en Stilling, der gik paa Omgang mellem Brødrene, og som ingen maatte værge sig ved at modtage. Alt indenfor Lavet foregik iøvrigt efter Skik og Brug. Om Afgørelse efter Flertal var der sjældent Tale. Var der Tvivl om, hvorledes en Sag skulde løses, blev der udvalgt et Nævn af Brødre, der skulde træffe en Ordning.

Den, der vilde optages i Lavet og nedsætte sig som Mester, skulde, om det var en Svend, bede tre Gange med et Fjerdingsaaars Mellemrum derom og iøvrigt gøre Rede for sin Herkomst og Op-førsel. Naar han saaledes var undersøgt, og der heller ikke var noget at indvende mod den, han vilde gifte sig med, skulde han gøre Mesterstykke, som for Klejnsmedenes Vedkommende bestod i at smede et Par Sporer »udaf Ilden«, et Spænderigel, en Stang

til et Bidsel og et Laaseblad. Var Mesterstykket kendt for vel gjort, havde den nye Mand at gøre sin »Mesterkost«, som bestod i at give Brød, to Hvedebrød og en Skonroggen til hver Broder og desuden til hele Lavet tre Sider Flæsk, fire forskellige ferske Retter, tre Oste, tre Fade Smør og fire Tønder dansk Øl samt tolv nye Bægere.

Man vil forstaa, at det slet ikke var nogen billig Sag at blive optaget i Lavet, og at Omkostningerne i givet Tilfælde kunde bruges mod en Svend, man ønskede at holde ude. Imidlertid maa det dog huskes, at enhver Svend var paa det rene med, hvilke Udgifter der var, og derfor i Tide kunde tage sine Forholdsregler. Desuden var enhver, der vilde være Mester, som foran anført, interesseret i, at Adgangen ikke var for let, da der ellers kunde blive for mange om Levebrødet. Endvidere var det en ret almindelig Regel, at de, der blev Mestre, blev gift med en Mesterdatter eller en Mesterenke, eller ogsaa var Søn af en Mester, og i saa Tilfælde blev det hele i Familien, og der kunde fires lidt paa Omkostningerne.

Man hører derfor heller aldrig, at Svendene klagede over Adgangsvilkaarene. De hørte med til den store Lavsfamilie og deltog i Gilderne, selvom Skraaen foreskriver, at de skal gaa, naar de har forrettet mulige Ærinder til deres Mester og var bleven beværtet med Øl. Svendene var de unge i Lavet og har følt sig som saadanne. De har i det hele fundet det i sin Orden som hørende til Mesterens Hus at være undergivet dettes Skik, f. Ex. at være hjemme om Aftenen i god Tid og ikke kritisere Maden. Den største Del af en Svends Løn udgjordes iøvrigt af Kost og Logis, men den Pangeløn, han desuden skulde have, var undergivet Lavets Bestemmelse, dog saaledes, at han ikke var uden Værn, i Fald den ikke blev udbetalt. Mesteren kunde da anklages for Lavet og blev saa nødt til at betale som ret og billigt var.

Disse mange Vedtægter giver os et levende Billede af, hvorledes alle indenfor Lavet hørte sammen i godt og ondt, i stort og smaat. Man havde i det hele fælles Interesser og satte alt ind paa at værge dem saa godt, det lod sig gøre. Af det afgang alle Lavsbødres Ve og Vel. Noget overdaadigt Liv har ingen, hverken Mester eller Svend, kunnet føre. Indtægterne har været smaa og har næppe strakt til ud over det daglige Livs Behov. Arbejdet var strengt, varede fra tidlig Morgen til sen Aften. Det optog alle

legemlige og aandelige Kræfter, saa der ikke er bleven megen Tid tilovers til at deltage i det almene Samfundsliv. Man havde nok at gøre med at passe sit. Der var da heller aldrig nogen, der blandede sig i det offentlige Liv. Det, der skulde varetages i den Retning, skete gennem Lavet. Det var da ogsaa dette, der som saadant blev tilkaldt ved alle betydelige Lejligheder, som naar Byen vilde udvide sine Jorder, eller naar der fandt Kongevalg eller Kongehyldinger Sted. Til daglig levede man i sin egen lille Verden og lod ellers Livet gaa som det vilde. Ingen Haandværker kunde vælges til Medlem af Byens Raad. Det var kun Købmændene, og de, der en Gang var valgt ind i dette, sad der til deres Dødedag, hvorefter Raadet selv valgte den, det vilde have ind i Stedet. Der var altsaa ingen Lejlighed for Haandværkerstanden til at tage Del, hverken i Byens eller Rigets Sager, og der spores ogsaa kun liden Lyst dertil. Det, der derimod optog Sindene, og som man indenfor Haandværkerkredse, baade blandt Mestre og Svende, og ikke mindst fra de sidstes Side, satte en Ære i, var at kunne sit Fag saa godt som muligt.

Ser man paa et Stykke af dette gamle Haandværksarbejde, vil det da som oftest findes, at det er gjort baade solidt og godt og til Tider med en Kærlighed, som er rørende. En rigtig Smed elskede at vise, med hvilken Dygtighed han kunde haandtere sit Værktøj, og hvad han kunde faa ud af det Materiale, han havde i Hænde. Der kunde files og pudses, laves Snirkler og Sving, saa det var en Glæde at se. Enhver, der fuskede med sit Arbejde, var altid ilde anset og regnedes ikke for noget. Netop gennem denne Omhu for at hævde Fagets Ære, gjorde Haandværkerstanden en stor Indsats i Samfundslivet. Thi derigennem fremmedes Følelsen af at være noget, og at den enkelte Person var et Led i Samfundet. I den Henseende kom Haandværkerstanden og i det hele taget Købstadborgeren til at staa i en mærkelig Modsætning til Adel og Bondestand, hvor det personlige Arbejde som Regel ingen Betydning havde, fordi al Virksomhed blandt disse Stænder foregik i Flok og Følge, uden at den enkelte fik Lejlighed til at gøre en personlig Indsats.

Vi skal i det følgende faa at se, hvilken Betydning dette fik for den fremtidige Udvikling, og at det ikke mindst var indenfor Svendenes Kreds, at der lagdes Vægt baade paa at hævde Personligheden og paa at udføre et »ærligt« Stykke Arbejde.

III

SVENDENE OG DEN ÆLDSTE FAGFORENING

Det er foran fremhævet, at der ikke var nogen Klasseforskel paa Mestre og Svende i ældre Tid. Og det er rigtigt, for saa vidt som de var rundne af samme Rod og havde de samme Maal. Men naturligvis kunde det ikke undgaas, at der nu og da kunde opstaa Modsætninger, alene af den Grund, at der bestod et Tjenesteforhold mellem de to Parter, hvor forskellige Opfattelser kunde gøre sig gældende. Svendene var de unge og kunde jo nok ved given Lejlighed ønske, at de snævre Baand, som fulgte af de patriarkalske Forhold, slappedes lidt.

Det er aabenbart en af Grundene til, at der den 11. Juni 1554 udstedes en særlig Skraa for Smedesvendene, hvori der fastsættes Regler for Arbejdsantagelse, og hvori det i al Almindelighed paalægges Svendene at »holde sig ærlig og skikkelig i al Gudfrygtighed og tjene deres Husbonde troligt og føre et bekvemt og høvisk Levned i deres Broderskab, Lav og Samkvem, uden al Guds Fortørnelse, store Eder, Banden og andre Uskikkeligheder.«

Den væsentligste Grund til Skraaens Udstedelse turde dog nok være den, at der hos Svendene har gjort sig en vis Selvstændighedstrang gældende og en Lyst til at faa deres egen Organisation med bestemte Regler for deres ydre og indre Liv. Vist er det i hvert Fald, at vi med Skraaen af 1554 faar oprettet den første eksisterende Fagforening for Smedesvendene i Danmark. Det kan derfor have sin Interesse at se lidt indenfor Dørene i denne Sammenslutning.

Først og fremmest gælder da den Vedtægt, at enhver Smedesvend, der arbejder i Byen, er forpligtet til at indmelde sig i Lavet og deltage i dets Stævner. I modsat Fald kostede det en Td. Øl og 2 Skilling til Bøssen. Vilde han ikke møde, skulde han forvises fra Byen.

Hvis nogen rejste fra Byen uden at betale, hvad han var skyldig til Lavet, maatte han ikke nogensinde komme igen uden med alle Brødres Samtykke.

Alle Uoverensstemmelser mellem Brødrene indbyrdes og med Mestrene maatte ikke paakæres for andet Forum end Lavsoldermanden og Skafferne. Ellers en Td. Øl og 2 Sk. i Bøde.

Styrelsen bestod iøvrigt af en Oldermænd, som vistnok var en Mester, der udnævntes af Mesterlavet, men ellers af en Skaffer eller Bøssmester, der modtog og opbevarede de indsamlede Medlemsbidrag i Svendenes Bøsse.

Skafferen ledede Møderne efter de Regler, som i det store og hele ogsaa gjaldt hos Mestrene, men der er al Grund til at tro, at Disciplinen næppe er bleven haandhævet med den Strenghed som hos disse. Der fastsattes saaledes Bøder for den, som indbyder berygtede Gæster i Lavshuset. Ellers er der naturligvis Straf for at drikke mere end godt var. At »spy i Lavshuset« kostede saaledes en Td. Øl. Selvfølgelig var der ogsaa Forbud mod at bære Vaaben ved Sammenkomsterne, mod at slaa eller genere sin Medbroder, trække ham i Haaret eller at haane ham med Skældsord. Ved Møderne maatte der heller ikke spildes mere Øl paa Bordet, end vedkommende kunde dække med sin Haand. En kuriøs Bestemmelse er det ogsaa, at den Broder, som sad med tre Bægre Øl foran sig, ikke maatte blive vred, om Skafferen tog et af dem fra ham og gav det til en anden. Det kostede ellers en Td. Øl og 1 Skilling i Bøssen.

Om det Ceremoniel, der herskede ved Stævnerne, indeholder Skraaen ellers ikke videre. Kun saa meget kan man se, at Stævnerne paa gammel Vis aabnedes ved, at Skafferen klappede op, og at alle da skulde rejse sig og være stille.

Alle Forsyndelser synes at være afgjort af en »Domsfoged«, der skulde give en Td. Øl for sit Embede. Vigtige Sager indenfor Lavet afgjordes iøvrigt af et Udvalg, der kaaredes af Oldermænd og Skafferne, og »som gik udi Gaarden for at raadslaa«.

De Penge, der indkom fra Brødrene, blev som rimeligt er for en stor Del brugt til Drikkevarer, dog maatte Skafferen og de tre eller fire Lavsbrødre, der forestod Indkøbet, ikke købe mere Øl, end hvad Oldermænd med samtlige Lavsbrødre samtykkede i.

Hvad der ellers blev til overs af Penge brugtes til Understøttelse af syge Brødre og til eventuelt at begrave dem for. Men

man tænkte ogsaa paa Fattigfolk udenfor sin egen snævre Kreds. Thi for at fattige Peblinge og »husarme ussel Folk« ikke skulde »aldeles forsømmes«, blev der hver Gang, der blev gjort Regnskab, forlods fradraget 12 Skilling »uden al Forsømmelse og mere til, om der er Evne til, paa det Gud allersommægtigste maa nogen Ære ske af samme Lav og Brødrene maa mere forfremmes udi al Guds Ære og Benedidelse.«

Næst efter Reglerne for det indre Lavsliv, er Vedtægterne for Arbejdsantagelse interessante. I al Almindelighed var en Smedesvends Tilværelse, ligesom de fleste andre Haandværkssvendes, saalænge Svendetiden varede, et Vandringsliv. De smaa Mestervirksomheder havde ikke stadigt Arbejde, saa ingen Svend kunde gøre Regning paa at have Beskæftigelse ret lang Tid ad Gangen, dog var for Smeden Vedkommende i ældre Tid den Regel gældende, at en Svend skulde binde sig for et halvt Aar ad Gangen, saafremt han ikke sagde sin Plads op, naar han havde tjent der de første 14 Dage. Den almindelige Overenskomsttid, for hvilket et Engagement gjaldt, var henholdsvis fra Paaske til Mikkelsdag eller fra Mikkelsdag til Paaske.

Lønnen gav ingen Anledning til Strid. Den var altid Kost og Logis foruden Penge og undertiden Klæder eller Lærred efter nærmere Overenskomst. Skraaen antyder derimod, at det til Tider kunde knibe for Svenden at faa sit Tilgodehavende, men i saa Fald skulde han henvende sig til Oldermænd, Skafter og Stolsbroder, som skulde skaffe ham fyldestgjort. Hvad der derimod synes at have voldt mest Vanskelighed i Arbejdsforholdet, var Spørgsmaal om Fritid. Som rimeligt er, kunde de unge Mennesker ønske at være lidt længere ude om Aftenen, end Husets Skik krævede. Det var imidlertid forbudt og kostede en Skillings Fradrag i Lønnen for hver Gang det skete.

Om Søn- og Helligdage arbejdedes der som Regel ikke, i hvert Fald ikke hele Dagen, men til Gengæld var Svenden saa pligtig til at gaa i Kirke og »høre Guds Ord og Præsten og holde sig skikkelig, gudfrygtig som børligt er.« Da det jo ikke sømmede sig og heller ikke var muligt at slaa sig særlig løs saadanne Dage, forstaar man, at Svendene nu og da kunde have Trang til en fri Mandag, og saa vidt man kan skønne, har de ogsaa givet efter for Fristelsen og rimeligvis taget sig adskillige Mandage fri. Dette søger nu Skraaen af 1554 at bremse op for, idet den kun tillader

Svendene at have to Frimandage om Aaret, den første Mandag efter St. Mortens Dag, den anden Mandag efter Helligkorsdag. Der er dog al Grund til at tro, at det ikke er bleven herved, og den følgende Udvikling vil vise, at det netop var i den Retning, at Svendenes Frihedstrang gik.

En særlig Fritid synes dog Smedesvendene at have haft ved Fastelavn og ved Majdag. Ved Fastelavn var det nemlig Skik, at Svendene dansede Sværd dans. Hvori denne bestod, er der ikke bevaret noget om, men at det for de dansende gjaldt om at holde og svinge Sværdene paa en særlig Maade under Dansen, kan man se af Skraaens Bestemmelse om, at den, der slap Haandtaget paa Sværdet, skulde bøde en Fjerding Øl, og hvis det var Odden en Skilling. Om han faldt over et Sværd eller tabte sin Hue, kostede det en Hvid.

Derimod er vi bedre underrettet om, hvori Majridningen bestod. Det var en gammel Skik, hvori de forskellige Lag i Byen deltog, og som oprindeligt havde den Hensigt at bringe den nye Vaar, der var brudt frem ude i Naturen, ind til Mennesker og Dyr, saa at alle kunde faa Del i dens Kraft. Paa den bestemte Dag drog man da til Skovs og hentede Grene og Løv hjem, valgte en Majgreve og drog under Dans og Optog gennem Gaderne. Undervejs besøgte man forskellige Huse og Lav og blev overalt trakterede. Hos det danske Kompagni (Købmændenes Lavshus) blev der skænket Øl, og det synes ogsaa, som om man har faaet Drikkevarer med til videre Fortæring, hvad der senere blev sat en Stopper for ved en Bestemmelse om, at Smedesvendene blot skulde have en Tønde Øl paa Stedet og ikke mere.

Alle de Bestemmelser, som indeholdes i Skraaen af 1554, tyder paa, at Smedesvendenes Tilværelse har udfoldet sig paa hjemlig Grund og efter gammel Overlevering. Der er endnu ikke Tegn til Paavirkning udefra, og selvom man kan spore visse Tendenser til at skaffe sig større Frihed og noget bedre Arbejdsforhold, saa tyder dog alt i det hele og store paa rolige og patriarkalske Forhold.

Hvormange Svende, der gennemgaaende har haft Arbejde ad Gangen, ved vi desværre ikke noget om, men den Omstændighed, at de altsaa har faaet deres egen Sammenslutning 1554, tyder paa, at Tallet har været forholdsvis stort. Kan man slutte af den Fortegnelse, der findes over det vaabenføre Mandskab i Køben-

havn fra 1512, har ingen Mester (der nævnes 10, deraf to Klejnsmede) haft under to Svende, flere af dem tre og fire og et Par enkelte endog fem. Der synes derfor at have været Svende nok til at danne et Lav, og selvom det næppe har været Trang til Opposition, der i særlig Grad har været Aarsag til Dannelsen af Svendelavet, men snarere Nødvendigheden af at have et Samlingssted og i paakommende Tilfælde en Understøttelseskasse, saa var Rammerne skabte for en Sammenslutning, som det følgende vil vise, at der var god Brug for.

IV

DEN FARENDE SVEND

For at forstaa de Kaar, hvorunder den gamle Haandværkssvend levede og virkede, er det nødvendigt at kende det Samfund, hvoraf han var en Del. Det var jo udelukkende i Købstaden, at der maatte drives Haandværk, men disse Købstæder var alle — selv København — meget smaa, og Folketallet i dem stillestaaende. Deres Tilvækst fik de saa godt som helt ved Tilflytning. Fortjenstmulighederne i disse Smaabyer var saare ringe, og al Næringslovgivning fra den Tid gaar derfor ogsaa ud paa at sørge for, at ingen Mester tjente stort mere end en anden. Af den Grund bestemmes det, at ingen maa have over et vist Antal Svende, at alle skal have lige Adgang til at købe Materialer. Havde en Smed f. Eks. købt et større Parti Jern, end han selv havde Brug for, skulde han lade sine Fæller faa Del i Indkøbet til den samme Pris, han selv havde givet. Ingen maatte gøre Reklame for sin Forretning, heller ingen arbejde billigere end sin Kollega eller lokke Kunden fra ham. Med andre Ord man maatte indrette sig paa at leve af det, der var at fortjene paa Stedet, og da Mulighederne for at udvide Forretningen var yderst faa, forstaar man, at alt gik ud paa at opretholde den Levefod, der en Gang var opnaaet.

Det er af denne Grund, at man ser Mesterlavene lidt efter lidt gøre Adgangsvilkaarene sværere. Alligevel opstod der som foran nævnt ikke heraf Modsætninger mellem Mestre og Svende. De sidste var, naar det kom til Stykket, interesserede i, at den Stand, de skulde indtræde i, var nogenlunde gunstig stillet. Svendetallet var som Regel ikke højere, end at det normalt passede til at supplere den naturlige Afgang indenfor Mestrene. Sociale Modsætninger mellem Mestre og Svende kunde derfor vanskeligt opstaa i ældre Tid. Hele Svendens Tilværelse var en Ventetid, og som Regel ikke nogen lang Ventetid. De Rivninger, der kunde ske

mellem de to Parter var, som vi har set, indskrænkede til rent disciplinære Spørgsmaal. Om stadigt Arbejde hos en bestemt Meister kunde der efter Forholdenes Natur ikke være Tale. Et halvt Aars Tid var i Reglen det længste Tidsrum. Man forstaaer derfor, at Vandringslivet saa at sige blev den normale Tilstand for en Haandværkssvend. Man gør sig i det hele i vore Dage ingen Forestilling om, hvor udbredt Vandringslivet var i gamle Dage og naturligt maatte være i et Samfund, hvor det hele næsten stod stille, og hvor den Overskudsbefolkning, der fandtes, ikke kunde optages. Men da den skulde friste Livet, var den nødt til at vandre og søge Fortjeneste, hvor der var noget at faa. Alle Landeveje var derfor opfyldt af farende Svende, af Tiggere og hjemløst Pak mellem hinanden, og det var ingen ringe Opgave for Datidens Politi at holde Orden paa hele denne stadigt farende Skare. Helst skulde man jo se at komme af med dem snarest muligt, om ikke paa anden Maade, saa ved at jage dem bort.

For at kunne klare sig i denne Skare blev det en Opgave for Haandværkssvendene i de forskellige Byer at indrette Herberger for deres vandrende Fæller. De vidste jo aldrig, naar de selv maatte gribe Staven og søge ud paa Landevejen. Men for at man kunde kende sine Folk og ikke kom til at hjælpe fremmede eller uværdige, var det, at der efterhaanden udviklede sig et vidtløftigt Ceremoniel, som tjente til en Art Kendetegn for den rejsende Svend. Denne maatte kende den »Gruss« (Hilsen), han skulde bruge, og hvilke andre Remser der var nødvendige.

Naturligvis kom dette Vandringsliv i høj Grad til at præge Haandværkssvenden. Han lærte fremmede Lande at kende, og han lærte at stole paa sig selv. Og unge og friske som de vandrende Svende var uden stort andre Sorger end dem for Dagen i Dag, kom der ofte noget forsørent og sorgløst over Svenden, der gjorde, at han tog Livet overlegent og flot og til Tider brød sig mindre om den beskikkede Øvrighed end maaske sømmeligt var. Dog nogen Oprører og Samfundsomvæltter blev den vandrende Svend aldrig, han vilde blot som rimeligt var more sig og nyde Livet, naar Lejligheden bødes. Dybt i sit Hjerte nærede han den største Respekt for al Øvrighed, og ingen blev bedre og mere stabil Samfundsborger end han, naar Vandreaarene var forbi. Og en Ting er vis, ogsaa som farende Svend ærede og agtede han sit Haandværk og følte sig inderlig knyttet til det, thi af dets Flor afhang

jo hele hans Velfærd. Aldrig veg han derfor fra de Levere regler og det Livssyn, som sømmede sig for en ærbar Svend.

For Smedesvendenes Vedkommende er det saa heldigt, at vi har opbevaret en Slags Vejleder for den unge Svend, der for første Gang skal ud i Verden, en Vandringsregel, der i poetisk Form giver os Duften af Vandringslivet og den Moral, der raadede blandt Svendene. Den findes i et gammelt tysk Optryk fra Aar 1700, men er i sin oprindelige Form betydeligt ældre, og lyder saaledes i dansk Oversættelse:

»Lykke være med os! Gud være med det ærbare Lav! Med Forlov, Mestre og Svende, vær lidt stille. Ungsvend, jeg vil sige Dig, hvad Haandværks Skik er, hvornaar det er bedst at vandre. Mellem Paaske og Pinse, naar det er lunt og godt, og naar Træerne give Skygge, da er det bedst at vandre. Tag saa en skikkelig Afsked med din Mester Søndag Middag efter Maaltid, for det er ikke Haandværksbrug, at man hører op paa en Hverdag. Sig saa til ham, hvis det er din Læremester: »Læremester, jeg siger Eder Tak, fordi I har hjulpet mig til et ærligt Haandværk, det er min Pligt at gengælde Eder og Eders i Dag eller i Morgen.« Til Mesters Kone skal Du sige: »Jeg siger Tak, fordi I har holdt mig saa vel med Vads, at jeg gerne vil komme igen i Dag eller i Morgen og gengælde Eder det, om det skal være.« Hvis Du ikke vil bære din Ransel hen paa Herberget, skal Du sige til din Mester: »Mester, jeg vil bede Jer, om I vil gemme min Ransel i Nat.« Derefter skal Du gaa hen til Dine Venner og til Lavsbrødrene og sige Tak til dem saaledes: »Gud bevare Jer og mig for, at I skal tale ilde om mig.« Saafremt Du har Penge, skal Du drikke Valet (Brorskaal) med dem, og gaa saa ud af Porten med frisk Mod.

Naar Du kommer udenfor Porten, skal Du tage tre Fjer i Haanden og puste dem til Vejrs. Den ene vil flyve tilbage over Stadens Mur, den anden udover Vandet, den tredje lige ud. Løb ikke Panden mod Muren; og før Du giver dig ud paa Vandet, skal Du kaste en Sten ud; kan det bære Stenen, bærer det nok dig. Frisk Mod, gaa lige frem.

Naar Du gaar ud ad Vejen, vil Du komme til et tørt Træ; paa det sidder tre sorte Ravne, som skriger: »Han drager den Vej, han drager den Vej.« Du skal gaa din Vej og tænke: »I sorte Svende, I skal mig ikke Budskab sende.« Saa kommer Du til en

Landsby, og langt borte i den staar en Mølle, som gaar altid og stadig siger: »Vend om, vend om, vend om.« Men Du skal gaa fort og sige: »Mølle, syng kun din Sang, jeg vil gaa min egen Gang.« Og naar Du kommer et Stykke frem, faar Du se to gamle Kvinder, som sidder der, de siger: »Ungersvend, gak ikke i Skoven ind, der blæser den bitterlig kolde Vind.« Men Du skal gaa videre og sige: »I grønne Skov vil jeg gaa, der synger de Fugle store og smaa, med dem vil jeg synge omkap.«

Naar Du saa kommer i den mørke Skov, vil Du møde en Rytter med rød Fløjels Kappe; han siger til dig: »Hvorfor synger Du saa lystig, Landsmand?« Saa svarer Du: »Skulde jeg ikke være lystig? Jeg har jo al min Fædrearv hos mig.« Han byder dig saa at tuske, men det maa Du ikke gøre straks, heller ikke anden Gang, men byder han dig det tredje Gang, saa vær ingen Tosse og giv ham ikke din Kjortel, før Du har faaet hans Kappe. Naar Du saa er sluppen fri for ham, saa gaa rask videre og se dig ikke tilbage, for han kunde ride efter dig og maaske tage dit Liv.

Naar Du saa løber videre, bliver Skoven mørk og gruelig og vildsom, og Du vil ræddes ved at gaa der. Saa synger de Fugle store og smaa, den kolde Vind vil til Benene gaa, Træerne staar vinkende, vajende, knagende, bragende, susende, brusende. Det er, som alt skulde ramle omkuld, og Du vil tænke: »Blot jeg var bleven hjemme hos min Mor.« Men Du maa dog ikke vende om, men vandre din Vej. Smed slaa et Slag!

Naar Du er vandret ud af Skoven, kommer Du til en dejlig Eng; der staar et Pæretræ fuldt med smukke gule Pærer. Kryb nu ikke op i det, men ryst Træet sagtelig og saml ikke alle de Pærer op, som falder ned, for efter dig kan der komme en anden god Svend under Træet; han har maaske ikke saa mange Kræfter som Du, og Du vil vise ham en stor Tjeneste ved at levne noget til ham. Derefter kommer Du til et højt Bjerg, og Du vil tænke: »Du gode Gud, hvordan skal jeg komme op med min Ransel paa det høje Bjærg.« Bind den nu ikke i en Snor og slæb den efter dig, men behold den paa din Ryg og bær den op, saa er der ingen, som tager den fra dig. Gaar Du videre, kommer Du til en Brønd, og Du vil være meget tørstig, men naar Du skal til at drikke, saa maa Du lægge din Ransel fra dig og ikke have den paa Ryggen, for at den ikke skal tage Overvægt og drage dig ned. Læg den dog ikke for langt fra dig, ellers kan der komme

nogen og snappe den, og saa er Du af med din Ransel. Mens Du drikker, maa Du forholde dig renlig, for der kan komme en anden god Svend efter dig, som ogsaa gerne vil drikke. Smed slaa et Slag! Tag saa din Ransel paa og gaa videre, og Du vil komme til en Galge. Du maa hverken glædes eller sørge over, at der hænger en i den, men Du skal fornøjes ved at kende paa den, at der maa være en Købstad i Nærheden. Er Du naaet frem til den, skal Du sætte dig ned en Stund, tage et Par pæne Sko paa og saa gaa ind i Byen.

Saa vil Portvægteren raabe dig an: »Hvor skal Du hen, Ungsvend?« Du skal ikke sige, at Du kommer langvejs fra, men altid: »Fra nærmeste By,« saa slipper Du nemmest ind. Mangesteds er det nu Skik, at Vægteren ikke lader en komme ind ad Porten, men man maa lægge sin Ransel fra sig og hente et Tegn. Derfor skal Du spørge og sige: »Gode Ven, sig mig, hos hvilken Mester er Herberget?« Saa kan Du lægge Ranslen og gaa paa Herberget for at hente Tegnet hos Herr Fader (Herbergsfaderen).

Naar Du kommer paa Herberget, skal Du sige: »God Dag. Lykke herinde. Gud være med Haandværket, Mestere og Svende. Herr Fader vær saa god at give mig et Svendetegn, for at jeg kan faa min Ransel ind ad Porten.« Herr Fader vil saa give dig en Hestesko eller et Spænde til Tegn. Naar Du viser det frem, vil de lade dig faa din Ransel.

Saa gaar Du tilbage til Herberget og siger: »Jeg takker venligst, fordi I har laant mig Tegnet. Desuden vil jeg forespørge Jer paa Haandværkets Vegne, om I vil huse mig i Dag paa Bænken og min Ransel under Bænken; jeg beder, Herr Fader, om ikke at sætte mig Stolen (o: Bænken) for Døren, jeg vil skikke mig efter Haandværks Brug, som det tilkommer ærlige Svende.«

Saa vil Herr Fader sige: »Vil Du være en from Søn efter Haandværks Brug, saa gaa ind i Stuen og læg din Ransel af i Guds Navn.« Kommer Du saa ind i Stuen, og Fru Mor er derinde, saa sig: »God Aften, Fru Mor;« hæng ikke din Ransel paa Væggen, men læg den under Hammerbænken; mister Hr. Fa'r ikke sine Hammere, vil Du heller ikke miste din Ransel. Naar Du har lagt fra dig, skal du slaa et Slag eller to, saafremt Broderen (Svenden paa Værkstedet) arbejder, og spørg saa, om det her er Skik at gaa paa Skænk.

Gaar Du paa Skænk om Gave og Drik, gaa saa ikke først

til nærmeste Værksted, men gaa pænt til det, som er længst borte, saa at Du stadig kommer Herberget nærmere. Kommer Du saa for Skænks Skyld paa et Værksted, og der ligger et Stykke Smedearbejde i Huset, pas saa paa, at Du ikke træder eller spytter paa det, ellers kunde Smedene sige: »Mon han selv kan gøre det saa godt?« Naar Du saa har drukket en eller to Gange, sig saa, hvis Mesteren er til Stede: »Mester, jeg siger Tak for Jeres Skænk og Jeres gode Vilje; der er min Sag i Dag eller i Morgen at gengælde Jer og Jeres.« (Samme Tale holdes til Svendene paa Værkstedet.)

Naar Du kommer tilbage til Herberget, vil Broderen spørge: »Hvorledes gik det, Broder? Har Svendene ogsaa givet dig Skænk?« Svar saa altid »Ja«, selvom Du ingen Drik har set.

Naar Du gaar til Bords om Aftenen, skal Du sætte dig nederst ved Døren. Siger Herr Fader saa: »Smed, kom her og spis med,« skal Du ikke straks fare derhen, men kan sige: »Herr Fader skal have Tak;« men siger han det anden Gang, tør Du gaa hen og spise med. Naar Du er mæt, skal Du ikke stikke din Kniv til dig, før de andre ogsaa er mætte, ellers kunde de sige: »Det er en lille Essesmed, han vil nok stikke en ud med at spise saa lidt.« Drikker Herr Fader dig til, kan Du godt drikke, men har Du Penge, maa Du drikke ud, saafremt der er nogen at sende i Byen, for Du tør ogsaa nok give et Krus Øl.

Naar det nu bliver Aften, vil Herr Fader lade dig vise en Seng. Naar Søsteren (Datteren eller Pigen paa Herberget) lyser dig op paa Loftet og Du bliver Sengen var, byd hende saa god Nat og sig, at hun kan gaa ned i Guds Navn, Du skal nok finde til Sengs. Næste Morgen staar Du op i Tide, og naar Du kommer ned i Stuen, vil man maaske spørge dig, hvorledes Du har sovet. Saa skal Du fortælle dem, hvad Du har drømt. — —

Med Forlov. Jeg ønsker dig Lykke paa alle Vidder og Veje, til Lands og til Vands, hvorhen den gode Gud monne sende dig. Og hvor Du kommer i Dag eller i Morgen, hvor Haandværks Skik ikke er, hjælp der til at rette den op. Hjælp til at styrke og ikke til at svække Haandværksskik. Hjælp hellere til at gøre ti ærlige end en uærlig, hvor det kan ske; hvor det ikke kan ske, maa Du hellere tage din Ransel og drage derfra.«

Som man ser, er dette en hel Vejledning i sømmelig Opførsel for en vandrende Svend. Den viser os tydeligt, at han havde sin

Ære at værne om, men naturligvis tillige, at hans Verden var indskrænket til Haandværket, og hvad det omfattede. Heller ingen tænkte paa at overskride Grænserne derfor. Endnu var den Tid ikke kommen for Haandværkeren, hvor nogen stræbte at naa ud over sin Kreds eller at bedre dens Kaar. Man nøjedes med at værne det, man havde mod Angreb udefra og indenfor de Skranker, man levede i at danne sig et Ideal for ens egen Stand. Det blev da Haandværkerens — Mesterens som Svendens — Maal at kunne sit Fag saa godt som muligt, saa ingen kunde sige ham noget paa, og der var ingen Ende paa den Ringeagt, hvormed man saa ned paa en Fuser. Ens Haandværk var et ærligt Fag, ja en Kunst, og man satte en Ære i at kunne føre det saa langt tilbage i Tiden som muligt. Særligt da Smedene roste sig af deres Haandværks Ælde og Uundværlighed, og mange er de Sagn, som gaar ud paa at fremhæve det.

Den gamle Svends Liv og Færden var helt passet ind i den sociale og økonomiske Samfundsorden, hvor Haandværket hørte til. Saalænge den holdt sig uændret, kunde alt ogsaa blive ved at gaa i sin vante Gænge, kun afbrudt af de smaa Rivninger, som kunde forefalde indenfor Familiens egne Vægge.

V

SELVSTÆNDIGHEDSSTRÆBEN HOS SVENDENE

I Løbet af det 16. Aarhundrede var København bleven Rigets største By. Saavidt man kan skønne, var Folketallet nær ved en Snes Tusind. Byen var Sæde for Kongehus og Hær samt for Universitetet, rummede en stor Embedsstand og havde en forholdsvis omfattende Handel. Mange fremmede Mennesker kom Dag ud og Dag ind til Byen, og dette gav den et livligt og broget Præg. Der skete en ret stor Indvandring baade fra Ind- og Udland, kort sagt, Vinduerne var lukkede op ud til den store Verden. At alt dette baade har givet Haandværkerne øget Arbejde og samtidig aabnet Døren for fremmed Indflydelse er givet. Det gamle patriarkalske Liv begyndte saa smaat at tabe sig, ny Skik indførtes paa mange Omraader.

At dette ogsaa maatte mærkes i Smedenens Kreds, baade i Mestrenes og Svendenes, er forstaaeligt. Men hvad der navnlig kom til at spille en Rolle, var den voksende Kongemagts Indflydelse paa Næringsliv og Samfund. I Kongen havde Folket faaet det Samlingspunkt og den Magtfaktor, som det gamle stænderdelte Samfund havde savnet. Det blev nu Kongemagtens Opgave at skabe en Enhed af Rige og Folk, og et af dens Maal var at skaffe Velstand til Huse. Dette skulde naas ved en Organisation af Næringslivet i alle dets Grene, saa at det blev produktivt og skaffede Penge ind i Landet. Det var et helt nyt økonomisk Syn, der nu begyndte at gøre sig gældende. Hidtil havde man i Grunden i alle Samfundslag levet paa bedste Beskub, uden nogen Plan, brugt hvad man havde og savnet, naar der ikke var noget at tage af. Nu fremkom imidlertid den Lære, at den egentlige Rigdom i et Samfund var Penge. Man saa jo, at den Mand, der havde mange at raade over, var rig og kunde tillade sig at leve i Overflod. Man gik da ud fra, at hvad der gjaldt for den enkelte

ogsaa gjaldt for Samfundet som Helhed. Al Regeringens Omsorg maatte derfor gaa ud paa at indrette Landets Næringslov saaledes, at det skaffede Penge til Landet. Det kunde efter den herskende Opfattelse ikke ske ved det Erhverv, som hidtil havde været Landets vigtigste, Landbruget; det havde som Regel kun lidet at udføre og bragte derfor ogsaa kun lidt hjem. Det, der derfor skulde lægges Vægt paa, var Handel og Industri. Der skulde købes billigt ind, navnlig fra Kolonier og udenlandske Forbindelser, og sælges dyrt igen. Derfor maatte Handel og Søfart fremmes og ligesaa Haandværk og Industri, som kunde frembringe billige Varer til Salg i Udlandet. For at alt dette kunde sættes i Værk, maatte der imidlertid Orden og Plan i Landets Næringsvæsen. Det kunde navnlig ikke gaa an, at Haandværket som hidtil fik Lov til at styre sig selv gennem deres gamle Organisationer. De hindrede den enkeltes Frihed ved alle de Baand, der blev lagt paa ham, saa han hverken kunde arbejde saa meget eller saa godt, som han vilde. Alle de gamle Lav skulde derfor hæves og enhver have Lov til at arbejde, som han kunde bedst, og ved hvad han vilde. Dette skete ved Forordningen af 19. Juni 1613, som med et Slag ophævede alle de gamle Lav i Riget.

Det var et saare radikalt Skridt, der hermed toges, mere grundet paa Teori end paa Praksis. Vore gamle Haandværk var alle indrettede paa at forsyne blot det stedlige Marked og var, haandværksmæssigt som de arbejdede, uden synderlig Arbejdsdeling eller mekanisk Hjælp, langt fra i Stand til at oparbejde en eksportdygtig Industri. Alt, hvad Regeringen opnaaede, var da ogsaa kun at bringe Kaos og Uorden i Næringslivet, idet navnlig en By som København blev opfyldt af alle mulige løse Eksistenser, der nedsatte sig og arbejdede uden Plan og Indsigt blot med det Formaal at friste Livet. Navnlig fandt der under Trediveaarskrigen en stor Indvandring Sted af fremmede Elementer, der ikke alle var lige heldige og i hvert Fald nedsatte Levevilkaarene for den øvrige Borgerstand, men især var det dog Haandværksmestrene der følte sig meget ilde berørte. Thi selvom en stor Del af Lavene trods den kongelige Forordning vedblev at bestaa, saa savnede de dog deres gamle Eneret og følte sig navnlig foruroligede, fordi de ikke længere som i gamle Dage havde Skik paa Svendene. Disse tillod sig alle mulige Friheder, klagede de, kom og gik ligesom de selv havde Lyst, og hvad der var det værste, de ned-

Klejnsmedenes Stueskilt.

satte sig som selvstændige Mestre og konkurrerede med de gamle. Det hele var den bare Ynk!

Der var da heller ingen anden Udvej, end at Kongen maatte gøre et Skridt tilbage og omend ikke genoprette Lavene, saa dog skaffe en vis Orden til Veje. 1621 fik derfor Borgmester og Raad Ordre til — »for at Haandværkerne her i Byen igen maa føres paa Fode« at forfatte »nogle visse Vilkaar«, hvorefter de kunde rette sig. I Henhold hertil fremkom nu Smedelavet med en Anmodning til Borgmester og Raad om at faa saadanne Vilkaar meddelt, og i August 1626 udstedtes de nye Artikler.

Med Hensyn til Svendene bestemtes det, at ingen af disse maatte hindres i at komme i Lavet. Naar blot de havde den fornødne »Alder og Forstand« kunde de optages mod at betale en ungarsk Gylden. Mesterstykke skulde i Modsætning til før ikke aflægges.

Svendene maatte komme sammen fire Gange om Aaret for at raadslaa om deres indre Anliggender, men det skulde være »paa fastende Stevne og foruden al Drik og Gæstebydelse«. Der skulde jo spares, ikke bruges Penge til Unytte. Det er det samme Maal, der sattes, naar det bestemmes, at alle Mestre skulde betale den samme Ugeløn, og at ingen Svend maa faa mere end den anden.

Paa deres Kvartalsmøder skulde Mestrene endvidere fastsætte Styklønnen (Accordbetalingen) til Svendene, eftersom de var gode til, og som de kunde arbejde, »saa at Svendene saa vel som Mestrene kan ved blive«.

Ingen Mester maatte holde mere end fire Svende og to Dreng. Havde han Brug for mere Arbejdskraft, maatte han laane hos en anden Mester. Den Lighed, som der her tilsigtedes at skabe mellem Mestrene indbyrdes, var for saa vidt et gammelt, men aldrig naaet Ideal, men Meningen med den nye Bestemmelse var aabenbart den, at skabe Mulighed for alle til at komme frem. Der skulde jo reguleres paa alle Kanter. Derfor forbydes det ogsaa Svendene, der arbejdede paa Fjerdingaarsløn at tage flere »ørkesløse Dage« end Mandagen alene. Svenden skulde være paa Værkstedet Kl. 5 Tirsdag Morgen og gøre sit Dagsværk, hvis han ikke vilde ifalde voksende Bøder.

Man ser af denne Bestemmelse, at det siden Skraaen af 1554 var lykkedes Svendene at skaffe sig hver Mandag fri mod tidligere kun to om Aaret. Dette var set fra Svendens Standpunkt ubetinget et Fremskridt. At der saa indførtes en Artikel om, at ingen Svend eller Dreng maatte foragte sin Husbonds eller Hustrus Øl og Mad, »som ustraffelig er«, hvis han ikke vilde give en Daler i Bøde eller straffes med to Dages Vand og Brød i Kælderen, har næppe haft meget at sige. Der var begyndt at vaagne en stærk Selvstændighedstrang hos Svendene, og dette hang sammen med, at der, uagtet den stærke Indgriben i det private Liv fra Øvrighedens Side, dog levede en gryende Respekt for den enkeltes Frihed. Individet skulde have Lov til at komme frem uden Hensyn til alle de Standsskranker, som tidligere havde hæmmet det. At denne Selvstændighedslyst netop var levende blandt Smedesvendene, faar vi et Vidnesbyrd om gennem de Artikler, der udstedtes for dem af Borgmester og Raad den 26. Oktober 1629.

I flere Henseender synes disse Artikler dog at være Udtryk for en Reaktion fra Mestrenes og Øvrighedens Side. Det lader nemlig til, at Svendene i den foregaaende Tid paa mange Maader har vidst at sætte Krav igennem, som ikke har været efter Mestrenes Hoved. Det hedder nemlig, »at der iblandt Svendene udi Smedehaandværket her sammesteds sig stor Uordning begiver, idet de dennem understaar, men (uagtet) de ikkun paa kort Tid hos en Mester haver arbejdet, straks igen fra hannem at oprippe

og enten fordre Afsked at forrejse eller dennem selver for Mester nedsætter, uanseet de ikke haver den Forfarenhed, dennem burde at have, og ellers anden skillig Uskikkelighed hid indtil iblandt dennem haver været øvet, hvorudover Mestrene her i Byen paa dygtige Svende kommer forkort, det ganske Embede (Haandværk) til Skade og Forkleining«.

Man søger nu at dæmme op mod denne Selvstændighed, blandt andet indfører man den Regel, at Svendene kun maa have fire frie Mandage om Aaret, i Stedet for hver Mandag som bestemt i 1626. Der forordnes ogsaa, at Svendene skal have et bestemt Herberge, hvor alle de vandrende kunde ty til, og Mestrene altid vide, hvor de skulde søge hen for at faa Arbejdskraft. Den sidste Bestemmelse har nu næppe været Svendene imod. Det havde i lange Tider været Skik, at de havde et Samlingssted, hvor de kunde faa Underretning om Arbejdsforholdene og Del i den Understøttelse, som det efterhaanden var bleven Skik, at de Svende, der stod i Arbejde, ydede de vandrende.

Sagen var, at Svenden fra i gammel Tid at være et Tyende nu var bleven en selvstændig Person, der selv vilde have et Ord med i Laget om, hvad der passede ham. Derfor har man sikkert ogsaa ladet haant om Bestemmelsen, der indskrænkede de frie Mandage og taget dem, man havde Lyst til. De blev i hvert Fald for de fleste Svende en fast Fridag, der er gaaet over i Sproget under Benævnelsen »blaa Mandag«.

Hvad der imidlertid blev det vigtigste for Svendene var, at de nu havde organiseret sig saaledes, at de til en vis Grad var Herre over Arbejdsanvisningen. Ganske vist skulde denne efter gammel Hævd foregaa paa den Maade, at den vandrende Svend ikke selv kunde bestemme, hvor han vilde arbejde, men skulde tage Plads hos den Mester, der stod for Tur til at faa en Svend, om han da havde Brug for ham, og blive der i hvert Fald de første fjorten Dage. Arbejdsanvisningen skete altsaa efter en vis Rækkefølge, som ikke maatte fraviges. Selv om dette vel som Regel ikke har betydet noget Offer for Svenden, siger det dog sig selv, at det var Svendenes Organisation, der til en vis Grad kunde bestemme, om den Mester, der stod for Tur til at faa en Svend, ogsaa skulde have en. Man kunde jo ganske simpelt lade den paagældende Svend rejse videre uden at lade ham søge Arbejde.

Hele Svendeorganisationen var nemlig helt og holdent indrettet

efter den rejsende Svends Tarv, hvad der atter vil sige, at Vandrelivet nu var bleven det normale for en Svend, fordi der intet Sted kunde ventes stadigt Arbejde. Man ser derfor ogsaa, at Ledelsen af Svendeorganisationen er gaaet over til de saakaldte »Ørtjunger«, d. v. s. en paa Stedet arbejdende Svend, der skulde være til Stede paa Svendenes Kro hver Søndag Kl. 12 for at »omskikke« Svendene — efter den gældende Rækkefølge til Mestre. Den rejsende Svend, der kom vandrende, havde Krav paa en Understøttelse af 4 Skilling, men hvis han var en »Gesell«, skulde han have 8 Skilling.

Her staar vi ved en Rangsforskel, idet man skelner mellem en »Svend« og en »Gesell«. Forklaringen herpaa maa søges i den Udbredelse, Vandrelivet havde taget. Den rejsende Svend maatte være sikker paa at kunne faa Hjælp, hvor han saa siden kom hen i Verden, men for at kunne vise, at han havde Ret til denne Hjælp, og at han virkelig hørte Faget til med Ære, var det, navnlig i Tyskland, bleven Skik, at enhver Svend, der optoges i Lavet, skulde underkaste sig en Optagelsesceremoni, der rent symbolsk antydede, at han fra at være Dreng nu overgik i en Kreds, der havde sin særlige Standsære at hævde. Drengen, der blev gjort til Svend (gemechter Gesell), blev nemlig til et nyt Menneske, og dette antydedes i de fleste Haandværk ved en Renselsesproces, der ligesom skrællede alt det gamle af ham og gav ham en ny og bedre Skikkelse. I sin mest fuldkomne Form kender vi denne Ceremoni i Snedkernes »Behøvling«, men der er ingen Tvivl om, at Smedene ogsaa har brugt den, selv om det er sket med forskellige Forandringer. Naar en dansk Smedesvend saaledes ved Optagelsen skulde bide i en Nøgle, der blev stukken i Munden paa ham, har vi sikkert her en Rest af den gamle Renselsesfest, der bl. a. ogsaa omfattede en symbolsk Tilfilning af Tænderne. Hvor meget eller hvor lidt af denne Ceremoni, der har været brugt i Danmark, lader sig nu ikke oplyse. Maaske har man nøjedes med Nøglebiddet. Vigtigt er det derimod, at vi her har kendt andre Sider af det Ceremoniel, som blev brugt, naar den rejsende Svend kom til Herberget, eller naar Svendene holdt Møder.

Optegnelserne herom foreligger i forskellige Skikkelser, men i Hovedsagen har Skikkene formet sig som en Slags Catechismus for det, der sømmede sig for den rejsende Svend at iagttage. Der var ialt tolv Punkter, som lød saaledes:

- »1. For det første skal man elske Gud.
2. For det andet skal man holde sin Fader og Moder samt hans hele Hus i Ære.
3. Skal Mester-Tavle forelæses, enhver være opmærksom paa sin Mesters Navn og medbringe saa meget som 4 Styver i Oplag Penge. Er en »gjort Svend« til Stede, saa giver han en Gang saa meget; Svende først og Jüngerene derefter, saa at man kan vide, hvilke der er Svende, og hvilke der er Jüngere (d. v. s. hvem der er gjort til rigtig Svend, og hvem der endnu ikke er naaet saa langt).
4. Skal Skyldbogen forelæses, er en eller anden skyldig, saa afbetaler han, saa at Laden og Herr Faderen kommer til deres Tilgodehavende, hvorefter man kan borge paany.
5. Er der hersteds i disse 4 Uger kommen tilvandrende Svende, saa fremtræder disse foran Bordet for at lade sig indskrive og bringe med sig saa meget som 3 Styver Indskrivningspenge og 3 Styver for Velkomsten samt ogsaa 2 Styver for Senge-Penge. Er en Svend gjort, giver han en Gang saa meget til, Svendene først og Jüngerne derefter, for at man kan se, hvilke der er Svende og hvilke der er Jüngere.
6. Skal Artikel Brevet forelæses; de, som har hørt rigtig efter, tier stille, og de, som ikke har hørt rigtig, lader man høre paany.
7. Skal den sorte Bog forelæses, og er deri nogens Navn nævnt, saa stikker han Hovedet ud af Vinduet med Fødderne under Bordet, indtil sort og hvidt er passeret; har han Penge eller Pengeværdi, saa skal vi hjælpe ham fra det sorte til det hvide.
8. Er en eller anden ikke kendt med Haandværksskik, saa træder han frem og afbider Skæget (Kammen) af Nøglen og stille sig sammen med Svende og Jüngere, for at han kan være saa god som en af vore.
9. Skal der holdes tre ærlige Efterspørgsler, er der da en eller anden, som kender noget ufordelagtigt, saa skal han melde det og ikke tie stille dermed, ellers vil Skaden gaa ud over hans Pengepung.
10. Skal det rige Amt uddeles, saa at den, som bliver i et Værksted ikke faar Nytte eller Skade.
11. Er der en eller anden, som har Lyst til at forandre sin Stand, saa kan han her lige som andre Steder komme dertil (d. v. s.

blive gjort til »Gesell« efter Ceremonierne). Er vi ham for svage, saa tage vi Hjælp, saavel for den storgunstige Hr. Lademester, Herr Fader (Herbergsfaderen) og hans Hustru, og et Par fede Svin, dertil et Fad Vin, saa haabe vi at være stærk nok for ham.

12. Har jeg glemt noget, saa staa nogen frem og melde istedet for mig.«

Naar der kom en fremmed Svend rejsende, skulde der handles efter følgende:

»Haandværksskik for det hele Amt«, hvorefter følgende Replikker udveksledes: »Steds Jüngereren taler: Altsaa med Gunst, er der kommen fremmede vandrende i disse 4 Uger, saa træde disse frem foran Bordet og lade sig for mig og mine Medkammerater skue angaaende Arbejde efter Haandværksbrug for første, for anden og for tredie Gang.

Steds Jüngereren taler: Fremmed Kleinsmed?

Den fremmede svarer: Et Stykke deraf.

Steds Jüngereren: Velkommen paa Haandværkets Vegne.

Den fremmede: Bedste Tak. Mester og Svende lader hilse fra der og der og etsteds, hvorfra jeg kommer.

Steds Jüngereren: Hvad er Eders Forlangende, Fremmede, eftersom I har sendt Bud efter mig og mine Medkammerater.

Den fremmede: Mit Forlangende er ikke større, end at der vises mig Haandværksskik, det staar her eller andet Steds at forskyldes.

Steds Jüngereren: Haandværksskik skal vises ham saa meget, som jeg har lært, hvad jeg ikke har lært, tænker jeg at kunne lære af ham eller en anden retskaffen Svend.

Den fremmede: Af mig vil han ikke lære meget andet, end at løbe Landet frem og tilbage, slide Klæder og Sko, drikke Hr. Faders Vin og Øl, den ene Gang meget, den anden Gang mindre, eftersom Pengepungen formaar.

Steds Jüngereren: Altsaa med Gunst, det kan vi ogsaa. Altsaa med Gunst, Fremmede, hvorpaa budsender man, paa Grov-, Klein- eller Nagelsmede.

Den fremmede: Paa Kleinsmede.

Steds Jüngereren: Paa Svendemaade eller Jüngermaade.

Den fremmede: Paa Jüngermaade.

Steds Jüngerer: For Styk eller Ugeløn?

Den fremmede: Ugeløn.

Steds Jüngerer: Søn af Mester eller udlært?

Den fremmede: Udlært.

Steds Jüngerer: Hvorfra?

Den fremmede: Fra

Steds Jüngerer: Hvad er Eders Navn?

Den fremmede: N. N.

Steds Jüngerer: Fremmede, har han ingen kendt Mester, hvortil han vil lade sig henskikke, eller vil han lade sig sende fra den ældste til den yngste.

Den fremmede: Fra den ældste til den yngste.

Steds Jüngerer: Vil han ogsaa arbejde for andre?

Den fremmede: Ja, vi maa leve og dø for hverandre, og saaledes ogsaa arbejde for hverandre.

Steds Jüngerer: Har jeg glemt noget, saa skrive I det under Bordet, naar jeg kommer igen, saa skrive I det paa Bordet, saa skal jeg udslette det med en Kande Viin eller Øl.

Naar Steds Jüngerer kommer til Mesteren med den Svend, der søger Arbejde, siger han: Altsaa med Gunst, der er kommen vandrende en Kleinsmed, han er i Faderens og ikke i Mesterens Hus og forlanger 14 Dage at arbejde i Mesterens Værksted, at forhindre hans Skade og befordre hans Nytte; finder den fremmede Arbejde, saa er det os kært, for den fremmede endnu kærere.

Naar Steds Jüngerer kommer tilbage til Herberget (og meddelér Resultatet af sin Rundgang) siger han til den fremmede: Altsaa med Gunst, fremmede, jeg vilde gerne vide, hvor meget Klokken er, er Skoene vel flikkede, Pengepungen vel spækket, et langt Spyd over Skulderen, saa kan min gode Svend vel skride over Grøften. Saa er vi gaaede efter Haandværksskik, hvor der er redeligt og gaaet forbi, hvor der ikke er redeligt. Saa er vi kommen til den Mester, hvor han har sendt mig, og han lader ham for denne Gang tilsige 14 Dages Arbejde; naar han vil tage til Takke med en fattig Mester, saa ønske vi ham god Lykke til en rig Mester.

Steds Jüngerer: Naar en fremmed kommer vandrende, saa bliver der betalt for ham en Kande Øl, men naar han har arbejdet her, saa betaler han en Kande Øl.

Steds Jüngerer taler til Mesteren, hvortil han fører den frem-

mede: Altsaa med Gunst, Mester, her vil jeg anbefale ham en fremmed Kleinsmed; han give ham Hvedebrød, sorte File, og han lade ham helst længe sove hos Jomfru Kokkepigen, saa vil Mester have en god Svend i ham«.

Den Redaktion af Ceremoniellet, som her er gengivet, stammer fra en forholdsvis sen Tid og er paa flere Punkter ret ødelagt, har ogsaa faaet nye Tilføjelser, der forstyrrer det oprindelige. Ved Hjælp af Ceremoniellet fra andre Fag og det Kendskab, vi har fra Protokoller og Breve, er vi imidlertid i Stand til at gøre os en Forestilling om, hvorledes det hele er gaaet til.

Det er saaledes givet, at baade Modtagelsen af fremmede Svende, Omskikningen om Arbejde til Mestrene og i det hele alt, hvad der er sket paa Herberget, oprindelig er foregaaet i højtidelige Former og efter Regler, som sjældent blev fravegne. Det væsentligste for Svendenes Sammenslutning var at yde den vandrende Kammerat Hjælp paa Rejsen og om muligt at skaffe ham Arbejde. Han skulde vide, at han var blandt Venner. Nu var det jo ikke altid gørligt at faa en Plads hos en Mester til ham, og saa maatte han hjælpes. Det skete ved, at han fik Underretning om de forskellige Værksteder, hvor han saa kunde henvende sig om at faa et Bidrag af Mestre og Svende til at fortsætte Rejsen for, vel at mærke paa de Vilkaar, at han optraadte efter de gældende Regler og fremsagde »Grussen« (Hilsenen) i den rigtige Form. Paa selve Herberget fik han som Regel baade Mad og Drikke (Geschenck) samt Natteløjs. Var der intet Arbejde at opdrive i Byen, fik han næste Morgen »Geleit« (Følgeskab) et passende Stykke udenfor Byen og alle gode Ønsker med paa Rejsen.

Ogsaa de egentlige Møder, Svendene holdt paa deres Herberge, foregik efter et nøjagtigt Ceremoniel. De lededes af Oldgesellen — eller som han her kaldes Ørten- eller Stedsjungen — og aabnedes ved at Laden (den Kiste, hvori Penge og Dokumenter gemtes) lukkedes op og Oldgesellen »klappede op«. Møderne foregik som man kaldte det »for aaben Lade«, og saalænge dette var Tilfældet, maatte der ikke tales eller i det hele finde uhøvisk Færd Sted. Paaklædningen skulde ogsaa være af en bestemt Slags, og i det hele havde man at opføre sig sømmeligt i enhver Henseende.

Hovedgenstanden for Møderne var Indbetaling af Tidepenge (Medlemsbidrag) samt de saakaldte »Omfrag« d. v. s. tre Gange

i en bestemt Form gentagne Spørgsmaal, om nogen havde noget at meddele af Interesse for Medlemmerne, om de f. Eks. vidste noget om daarlige Arbejdssteder, uheldige Mestre eller Kammerater, der ikke havde opført sig som de skulde. Disse Forespørgsler var et vigtigt Middel i Svendenes Haand, dels til at gennemføre det, som kaldes Haandværksskik, dels til at holde Kontrol med

Mestre og Svende, baade her og der. Thi kom der noget frem, som ikke var, som det skulde være, underrettedes Fællerne om de uheldige Forhold, og paa den Maade vidste man ofte at holde Skik og Orden ikke blot i egen By, men ogsaa i ret vide Kredse.

En saare vigtig Rolle i hele Ceremoniellet spillede »Velkomsten«, det Drikkekar, som brugtes, naar nye Svende blev optagne,

eller naar fremmede skulde bydes velkommen. Den var et mer eller mindre pragtfuldt udstyret højt Bæger, alt efter som man havde Raad til, ofte overhængt med Skilte og Skuemønter.

De københavnske Klejnsmede har ogsaa ejet alt, hvad der hørte til, for at deres Stævner kunde holdes efter ret Haandværksskik. I Aaret 1753 har de saaledes anskaffet sig en smuk Sølvvelkomst, der nu opbevares paa Bymuseet i Københavns Raadhus. Den er i Rococostil og bærer en tysk Indskrift, der i dansk Oversættelse lyder asaledes:

»Af Skilte en Pokal jeg er,
en Del den gav er her ej mer
en Del er nok i Graven lagt,
dog hver de mig har i Agt.«

Heraf synes det at fremgaa, at man det Aar, Velkomsten blev forfærdiget, har anvendt en Del Skilte og Skuemønter, der har hængt paa en ældre Velkomst, til deraf at fremstille en ny,

Velkomst.

og maaske har der været saa mange Skilte, at man endda har haft nogle tilovers til dermed at pryde en af de Skafterstokke, som Svendelavet ogsaa ejede.

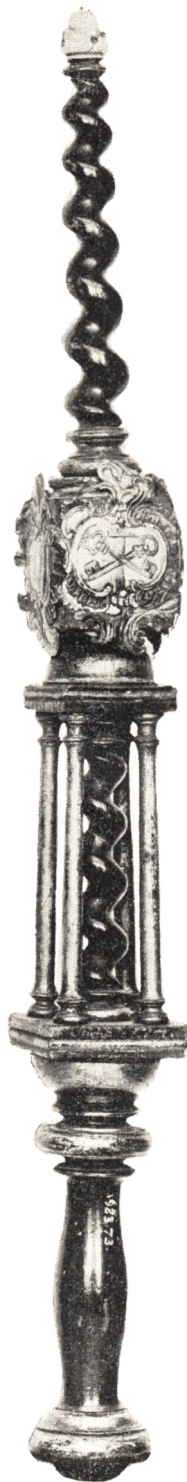
Skafterstokken var en Slags Ceremonistav, som baade brugtes ved Sammenkomsterne af Skafterne eller Altgesellen som Navnet var paa den ledende Svend, naar han da ikke, som ogsaa var Skik, kaldtes Steds Jüngeren, saaledes som vi ser det i de foran gengivne Ceremonieller. Skafterstokkene var ofte pragtfuldt udstyrede af smukt Billedskærer- eller Drejearbejde. Som man vil se af Gengivelsen, var Klejnsmedesvendenes meget smukke. Man satte i det hele en Ære i at have sit Inventar saa pragtfuldt og kostbart som muligt, og brugte ofte mange Penge dertil. Især gjaldt det om at vise sig, naar man flyttede fra et Herberg til et andet. Det skete altid i højtideligt Optog med Musik i Spidsen og med alle Lavets Ejendele, Laden, Velkomsten, Herbergsskiltet o. s. v. som Led i Processionen.

Herberget kendetegnedes altid ved et Skilt mer eller mindre pragtfuldt udstyret; Klejnsmedene havde som rimeligt var en Nøgle, og det er et saadant gammelt Skilt, som er ophængt paa Smedenes nuværende Bygning paa Hjørnet af Gl. Kongevej og Vester Søgade.

Ved en Skilteflytning, som fandt Sted den 2. Maj 1785, har den nye Herbergsfader foræret en lille Sølvfane til at sætte paa Velkomstens Laag. Den bærer følgende Indskrift paa dansk paa den ene Side: »Til Erindring til de erinde Klein Smede Svenne deres Lade fra Kroefader Johan Philip von Werner ved ders Skield Flytning. København den 2. Mey 1785.« Paa Fanens anden Side er Indskriften gentaget paa tysk.

Krofaderen var ofte en Mester, der havde det som en Biindtægt at holde Samlingssted for Svendene, men man maa ikke lade sig vildlede deraf til at tro, at Svendene følte sig under Opsigt.

Tværtimod er der mange Tegn paa, at Svendene har forstaaet at sætte deres Krav igennem. Et Træk af Betydning i denne Retning finder vi i det foran gengivne Ceremoniel i Forespørgslen til den arbejdssøgende Svend, om han vil skikkes til en bestemt Mester eller paa gammel Vis efter Omgang fra den ældste til den yngste. Oprindelig var Meningen med den sidste Regel den, at alle Mestre skulde have lige Adgang til den ledige Arbejdskraft, men da det jo ikke altid kunde være behageligt for Svenden at

Skafterstokke.

komme i Arbejde hvor som helst, havde man efterhaanden faaet det saakaldte »Begærvalg« sat igennem, saaledes at Svenden straks kunde vælge sin Mester. Der havde i det 17. Aarhundredes sidste Halvdel staaet ret haarde Kampe indenfor flere Lav om at faa denne Ordning indført, hvad der tilsidst lykkedes. Efter hvad vi kan skønne af det bevarede Ceremoniel, er Reglen altsaa ogsaa bleven gjort gældende indenfor Smedene.

I det hele er det sandsynligt, at Svendene efter Evne har uddvidet deres Selvstændighed, og navnlig har de næppe i synderlig Grad respekteret de Forbud, der til forskellige Tider er fremkommen mod dem. Det fremgaar saaledes af nogle Bestemmelser, som Borgmester og Raad udstedte 24. Januar 1656, at Svendene var slemme til at holde »blaa Mandag«. Det søger man at dæmme op imod ved Bødestraffe, ligesom man fastsætter, at den Svend, der først har arbejdet hos en Mester i 14 Dage og derefter slutter Overenskomst om Ugeløn, ikke maa forlade Mesteren før efter et halvt Aars Forløb. Hvis han i den Tid har opført sig trolig og flittig, maa han omskikke efter Arbejde til hvilken Mester, han vil.

Ret meget har denne Vedtægt dog næppe hjulpet, thi vi ser af en ny Magistratsvedtægt af 24. Januar 1661, at Mestrene har klaget over »adskillige U-Ordninger . . . især med deres Svende«, hvilke straks de have udlært omstiller sig fortrædelige og modvillige og uanset de ikke er saa dygtige i deres Arbejde, som en god Svend, meget mindre som en Mester burde at være, vilde de dog ikke blive i Arbejde hos deres Læremester nogle Aar, men nedsatte sig som selvstændige Mestre paa Christianshavn eller uden for Østerport (hvor ingen Lavstvang eksisterede). For at forebygge dette forordner nu Magistraten, at enhver, der for Fremtiden vil være Mester, forinden skulde have arbejdet to Aar hos en Mester. Det var de saakaldte »Mestersvendear«, der hermed indførtes, dog gjaldt det ikke for den Svend, der giftede sig med en Mesterenke eller en Mesterdatter, ligesom der ogsaa haves Eksempler paa, at man kunde købe sig fri for denne Ventetid.

Disse Forhold tyder paa, at der i Hovedstaden i Tidens Løb var foregaaet ret betydelige sociale Forskydninger. Det var trods Lavstvangen ikke længer nogen særlig betrygget Stilling at blive Mester, og det var til Tider vanskeligt for en Svend at faa Arbejde. Den store Tilflytning til Byen af fattige Folk, af forhenværende Soldater og Matroser, havde desuden skabt et Proletariat,

der til en vis Grad virkede uheldigt paa Borgherskabet. Der er ingen Tvivl om, at det sociale og økonomiske Niveau for en stor Del af dette sænkedes. Navnlig efter de mange Krige og efter Belejringen af 1658—59 var Næringslivet trykket, og da det ikke var stort bedre andre Steder, forstaaer man, at mange Svende har følt sig fristet til at nedsætte sig og stifte Familie. Hidtil havde Svenden været det unge frie Menneske, der blot ventede et passende Tidsrum paa at blive selvstændig og iøvrigt ikke var bange for at drage paa Vandring, naar intet Arbejde var at faa. At han vilde ende som Mester, var der for ham ingen Tvivl om, men efter at det ikke længere kunde betragtes som et socialt Avancement at komme op i Lavet, har mange raisonneret som saa, at de lige saa godt først som sidst kunde begynde for sig selv. At de udsatte sig for at blive betragtede som »Fuskere« og »Bønhaser«, noget af det værste en gammel Haandværker kunde tænke sig, har ikke afskrækket dem.

Fra Øvrighedens Side har man strammet de gældende Bestemmelser overfor Svendene. Ved de nye Lavsartikler, der udstedtes 13. November 1674 bestemtes det saaledes, at enhver Svend skulde vandre paa Haandværket i 3 Aar, ligesom Reglen om de to Mestersvendearer gentages. Ligesaa de gamle Forbud mod frie Mandage og at være ude af Mesters Hus efter 9 om Aftenen, hvad man maaske nok kan sige var en heldig Regel, eftersom Arbejdstiden nu fastsættes til at begynde Kl. 4 om Morgen.

Man vil af alt det anførte forstaa, at en Svends Liv ikke var særlig attraaværdigt, men Menneskenaturen er jo heldigvis saa elastisk, at den evner at tilpasse sig efter det meste eller i givet Fald at reagere derimod.

Og det gjorde Smedesvendene ogsaa.

VI

FRA SVEND TIL ARBEJDER

Som det vil fremgaa af det foranstaaende, havde saavel Mester som Svend deres dybeste Rødder i et Samfund, hvor Standsfølelsen var den herskende, og det personlige som Regel maatte træde i Baggrunden af Hensyn til det heles Vel. Derfor tænkte heller ikke nogen paa at sprænge de Rammer, som nu engang var dannede om den Klasse, man tilhørte. For alle gjaldt det gamle Ordsprog: »Skomager bliv ved din Læst«, og »Bland dig ikke i, hvad der ikke kommer dig ved.«

Det laa imidlertid i selve Bylivets Natur, at det ikke kunde blive ved at gaa saaledes. Inden for Købstadens Mure, hvor Haandværket hørte hjemme, kunde man ikke i Længden som ude i Landsbyerne med deres Fællesskab lade den enkelte gaa op i Helheden, netop fordi Arbejdet ikke der som ude paa Landet foregik i Flok. I Købstaden lærte den enkelte lidt efter lidt, at hvad han frembragte var Resultatet af personlig Indsats og personligt Arbejde, og at Æren og Skammen helt faldt paa den enkeltes Regning. Man ser derfor ogsaa, at det er inden for Købstaden, at Personligheden begynder at bryde frem og tænker paa at erobre og tjene for sig selv uden Hensyn til sine Klassefæller. Den enkelte vil være rig, mægtig, have Indflydelse, sprænge alle Skranker, der hæmmer Udfoldelsen af hans Kræfter. Det er paa dette Grundlag, Kapitalismen opstaar.

Til denne nye Opfattelse af Personlighedens Ret svarer i politisk Forstand Udviklingen af Enevælden. Dens Opgave blev det at sprænge det gamle Stændersamfund og danne en Helhed af Folk og Rige. Derfor dens forbitrede Kamp mod det gamle Adelsvælde og Arbejdet for at skaffe alle Lighed for Loven, og derfor dets Indgriben i alle mulige Forhold for at omforme Samfundet, saa der ikke blev noget tilbage af de gamle Særrettigheder for de enkelte Klasser.

Vi er i vor Tid bleven vant til at se paa Enevælden som et reaktionært Regimente, der hindrede alt Fremskridt, og saaledes var det ogsaa i dens sidste Tid. Men de første halvandet Hundrede Aar af Enevældens Tid var den i Virkeligheden saare radikal og prøvede paa mange Maader at omdanne Samfundet. Havde Love alene kunnet gøre det, havde den vel ogsaa naaet sit Maal, men det viste sig snart, at kan man ikke samtidig med Loven omforme Menneskene, saa de tænker og føler i Samklang med, hvad Loven vil, nytter det hele intet.

Det blev netop Enevældens Fejl, at den i mange Retninger var for ivrig til at ville lave om paa det hele. Saaledes ogsaa overfor Haandværket. Efter Enevældens Mening skulde Haandværket — lige saa vel som Handelen — tjene til at fremme Rigets Flor og Velstand, men derfor skulde det heller ikke have Lov til at regere sig selv, det skulde styre efter den Kurs, som Enevælden fastsatte. Hvad der ikke var lykkedes for Christian IV 1613, skulde nu gennemføres. Alle de gamle Lav med deres selvgjorte Vedtægter skulde ophæves. Dette skete ogsaa 1681, selvom de fleste Lav i de følgende Aar fik nye Artikler, der indførte andre Regler for deres Styre. Ogsaa Svendene skulde under Kommando. Ved Forordningen af 6. Maj 1682 forbødes det dem at have nogen Organisation, men for at der kunde tilvejebringes de fornødne Midler til Understøttelse af syge og fattige Svende, blev det paalagt Mestrene at fradrage fire Skilling om Ugen fra deres Svendes Løn, og dette Beløb skulde lægges i Fattigbøssen, som gemtes hos Oldermænden, og hvortil denne havde en Nøgle, og to af de ældste Svende tvende andre.

Naturligvis blev ogsaa alle gamle Skikke og Ceremonier, som hidtil havde været i Brug blandt Svendene, forbudte.

Alle skulde jo være lige for Loven. Ingen have Særrettigheder. Alt skulde ledes fra oven. Der skulde som i en moderne Diktaturstat være een Tro og een Retning at marchere i.

Men eet er at give Love paa Papiret, et andet er at faa dem gennemførte, og det lykkedes ikke for Enevælden.

Hvad gjorde nemlig Haandværket? Efter at den første Forskrækkelse havde sat sig, lod man i det store og hele simpelthen være med at rette sig efter de nye Love og indførte lidt efter lidt de gamle Vedtægter paany. Og det gjaldt baade Mestre og Svende. Det varede ikke mange Aar, saa var alle de gamle Skikke igen i fuldt Flor — og varede ved til langt ned mod vor Tid. Der

er ingen Tvivl om, at enhver rigtig Smedesvend har sat en Ære i at være »gemacht«. Vi ser saaledes, at der i Aaret 1755 optræder en Svend i Roskilde Smedelav og anker over, at der var to Klejn-smedesvende, som ikke var »retskafne«, hvorfor man ikke kunde arbejde sammen med dem. Vi véd ikke, hvorledes Sagen endte; kun kan vi se saa meget, at de Svende, der ikke fulgte de gældende Skikke, blev betragtede som Datidens »Hædersmænd«.

Det hjalp ikke, hvor mange Øvrighedsforbud, der blev udstedt mod det, man kaldte Haandværksskik. Ingen føjede sig efter dem.

Sagen var, at Regeringen ikke med sin bedste Vilje kunde ændre det Grundlag, hvorpaa Haandværket arbejdede. Saalænge det ikke var mekaniseret og kapitaliseret, men i det væsentlige var indrettet paa at arbejde alene for det lokale Marked, var ingen Magt i Stand til at lave dets indre Bygning om.

Det skete først, da der ved den enkelte Personligheds Stræben efter Rigdom og Indflydelse og efter at gøre sine individuelle Evner og Kræfter gældende var sprængt saa store Brecher i det gamle Klassesamfunds Mure, at de maatte falde. For Haandværkets og særligt for Smedenes Vedkommende foregik det paa den Maade, at der for at skaffe Brød til alle dem, der ikke var faglærte paa regelmæssig Maade, blev givet dem Tilaldelse til at nedsætte sig og arbejde uden at have erhvervet Adgang til Haandværket paa sædvanlig Maade. Og det var ikke faa, der saaledes blev skubbet ind i Rækkerne ved et Magtbud. Der var efterhaanden Menneske-materiale nok at ty til. Aftakkede Soldater og Matroser, Svende, der ikke var tilstrækkeligt uddannede, i det hele Folk, som man ikke paa anden Maade vidste at skaffe Underhold. Motiveringen var den Regel, som Enevælden, som før sagt, anlagde paa Samfundslivet, at alle skulde være lige for Loven. Derfor kunde det ogsaa hedde i Forordningen af 10. April 1761, at »udi en vel indrettet Stat bør det ikke rettelig formenes nogen at ernære sig, paa hvad lovlig Maade han bedst véd og kan«.

Den Tilgang til Haandværket, som blev Følgen heraf, var — hvor ødelæggende den end kunde være for de smaa Mestre og deres Svende — dog ikke den værste. Langt mere ødelæggende for Haandværket var Oprettelsen af Fabrikker og større Virksomheder, som blev mulig, dels ved Opfindelsen af nye mekaniske Hjælpemidler, dels ved en større Arbejdsdeling og Udspecialisering af særlige Fag — og endelig ved Koncentrering af Kapitalen.

Allerede 1757 klager Smedelavet saaledes over, at Isenkræmmerne indførte fra Udlandet fabriksmæssigt forarbejdede Varer, som Smedene hidtil havde fremstillet. Det var alle Slags Vinduesbeslag, Hængsler, Laase, Taskelaase, Jern til Døre, Chatoller, Kister, Skabe, Strygejern, Ildskuffer, Ildtænger, Økser osv. osv., som Isenkræmmerne kunde sælge billigere, end det var muligt for Smedene at fremstille dem. Konkurrence herimod var umulig.

Fabrikkerne begyndte at vise sig. Ogsaa paa dansk Grund kender vi dem. Der er saaledes den af Generalmajor J. F. Classen oprettede store Virksomhed til Fremstilling af forskellige Slags Jernvarer i Frederiksværk. Der er endvidere de Helsingør'ske Gøværfabrikker, og der er store Forretninger som den, der grundedes 1769 af Thomas Potter i København og snart efterfulgtes af andre i den følgende Tid. Endnu huskes Gamst, V. Lund, J. Meldahl, Løwener, Marstrand, Baumgarten og Burmeister, Raadvaddam o. fl. a.

Selvom nu ikke alle disse Virksomheder greb direkte ind paa det gamle Haandværks Omraade, saa er der dog ikke Tvivl om, at de gav Arbejde for mangen Svend, baade af Grov- og Klejnsmedefaget.

Men ligesom vi her kommer til at staa overfor helt nye Forretningsformer, der var meget forskellige fra den gamle Haandværksvirksomhed, saaledes finder vi nu ogsaa en hel ny Samfundstype, Storfabrikanten, som nødvendigtvis maa raade over en forholdsvis betydelig Kapital for at drive sin Virksomhed. Heraf fulgte, at Fabrikanten ikke kunde nøjes med det lille stedlige Marked til Af sætning af sine Frembringelser, men maatte arbejde for den størst mulige Omsætning i vide Kredse, ligesom han heller ikke for sin egen Persons Vedkommende vilde finde sig i at staa inden for de gamle Lavs Rammer. Han maa udvide, tjene Penge, slaa sig op til Matador. Ganske vist var ingen af de nye Fabrikker store — endnu 1847 beskæftigede saaledes 10 Jernstøberier kun 348 Arbejdere, men overfor den nye Fabrikanttype blev Svendens Stilling en helt anden. Ingen Svend kunde i Almindelighed tænke paa at blive hans Lige. Han forvandlede fra Svend til Arbejder, og hans Stilling blev socialt og økonomisk helt forandret.

Selvom de nye Fabrikker ikke paa nogen Maade kan sammenlignes med Nutidens mægtige Virksomheder, kunde deres Konkurrence dog mærkes baade af Mestre og Svende.

Fra de førstes Side blev der vel gjort, hvad gøres kunde for

at værne om Haandværket; men de Privilegier, Fabrikkerne sad inde med, gjorde, at det kun var muligt at komme dem til Livs paa ganske faa Udenværkers Omraade.

Det gamle Klassesamfunds Rammer var ved at sprænges. De nye Virksomheders Ledere vilde have Frihed til at udvikle deres Forretninger, som det tjente dem bedst, og der indlededes en Storm mod de gamle Lav.

Men Svendene, Arbejderne — var der ingen, der tænkte paa at værne deres Interesser? Jo, det var der i høj Grad; men det var rigtignok ud fra Forudsætninger, som disse slet ikke var tjent med. Man gik nemlig ud fra, at den Frihed, Fabrikanterne og de store Handlende krævede for sig, ogsaa vilde gavne Smaafolk. — Man mente, at naar de fik Lov til at ernære sig uden de Indskrænkninger, som hidtil havde været gældende, vilde alt gaa godt. Men man saa ikke, at denne Frihed kun gjaldt de stærke og rige. Arbejderen og den lille Mand havde uden at mukke at indrette sig paa og føje sig efter den »frie« Kontrakt, han indgik med sin Arbejdsherre, og pænt arbejde for den Løn, der kunde falde af til ham. Der næredes ganske vist fra de styrendes Side megen Velvilje for Arbejderen — man vilde gerne indrette det saa godt som muligt for ham, og man havde ondt af hans ringe Kaar. Dog, blev Friheden først almindelig, saa vilde ogsaa han, mente man, kunne naa frem, og ingen vilde hindre ham i at blive Millionær. Det var hele denne Frihedsbegejstring, der laa bag ved de store Landboreformer, Stavnsbaandets Løsning o. s. v., og det var ogsaa den, der raadede i Regeringens gode Vilje til at reformere Haandværket ved at indskrænke Lavstvangen. Den kommer saaledes frem inden for den Kommission, der nedsattes 1794 i Anledning af den store Tømmerstrejke, der greb ret vidt om sig, ogsaa til andre Fag. Mange Svende nedlagde Arbejdet, og uagtet Kommissionen var »rørt«, som den udtrykte sig, over Svendenes slette Tilstand, saa var Strejken dog efter Datidens Syn Oprør, som ikke kunde taales. Svendene maatte bede om Forladelse. Men naar man nu sørgede for, at de fik Frihed, vilde alt gaa vel. Naar de bare fik Lov til selv at blive Mestre uden de Omkostninger, der hidtil havde været forbunden dermed, skulde det hele nok falde i Lave. Resultatet blev Forordningen af 21. Marts 1800, der skabte den saakaldte Frimesterinstitution, d. v. s. Til-ladelse for en Svend til efter en vis Frist at nedsætte sig og arbejde »med egne Hænder«.

Baggrunden for Strejkerne og de Bevægelser, der stod i Forbindelse med dem, var netop visse Haandværksfags »Kapitalisering«, og navnlig gjaldt dette Bygningshaandværkerne. Virksomhederne inden for disse var gennemgaaende ikke længere smaa som i gamle Dage, og der hørte ikke saa faa Penge til for at blive selvstændig Mester inden for dem.

Inden for Smedehaandværket havde Forholdene imidlertid udviklet sig paa en noget anden Maade. For dettes Vedkommende var det Fabrikkerne, der skilte sig ud, og de havde ikke i samme Grad som Bygningsfagene Brug for Svende. De skulde have »Arbejdere«. Alligevel gik det naturligvis ud over Smedemestrene, som lidt efter lidt mistede store Omraader af deres vante Virksomhed og netop, i Modsætningen til Bygningshaandværkernes Mestre, blev til Smaaeksistenser, der kæmpede haardt for Tilværelsen. 1847 var der saaledes i København 249 Grov- og Klejnsmede med 850 Arbejdere. Gaar vi ud fra, at ca. 300 af disse var Lærlinge, faar vi som Resultat, at der var ca. 550 Smedesvende, gennemsnitlig 2,2 pr. Virksomhed.

Denne Tilstand var selvfølgelig heller ikke gunstig for Svendene. Deres Arbejdsvilkaar blev daarligere. Arbejdstiden lang — som vi har set, fra Kl. 4 Morgen som Regel til 7—8 om Aftenen. Det synes ogsaa, at disse daarlige Kaar i nogen Grad har virket forkommende paa Svendene; der spores ingen særlig Krigshumør inden for deres Rækker, saaledes som hos Tømrerne og Murerne, og da der i den før omtalte Kommission blev spurgt dem om, hvad de vilde synes om at faa Adgang til at blive Frimestre, og hvilke andre Ønsker de ellers kunde nære, havde de intet andet Svar, end at de gerne vilde have Arbejdstiden til at begynde Kl. 5 Morgen i Stedet for Kl. 4. Hertil svarede Mestrene, at det kunde de selv om, thi da det jo gjaldt om at faa en Hviletime og ikke en Drikke-time, kunde den passende tages paa Morgenstunden.

Det var det hele, Klejnsmedesvendene fik ud af det. For deres Fags Vedkommende gik Bevægelsen stadig i Retning af deres Arbejdes Overgang til Fabrikkerne. Under saadanne Forhold er det klart, at der hverken for Mestres eller Svendes Vedkommende kunde tænkes paa synderlig Forbedring af Kaarene.

Tidens Feltraab gik udelukkende i Retning af Frihed for den enkelte. Paa Bedring af de sociale Tilstande var der kun faa, der tænkte, og inden for Svendenes egen Kreds var der endnu ingen,

der havde Sans derfor eller Kræfter dertil. Ser man derfor paa Svendenes Kaar, saaledes som de havde udviklet sig i Løbet af det 18. Aarhundrede, og saaledes som de vedblev med at være til langt ind i det 19., saa er de absolut daarlige. I Sammenligning med den Aand, der tidligere havde fyldt Svendene, var der kommen noget fortrykt over dem. Ligesom de smaa Mestre havde de saa at sige opgivet Ævret og tænkte kun paa at forsvare de Stumper, der var bleven tilbage, saafremt de da ikke helt forsumpede. Og det var netop den Fare, de baade socialt og økonomisk var mest udsatte for. Ingen regnede mere med dem. De var en Race, som helt tilhørte en svunden Tid og slet ikke tog Del i at bygge det nye Samfund op.

Man ser derfor ogsaa, at Svendene gennemgaaende opgiver de Idealer, de tidligere havde sat en Ære i at hævde. Den faglige Stolthed og Dygtighed forringedes. Standen var i Tilbagegang. Der var for den ingen Ting at kæmpe for. Det er da ogsaa karakteristisk, at Haandværkerne ikke, hverken Mestre eller Svende, som Helhed deltog i det politiske Røre, der rejste sig herhjemme i 40'erne i forrige Aarhundrede og mandede ud i Juni-Grundloven af 5. Juni 1849. Den bød ikke Haandværkerne som Stand noget Gode. Det var udelukkende personlige Friheder, den indførte, men dem havde de ingen Brug for, og da Valgene til Rigsdagen skulde foregaa, var det kun faa, der deltog i dem. Det er først i vore Dage, vi kender den store Valgdeltagelse. Der var vel enkelte, som Jernstøber Lunde og Redaktørerne Grüne og Dreier, der rejste det sociale Spørgsmaal, men alt, hvad der taltes og skreves derom, druknede helt i Tidens almindelige liberale Politik, ogsaa af den Grund, at Arbejderne selv ikke skænkede det hele nogen Interesse.

Grunden dertil er let at forstaa. Arbejderne var helt igennem indstillede paa at arbejde paa det Grundlag, den gamle haandværksmæssige Produktion havde dannet. I dens Traditioner var de indlevede. De tilhørte et Samfundslag, som økonomisk set altid havde levet fra Haanden til Munden og været tilfreds med de Kaar, der kunde naas. De havde aldrig sigtet mod eller brudt sig om at deltage i det offentlige Liv, og hele deres Liv og Opdragelse var foregaaet under strengt Arbejde, for ikke at sige Slid. Der var aldrig bleven Tid til at skaffe sig Kundskaber eller Indsigt af nogen Art. Den nye Tid med dens individuelle og kapitalistiske Opfattelse kom derfor over Haandværkerne som en Stormflod, der skyllede

dem bort. Det er tilstrækkeligt her at minde om, hvorledes en Mængde af de gamle Haandværk forsvandt, opslugtes af den nye Fabrikdrift, og at selv de, der vedblev at bestaa, undergik store Ændringer i hele deres indre Opbygning.

Tendensen er tydelig nok gaaet i Retning af større og større Kapitalanbringelse og deraf følgende større og større Virksomheder — saa store, at de ikke i det lange Løb har kunnet drives af Enkeltmand, men har maattet overtages af Aktieselskaber.

Antallet af de smaa Virksomheder er derfor forholdsvis taget af Aar for Aar. Desværre findes der ingen saa detailleret Statistik, at den tillader os at følge Udviklingen særligt for Klejnsmedefagets Vedkommende, men at dette har fulgt den almindelige Udviklings Linje er givet.

Retningen kan man nogenlunde følge, naar man ser paa følgende Tal for Maskinfabrikanterne, der i det store og hele ogsaa gælder for Klejnsmedene.

Der var i dette Fag

i 1860 160 Hovedpersoner med 169 Medhjælpere, altsaa endnu gennemgaaende smaa Virksomheder, men i

1870 former Tallene sig saaledes:

236 Hovedpersoner med 875 Medhjælpere og

i 1880 373 Hovedpersoner med 2397 Medhjælpere,

hvad der altsaa vil sige, at medens der i 1860 kun kom 105 Medhjælpere paa 100 Hovedpersoner, er Tallene i 1870 og 1880 steget til henholdsvis 370 og 643.

Men endnu grellere stiller Forholdene sig, naar vi gaar ind i vort Aarhundrede.

I 1911 fandtes der under Gruppen »Smede, Maskinfabriker, Mekanikere m. fl.« 7543 Hovedpersoner med 27.267 Medhjælpere.

I Industritællingerne, der foretoges henholdsvis 1897 og 1914, findes der følgende Tal for Klejnsmedene i København:

Samlet Antal	1897	1914
Forretninger	122	166
Arbejdere	674	805

For selve det egentlige Klejnsmedefags Vedkommende synes Forretningernes Størrelse altsaa at holde sig nogenlunde konstant, men man maa her ikke glemme, at et meget stort Antal Klejnsmedesvende har Arbejde udenfor de egentlige Klejnsmedevirksomheder.

Resultatet af Udviklingen er derfor i det hele og store det samme for Klejnsmedesvendene som i de andre Fag, der har været Genstand for den kapitalistisk-industrielle Udvikling. Der er i vore Dage ikke længere i samme Grad som tidligere Adgang for Fagets Svende til at gaa over i selvstændig Stilling som Mester. Hvad der i ældre Tid under den egentlige haandværksmæssigt udøvede Teknik var Regel, er nu kun Undtagelse.

Socialt set har Virkningerne heraf været enorme, idet der ved Siden af den gamle tredje Stand lidt efter lidt er vokset en fjerde Stand op, Arbejderen, der ikke har nogen Udsigt til at bane sig Vej udenfor sit eget Lag, men er henvist til ved egne Kræfter at søge at forbedre sine Kaar inden for sin egen Kreds.

Til at begynde med saa Arbejdet herfor næsten haabløst ud. Thi den industrielle Arbejder saa sig ved Udviklingens Gang saa at sige skubbet ud i en Tilværelse, som det skulde synes næsten umuligt at forbedre. Han stod i mange Henseender værgeløs overfor den Kapitalisme, der raadede over alle Midler til at bestemme Vilkaarene for den Arbejdskraft, den skulde købe.

For at dømme ret om Forholdene maa det imidlertid ikke glemmes, at Arbejderen selv paa sin Side stod ikke blot uden Modstandsevne, økonomisk set, men heller ikke intellektuelt stod paa Højde med de ledende Arbejdsgivere eller med den Aand, der raadede i Samfundsudviklingen. Efter den var det de frie Kræfters Spil, der havde Retten til at føre an. Friheden, som de foregaaende Aarhundreder havde villet skaffe den enkelte ved at nedrive de Mure, som de gamle Standsskranker havde bygget op om ham, var endt med at blive en Ret for den stærke. Man glemte, at de ofte havde været et Værn for den svage i Stedet for et Privilegium for de rige.

Gennem flere Slægtled ser man derfor ogsaa Arbejderstanden glide ud og blive til en Masse, der følte sig som staaende uden for Samfundet og lod sig nøje med det, den blev budt, og følte det som haabløst at træde op imod den herskende Tilstand. Den gav op, blev i mange Henseender ligeglad og uimodtagelig for Tilskyndelser til at arbejde sig frem.

Vil man have en ydre Illustration til de Kaar, der i lange Tider blev de almindelige for den arbejdende Klasse, da skal man blot se paa de Nybygninger, der skød op i København i Halvtredserne, Tresserne og delvis i Halvfjerdsene i forrige Aarhundrede. Det er

Kaserner, opførte uden ringeste hygiejniske Hensyn, bare beregnede paa at skaffe Rum, der kunde huse saa mange Mennesker som muligt — ligegyldigt hvorledes de blev skubbede sammen. Ingen Sundhedsvedtægt, ingen Byggelov regulerede Boligforholdene.

Et Lysglimt var der dog, som gav Haab om bedre Tilstande, og det var den Omstændighed, at den gamle Fagdygtighed og Glæde over, hvad der kunde ydes, ingensinde gik i Glemme. Paa den kunde der bygges og blev der bygget. Men alligevel var dette ikke nok. Det, der skulde bringe Fremgang, var en indefra opbygget Tro paa, at Arbejderstanden ogsaa hørte med til Samfundet, og at den udgjorde en lige saa nødvendig og lige saa berettiget Del deraf som de andre Klasser.

Men denne Plads i Solen fik man ikke foræret gratis. Den maatte tilkæmpes gennem en lang og tung Strid overfor dem, der sad inde med Magten, og der maatte udvikles et helt nyt Syn paa Ret og Pligt og en begejstret Tro paa, at man havde en Fremtid at vinde.

Der skulde imidlertid mange Aars sejt og udholdende Arbejde til, inden man naaede saa vidt.

VII

MORGENGRY

Alle ved, at denne Opvaagnen til en ny Dag ikke udgik fra Arbejdernes egen Kreds, men at Kaldelsen kom udefra. Det var Louis Pio, der var Manden. Han, Akademikeren, Officeren, der af Stand og Næringsvej tilhørte Bourgeoisiet, bragte de nye Toner ude fra den store Verden. Han ejede en Ildhu og en Begejstring, der maatte varme Sjælene og vække dem til nyt Liv.

Der var vel i Halvtredserne og Tresserne gjort Forsøg paa at drage Arbejderne over til den nationalliberale Side gennem den af C. V. Rimestad stiftede Arbejderforening; man vilde bringe dem Oplysning og Undervisning, uden at man havde Forstaaelse af, at Arbejderne ikke hørte hjemme i det liberale Bourgeois. Man troede, at Arbejderne kunde bruges i den nationalliberale Politik og vidste ikke, at de var en Stand, en Klasse for sig, der ganske naturligt havde deres eget særlige Syn paa Tilværelsen og maatte være fødte Modstandere af en Politik, der vel var grundet paa almindelig individuel Frihedsfølelse, men i Bunden førte til at løsslippe alle de Magter og Kræfter i Menneskelivet, der fremmede den stærkeres Ret og Magt. Der var et Svælg mellem de to Verdener, hvor Bourgeoisiet og Arbejderne hørte hjemme.

Bourgeoisiet var bleven den herskende Stand; det var dettes Meninger og Syn paa Livet, der var bleven raadende, og ganske naturligt maatte komme i Modsætning til de andre Klasser i Folket, Bønder og Arbejdere.

Arbejderne havde ikke deltaget i Liberalismens Sejrsgang. De følte sig som andenklasses og som staaende uden for Bevægelsen. Den Frihed, som Juni-Grundloven havde givet, havde de ingen Interesse for, og som Helhed deltog de aldrig i Valgene.

Instinktivt følte de sig som Underklasse, der var bleven narret for deres Part i den almindelige, økonomiske Fremgang, som kendetegner det 19. Aarhundredes Udvikling af Erhvervslivet. Den

dybeste Drivfjeder i dette var den frie Konkurrence og Troen paa, at naar blot den enkelte fik Frihed og Lov til at bruge sine Kræfter uhindret, vilde der oprinde en gylden Tidsalder. Det gjorde der ogsaa, for saa vidt som vi herhjemme netop paa det industrielle Omraade — især efter Næringsloven af 1857 — kan notere en levende Udvikling. Men det var Kapitalen alene, der bar Udbyttet hjem, hvorimod Arbejderne blot kom til at levere billig Medhjælp. Uden Organisation, som de stod, var det ikke muligt for dem at formulere deres Krav med tilbørlig Styrke. De maatte tage den Løn, der blev budt og være glade til.

At Arbejderne derfor skulde være særlig henrykte for de Tilstande, der dannede sig, vil ingen kunne forlange. De var undergivet den stærkeres Magt. Følgen var en Arbejderstand, der saa alle Veje lukkede for sig. Den Udsigt, en Svend forhen havde til at blive Mester i det Fag, han havde lært, var spærret, idet der nu hørte en ikke ubetydelig Kapital til for at grunde en selvstændig Virksomhed. Følgen var, at de fleste slog sig til Ro med Forholdene som de var, opgav Ævret, stiftede Familie og lod Tingene gaa, som de kunde bedst.

Særligt inden for Jernindustrien var Udviklingen gaaet rask i industriel Retning, og selv om Forholdene inden for Klejnsmedefaget endnu var taalelige, saa var der dog saa mange Ting, der tidligere havde tilhørt dette Fag, der nu var gaaet over til at blive fremstillet fabriksmæssigt, at der langt fra var gode Kaar at opnaa inden for dette Haandværk, hverken for Mestre eller Svende. Hertil kom, at det selv inden for Klejnsmedefaget nu var nødvendigt at anskaffe ikke faa Maskiner og dyrere Redskaber, som der tidligere slet ikke havde været Tale om. Det var bleven dyrt at nedsætte sig.

At der derfor skabtes en ulmende Misfornøjelse med Forholdene inden for Arbejderstanden er forstaaeligt. Louis Pios Forkyndelse af Lassalles og Karl Marx' Syn paa den fremtidige Udvikling og Samfundets Omformning gennem Statens Overtagelse af Produktionen maatte derfor vække Begejstring og varme Hjerterne med Haab om en ny og bedre Udvikling. Her var noget, man kunde forstaa, thi i Stedet for den haarde Kamp for Tilværelsen, der overlod den enkelte at skaffe sig selv, hvad han kunde faa, var der her aabnet Udsigt til en Samfundsform, hvor der blev draget Omsorg for alle, der vilde arbejde.

Det er klart, at dette nye Syn maatte staa i den mest diametrale Modsætning til den Opfattelse, der nu gennem det sidste Aarhundredes Udvikling var bleven den raadende af de økonomiske og sociale Tilstande. Den havde skabt Bourgeoisiet og givet det Magt og Vælde, og at dette godvilligt skulde give denne fra sig, var naturligvis ikke at vente. Det maatte komme til en Klassekamp. To forskellige Samfundslag kom til at staa overfor hinanden, hver med sit særlige Livssyn.

Alle ved, hvorledes denne Kamp udfoldede sig, og hvorledes den i første Omgang maatte ende med Arbejderstandens Nederlag. Aarsagen hertil var ikke blot den, at det herskende Samfundslag sad inde med alle Magtmidler, men ogsaa den, at Arbejderstanden som Helhed endnu stod ret uforberedt overfor det nye, som kom frem. Uvant som den var til at deltage i det offentlige Liv og i det store og hele ret udeltagende og interesseløs overfor det, der skete udenfor dens Verden, tildels ogsaa slappet af ringe Kaar, blev den til at begynde med blot Tilskuer.

Det var derfor kun en forholdsvis lille Flok af begejstrede Tilhængere, der sluttede sig til den af Louis Pio stiftede Afdeling af »Internationale«. Hos dem var der baade Varme og Arbejdssiver, og deres Stræben førte ogsaa til Oprettelsen af en Del Fagforeninger som Led af Internationale, saaledes opstod 1873 Smede- og Maskinarbejdernes Forening, der rummede alle Fag indenfor Jernindustrien.

Naar denne første Spire til det nuværende mægtige Forbund kom til at lide under mange Fødselsveer, og endog til Tider syntes at være sin Opløsning nær, er det let nok nu bagefter at se Aarsagen hertil og de Fejl, der blev begaaet.

For at sige det kort og godt: Man svævede altfor meget i Luften, var altfor optagen af at ville reformere Samfundet i en Haandevending til, at man havde Øje for at tage sig af at bygge et solidt Grundlag op for Virksomheden og til at give sig af med de smaa dagligdags Ting.

Naar man hører, at et af Diskussionsemnerne i den nye Fagforening var formet saaledes: »Er det tilstrækkeligt, at Arbejderen er besjælet af den Tanke, at naar han passer sit Arbejde og sikrer sig i Syge- og Begravelseskassen, at han da som Menneske har opfyldt sine Forpligtelser mod Samfundet,« vil enhver indrømme, at en saadan Diskussion sikkert laa for højt og let førte ud i

teoretiske Drøftelser, der i Øjeblikkets Kamp var uden praktisk Interesse.

Man forstaaer imidlertid godt, at det var den Slags Emner, der greb Sindene i den første Tid. De var dels et Udslag af den første Begejstrings Varme og dels en Følge af manglende Forstaaelse af Organisationens Veje og Maal. Desuden arbejdede man ikke blot med smaa Midler, men hvad værre var tillige med en træg Masse, som det ikke var let at faa med, naar der ikke straks kunde peges paa haandgribelige Fordele ved at slutte sig til den nye Forening.

Der er imidlertid noget saa rørende ved denne de første Pionerers Anstrengelse for at samle Kammeraterne, at det maa gribe enhver. De har været besjælet af en Offervillighed og en Begejstring for deres Sag, som kun kan vække Beundring. Allesammen Idealister og fyldte af Tro paa deres Sag, givende deres knapt tilmaalte Fritid til at fremme deres Standsfællers Tarv, staar Billedet af dem for os nu med en sjælden varm Farvetone.

Man kan derfor forstaa, hvor lammende det maa have virket paa denne første lille Skare af trofaste Forkæmpere, da Efterretningen om Louis Pios Opgivelse af Kampen og Flugt til Amerika naaede dem. Det var den forgudede, af alle tilbedte Fører, der svigtede og lod sine Medkæmpere ene tilbage, forvirrede og modløse. Louis Pios Nedlæggelse af Vaabnene og hans Modtagelse af Fjendens Penge blev dømt haardt, netop fordi Troen paa ham havde været saa brændende og hans Indflydelse saa mægtig. En mere klart seende Eftertid vil dømme mildere og forstaa, at det var en træt og nedbrudt Mand, der gav op, en Mand, der gennem sin aarelange og haarde Fængselstid havde lært, hvilke Vaaben, Modstanderne ejede, og som vel heller ikke altid i sine Medarbejderes Rækker mødte den Forstaaelse og Hjælp, han kunde have ventet. Vi har i vor Tid snarere Grund til at se paa ham som Martyren, selvom vi heller ikke kan lukke Øjnene for, at hans Stræben har sigtet højere end det var muligt at naa indenfor en overskuelig Tid. Man dømmer sikkert Louis Pio rigtigere ved at se paa hans Færd som den overarbejdede Idealist, der pludselig er brudt sammen og har givet efter, sikkert ikke alene fristet af de Penge, der blev budt ham, men ogsaa af den Udsigt til Fred og Hvile, der aabnede sig for ham.

Ikke desto mindre, hans Flugt virkede som et Nederlag og

maatte føles som et saadant, fordi alt Arbejdet, hele Ledelsen, og i hvert Fald Aanden i den saa godt som udelukkende havde hvilet paa ham.

I en Henseende var dog maaske Pios Flugt fra Ledelsen af Arbejdernes Sag af Betydning for den. Thi efter at den første Smerte og Forbitrelse var overstaaet, var det ligesom man kom til at staa med Benene sikrere paa Jorden. Den tidligere noget for stærke Teoretisering over Maal og Midler og den noget overdrevne Tro paa, at Sejren var nær, blev afløst af en mere stiltfærdig Kampmaade, der tog Sigte paa de dagligdags Spørgsmaal og ledede Arbejdet hen paa det, der laa lige for: en Forhøjelse af Lønnen og Forbedring af Arbejdsvilkårene.

Men der skulde begyndes paa bar Bund, thi Medlemmerne var saa at sige forsvundne fra Jordens Overflade og maatte søges frem Mand for Mand, paa Fabrikkerne, i Værksteder og Hjem, og det var et trælsomt Arbejde, som for Smedenens Vedkommende især foretoges af Mekanikeren *Brock* og Klejnsmedene *Adam Petersen* og *H. Petersen* (Horsens Petersen). I lange Tider var de praktisk talt de eneste Medlemmer, men fra Firsernes Begyndelse, da vi oplevede en økonomisk Opgangsperiode, kom der paany Fart i Foreningslivet. Medlemmerne begyndte atter saa smaat at indfinde sig, og dermed var der atter Grundlag for Arbejdet.

Det er karakteristisk for det ny begyndende Foreningsliv i de Tider, at det maatte udfolde sig paa en hel anden Maade end det nu til Dags er Tilfældet. Der holdtes et Utal af Agitationsmøder, hvor der diskuteredes og agiteredes. Der skulde fanges Sjæle, og det er klart, at der hertil maatte bruges alle Midler. Den Skare, der skulde bringes ind under Fanerne, var ikke saa let at bevæge, det var jo for Størstedelen Folk, der var ganske ukendt med Organisationslivet, ikke havde megen Tro paa, at Fagforeningen kunde bringe dem nogen Fordel — og desuden for Størstepartens Vedkommende var uden Interesse for sociale og politiske Spørgsmaal. Endelig kom hertil, at der ikke var noget at undvære af Datidens smaa Lønninger. Hver Tiøre maatte vendes, inden den blev givet ud. Det almindelige Standpunkt var dette: »Hvad kan det nytte,« som saa ofte sinker en Sag.

Der skulde en Ildsjæl til som *Ferdinand Hurops* for at bringe Fart i Bevægelsen. Men han var ogsaa Manden derfor. Aldrig træt, godt skaaret for Tungebaandet, fyldt af en stadigt brændende

Glød for Arbejdernes Sag, brugte han hele sin Tid for at gøre Foreningen til en Faktor af Rang i Bestræbelserne for at bedre Fagfællernes Kaar.

Hans Anstrengelser lykkedes. Medlemstallet voksede, Fagforeningen udvikledes fra en lokal Organisation til et Forbund, der omfattede hele Landet. Tiden var kommen til at gaa aktivt til Værks, og det Middel, der viste sig som det bedste til at samle Medlemmerne, var at røre ved Lønspørgsmaalene. Her var et Omraade, som viste sig praktisk. Det var et Spørgsmaal, der kunde forstaas, og som var langt mere egnet til at samle Folk end de ofte noget højt svævende Diskussioner.

Det er karakteristisk for den Tids Organisationsvirksomhed, at det for saa vidt ikke ledes ud fra nogen forud fattet og grundigt overvejet Plan. Det bestod mest i raske smaa Tirailleuranreb, der overraskede Fjenden og ofte i Løbet af kort Tid førte til Sejr. Naturligvis var der ikke altid Held med Krigsførelsen, men Nederlagene var smaa og kostede ikke noget. Fremgangsmaaden var den, at man tog et Værksted eller en Fabrik ad Gangen, og da Modstanderen stod isoleret uden nogen Støtte fra en fælles Organisation, var det mest Fordele, man havde at notere.

Det er muligt, at disse forholdsvis lette Smaasejre har bibragt Hurop og de øvrige Ledere den Overbevisning, at Kampen ikke var saa haard endda. En Fordel havde de i hvert Fald, de bragte Medlemmer. Man saa, at Fagforeningen virkelig var i Stand til at skaffe bedre Kaar. 1885 var Medlemstallet vokset til 1400. Man begyndte at føle sig som en Magt.

Det er rimeligt, at Følelsen heraf i nogen Grad har bragt Ledelsen til at undervurdere Farerne ved en mere storslaaet Krigsførelse. Vist er det i hvert Fald, at man i 1885 har troet at turde vove et stort Slag. En heldig gennemført Kampagne overfor Grovmedemestrene syntes at vise Vejen, og i Juli indlededes der en Strejke hos samtlige Klejnsmedemestre med det Formaal at hæve Minimallønnen til 30 Øre i Timen, gennemføre forhøjet Betaling for Over-, Søndags- og Natarbejde samt at faa Arbejdstiden indskrænket til 10 Timer daglig. Rimeligvis var det ogsaa lykkedes at sætte disse Krav igennem, hvis ogsaa Kampen for dem havde kunnet holdes isoleret.

Men nu vaagnede Modstanden, thi samtidig med at Slaget førtes mod Klejnsmedene, var der adskillige Konflikter i Gang

ved et Par større Virksomheder, overfor hvilke Hovedfordringen gik ud paa en Minimalløn af 27 Øre, og paa dette Grundlag var det, at den første store Arbejdskamp udviklede sig 1885.

De stadige enkeltvis førte Angreb havde nemlig ført til, at Arbejdsgiverne endeligt havde sluttet sig sammen og dannet Foreningen af Fabrikanter i Jernindustrien, og til denne Forening havde Klejnsmedene sluttet sig, og der erklæredes Lock-out overfor alle Fagforeningsmedlemmer.

Det blev en Kamp, der vakte Opmærksomhed over hele Landet, thi for første Gang gik det nu op for Almenheden, at det var noget mere end nogle Arbejdsgivere og Arbejdere, der sloges om et Løbspørgsmaal. Det stod klart, at det var to sociale Lag, hver med sit forskellige Samfundssyn, der stod overfor hinanden — og nu kæmpede en Kamp paa Liv og Død.

Stort set blev det en Strid mellem en Overklasse, der sad inde med hele Magten, og som gjorde Fordring paa selv at ville bestemme de Kaar, hvorunder den arbejdssælgende Underklasse skulde virke, og en Underklasse, der forlangte at faa sin Del af Fortjenesten. Kampen vakte Gny videnom og delte faktisk hele Samfundet i et for og imod, og den blev saa meget hæftigere, som den blandede sig med den da herskende storpolitiske Strid, som Ministeriet Estrup netop havde indledet 1885 ved at udstede den første provisoriske Finanslov.

For saa vidt var det et Held for de strejkende Smede, som de nu praktisk talt fik Støtte af alle Ministeriets Modstandere, idet bl. a. Bønderne, der dannede Venstrepartiet, støttede Arbejderne baade med Penge og Levnedsmidler. Enhver Hjælp, Arbejderne kunde faa, var ogsaa nødvendig, thi disse stod med en meget slunken Krigskasse, kun indeholdende 3000 Kr., og der er al Grund til at tro, at havde Smedenes Ledelse tænkt sig, at Striden skulde tage saa vældigt et Omfang, havde de næppe begyndt paa den.

Alligevel fik Kampen sin store Betydning, thi den vakte især indenfor Arbejdernes egen Kreds en Offervillighed, der tydeligt viste, at man nu var sig bevidst at være en Stand, der stod Last og Brast med hinanden. Dette var faktisk et helt nyt Fænomen indenfor Arbejderstandens Historie, thi tidligere havde man holdt sig strengt adskilt indenfor det Fag, hvortil man hørte og ikke vovet sig til at tage et Tag til Hjælp for Folk udenfor.

Førte end Smedenens Strejke til et Nederlag, der sved længe og haardt, saa havde det dog vakt en Samfølelse, der blev af den allerstørste Betydning for Fremtiden. Ganske vist var Modstanderne ogsaa vaagnede til Bevidsthed, og det bedste Eksempel paa, at Striden gjaldt mere end et Lønspørgsmaal var det, at Maalet for dem nu og i den følgende Tid blev at knuse Arbejdernes Organisationer. Dette skulde ske baade ved at holde Striden gaaende saa længe, at den helt udtømte Arbejdernes Modstandskraft og ved at nægte at tage Fagforeningsmedlemmer i Arbejde. For yderligere at modarbejde Arbejdernes Kampkraft, stiftede man nye Foreninger, der skulde optage og støtte de Arbejdere, som ikke var Medlemmer af de egentlige Fagforeninger (Arbejdernes Værn).

Alligevel endte Kampen med et Forlig, der anerkendte Arbejdernes Ret til at være Medlem af den Forening, de selv vilde, og gav en forhøjet Betaling for Over-, Nat- og Søndagsarbejde samt 3 Øre mere i Timen for Udearbejde. Desuden enedes man om, at naar en Mand, der stod i Fællesakkord, forlod Fabrikken, skulde hans Andel i det mulige Overskud udbetales til de ved Akkordens Fuldførelse og Opgørelse tilbageværende Deltagere.

Selve det egentlige Hovedstridsspørgsmaal, Minimallønnen paa 27 Øre, lykkedes det ikke at gennemføre i denne Omgang, men saa dyb en Opmærksomhed og Deltagelse havde Kampen dog vakt i store Kredse, der ellers stod udenfor, at der faa Aar efter slet ikke mere var Tale om at yde særlig Modstand paa Løn-omraadet.

I Grunden var alle ogsaa enige om, at den Løn og de Arbejdsvilkaar, der fordredes fra Arbejdernes Side, ikke var ubillige; det, der var bleven Kærnepunktet, var den sociale Modsætning mellem Parterne. Der skulde fra Arbejdsgivernes Side slaas et Slag for at knuse Fagforeningerne, saa at de, som det saa smukt hed, kunde vedblive at være Herrer i deres eget Hus.

Som bekendt blev Lock-outen i 1885 ikke det eneste Forsøg, der gjordes paa at komme Fagforeningerne til Livs. Resten af Aarhundredet gik med det ene Udfald efter det andet mod dem. Det var Oprettelsen og Understøttelsen af »Skruebrækkere«, Sagsanlæg, Fogedforbud mod Omtale af Konflikter, Udelukkelse og Forfølgelse af Fagforeningsmedlemmer o. s. v. Det var kort sagt en Kamp, hvor Lidenskaberne vakttes paa begge Sider, og hvor

Udbruddene nu og da antog en Karakter, der viste, hvor hæftigt Modsætningerne tørnede sammen. Den splittede faktisk Samfundet i to store Partier, skarpt rustede mod hinanden, fordi det var mere end Døgnspørgsmaal, der skilte. Det var to forskellige Verdenssyn, to forskellige Samfundsopfattelser, der traadte op mod hinanden.

Naar en Gang denne Periodes Historie kan skrives upartisk, vil det være en interessant Opgave at tegne Billeder af de Mænd, der var de førende paa begge Sider, og det vil da komme til at staa klart, at det var en gammel Tid, der vovede sig i Kamp mod den nye, som var i Fremmarsch. Der var stærke Kræfter i begge Hære, og selvom en kommende Tid vel især vil hæfte sig ved Navnene paa dem, der stod fremmest, Goos, Niels Andersen, Fr. Hansen, Winblad, P. Knudsen og Jens Jensen, saa er det dog værd at huske, at ogsaa Smedene havde deres Helt i Ferdinand Hurop. Kunde det end siges om ham, at han havde for mange Jern i Ilden og tit brændte nogle af dem, saa er der dog al Grund til at mindes, at uden hans Energi var man næppe naaet saa langt, som man faktisk gjorde. Han forstod at holde Tropperne sammen og give dem Mod, og blev han maaske ofte for Modstanderne en stærkere Brand i Næsen end klogt var, saa er der dog ikke Tvivl om, at han har en stor Del af Æren for, at det gik saa godt som det gik.

For vel gik Forbundet ud af Kampen med et tilsyneladende øjeblikkeligt Nederlag med alle Midler opbrugt til sidste Øre og en stor Gæld, men Retten til at bestaa som Forening, til at være sideordnet i Kampen om, hvorledes Fremtiden skulde forme sig, den var reddet.

VIII

KLEJNSMEDENES FAGFORENING OPRETTES

Ovenpaa den store Lock-out i 1885 fulgte der en besværlig Tid. Ikke blot var Kassen tom og Gælden stor, men det var falden i med daarlige Tider. Masser af Arbejdere gik ledige, og Skruebrækkere var der i Overflod, ligesom de Kammerater, der stod i Arbejde, var udsat for stadige Trakasserier og Forfølgelser. Lock-ouden havde lært, hvad Samarbejdet betød, men tillige, at den hidtil brugte Taktik maatte ændres, nu Modstanderne stod stærkt organiserede. De smaa raske Angreb kunde ikke saa godt anvendes længer. Der maatte arbejdes mere fra Bunden af, og navnlig maatte der sørges for en gennemført Agitation for at faa alle med, især fra de smaa Virksomheder.

Dette var Grunden til, at Klejnsmedene, der for en stor Del var beskæftigede netop i de mindre Værksteder, oprettede deres egen Fagforening, idet deres Interesser vanskeligt kunde varetages af Smede- og Maskinarbejdernes Forbund, der da væsentligst omfattede de Smede, der var beskæftigede paa de efterhaanden opvoksende større Fabrikker.

Det konstituerende Møde afholdtes den 16. August 1887. Hvem der har taget Initiativet til Dannelsen af den nye Organisation kan nu desværre ikke oplyses. Maaske har det været *Valdemar Olsen*, den senere Formand for Forbundet. Ham var det i hvert Fald, der var Formand for Lovudvalget, som vel saa maa være dannet noget forinden af en mindre Kreds, siden Lovene har kunnet forelægges paa det konstituerende Møde.

Det vedtoges at kalde den nye Organisation for *Klejnsmedesvendeforeningen*, hvad der er betegnende for den ældste Medlemsbestand, idet den væsentligst har bestaaet af Tilgang fra de mindre Virksomheder.

De mødtes Antal var ikke stort, og den nye Forening kom til at begynde med kun til at omfatte 30 Medlemmer.

Den ældste Bestyrelse dannedes med *Sophus Olsen* som Formand, samt af *Edv. Madsen* som Næstformand, *Laurits Petersen* som Kasserer, *P. Sørensen*, *M. Sørensen*, *Edv. Hansen* og *Rudolph Jensen* som Repræsentanter. *Caspersen* og *Th. Petersen* blev Suppleanter og *Geschwindter* og *Gude* Revisorer med *Vald. Olsen* og *F. Knudsen* som Suppleanter.

Som man ser, blev ikke mindre end 13 af de første 30 Medlemmer taget i Brug ved Forvaltningen af den nye Forening, et Tal, som man skulde synes var ret rigelig i Forhold til de Opgaver, der var at røgte.

Det blev naturligvis ogsaa Formanden, der fik det største Læs at trække, og det er karakteristisk for Tilstanden efter den store Lock-out, at de første Bestræbelser, den nydannede Forening kom til at lægge sig i Selen for, var at faa Mestrene til at staa ved, hvad de havde indgaaet paa ved Lock-outens Afslutning. Det var jo ikke store Fordele, der var reddet, men en af dem var forhøjet Betaling for Over-, Nat- og Søndagsarbejde, og for at faa denne gennemført, maatte Formanden ofte søge lange og besværlige Konferencer med vedkommende Arbejdsgiver.

Det er klart, at der herved kom til at paahvile Formanden et saare besværligt Arbejde, og naar man husker, at dette ikke blot bestod i at faa indgaaede Overenskomster respekterede, men i det hele i at søge alle Uoverensstemmelser mellem Mestre og Svende ordnede, uden at der kom nogen større Konflikt ud af det, vil man forstaa, at det ikke var nogen let Opgave at være Formand.

Naar man nu ved, at Formanden i de første 30 Aar af Foreningens Tilværelse kun havde den Tid tilovers, han kunde afse fra sin daglige Virksomhed som Arbejder, at hans Stilling i de Tider ofte var vanskelig og ikke uden Forfølgelse og Chikanerier og endelig, at hans Løn de første Aar aldrig oversteg 20 Kr. Kvartalet, vil man forstaa, at der baade skulde Energi og personlig Offervillighed til for at røgte Formandshvervet.

Der skulde desuden baade Tro paa og Begejstring til for den Sag, han havde paataget sig.

Vel var Foreningen som Led af Smede- og Maskinarbejderforbundet fri for det Arbejde, der fulgte med den egentlige Administration og Ledelse af Konflikter, der førte til større Foranstaltninger, men det paahvilede saa til Gengæld Formanden for

Klejnsmødene at forhandle om alle de mange Smaaspørgsmaal rundt om paa de forskellige Arbejdspladser, hvor der kunde opstaa afvigende Meninger om Beregning af baade det ene og det andet Lønforhold. At Ordningen heraf krævede baade diplomatisk Evne og Takt hos Formanden er givet. Der skulde jo helst tilstræbes en fredelig Ordning, saa at begge Parter blev nogenlunde tilfreds.

Man kan forstaa, at Arbejdet hermed maatte slide paa sin Mand, og det er da ogsaa betegnende, at i den første halve Snes Aar af Foreningens Virksomhed var der ingen Formand, der holdt Stillingen ud længere end to Aar.

Større Hændelser indenfor Foreningen i den første halve Snes Aar af dens Tilværelse er der i og for sig ikke at notere. Det er klart, at den naturligvis i det store og hele deltog i den egentlige Arbejderbevægelse og var undergivet den Skæbne og de Kampe, denne maatte igennem. Det er saaledes nok her at nævne de store Lock-outer i 1897 og 1899. Man maa huske, at i de Aar gjaldt det endnu Anerkendelse af Foreningsretten, og at der maatte døjes svære Knubs for at hævde den. Hertil kom, at der stadig ikke var saa lidt Lunkenhed at overvinde hos Medlemmerne. Det var slet ikke let at faa dem til at slutte op i Rækkerne, og svært kunde det ogsaa til Tider være at faa Kontingentet indbetalt. Desuden havde man endnu i de første Aar at kæmpe mod passiv Modstand fra de uorganiserede, for ikke at sige ofte fjendtligt sindede Fagfæller.

Der er derfor al Grund til at mindes de Mænd, der virkede som Formænd i de første trange Aar. Det var indtil 1896 *Sofus Olsen* i to Perioder, henholdsvis fra 16/8 til 26/10 1887, og fra 18/10 1888 til 17/10 1890. *A. Christensen* fra 26/10 1887 til 18/10 1888, *C. Mortensen* fra 17/10 1890 til 18/4 1892, *Martin Sørensen* fra 18/4 1892 til 27/7 1894, *P. Hansen* fra 27/7 1894 til 24/1 1896. Derefter følger der en Periode, hvor Formændene fungerer i en længere Aarrække ad Gangen, og hvor der kom større Kontinuitet i Ledelsen.

Af disse Mænd, der saaledes stod i Spidsen for Foreningen i de første Aar, mindes vel de færreste nu. Hver for sig har de imidlertid sat deres Præg paa Foreningen i deres Virketid og har ofte maattet staa for Skud baade udadtil og indadtil.

Naturligvis gælder det samme i nogen Grad om de øvrige Bestyrelsesmedlemmer, selvom det maa indrømmes, at nogle af

dem, efter Forhandlingsprotokollerne at dømme, ikke altid har været særlig flittige til at møde. Det synes i hvert Fald at fremgaa af en Vedtagelse i 1896 om, at det Bestyrelsesmedlem, der uden lovlig Grund udeblev fra et Møde, skulde betale en Bøde paa 50 Øre og 25 Øre for at komme 5 Minutter efter den fastsatte Mødetid.

Af de Mænd, som særlig har indlagt sig Fortjeneste i den første Tid maa nævnes Kassereren *Ferd. Knudsen*, der indtraadte som saadan den 9. Oktober 1891 og holdt ud lige til den 24. April 1935.

I den første Tid opkrævedes Medlemsbidraget af et Bud, der lønnedes med 15 pCt. af det indsamlede Beløb, men paa en Generalforsamling den 22. Januar 1892 vedtoges det, at Optrækvningen skulde besørges af Foreningens Kasserer, der derefter ikke skulde være Medlem af Bestyrelsen, men dog deltage i dens Møder. Dette Forhold varede til den 3. Marts 1905, da Kassereren atter indtraadte i Bestyrelsen.

I mere end en Menneskealder har F. Knudsen for en ringe Løn haft dette Hverv, der navnlig i Begyndelsen var saare besværligt. Der skulde nemlig et stort Arbejde til for at faa Medlemsbidragene hjem. Kassereren »maatte passe paa som en Smed,« naar den gunstige Lejlighed var der til at faa fat i Pengene. Det var ofte en forgæves Gang fra Værksted til Værksted, og det hændte heller ikke saa sjældent, at Optrækvningen maatte foregaa paa et Værtshus. Med andre Ord, enhver gunstig Lejlighed maatte benyttes, selvom det kun gjaldt smaa Penge, idet Medlemsbidraget i de første Aar kun var 15 Øre om Ugen.

Saaledes var det smaa og ufuldkomne Forhold, der arbejdedes under de første Aar. Alligevel var det slet ikke saa lidt, der udrettedes i denne første Tid, hvad de følgende Sider vil vidne om.

Fagforeningens

Emblem.

IX

DE FØRSTE AAR

Naar der skal fortælles noget om Foreningens første Aar, møder man den Vanskelighed, at Kilderne dertil flyder ret sparsomt. Gennem mundtlig Overlevering er det kun lidet, der kan opspores, og Protokollerne over Bestyrelsesmøder og Generalforsamlinger er kun ret ufuldstændigt førte. Saa meget kan der dog godtgøres, at Forholdene har været smaa og Virkemidlerne ringe.

Man kan tydeligt se, at Medlemmerne endnu ikke har været indøvede i Organisationslivet. Deltagelsen i Møderne var kun sparsom, og Gang paa Gang maa Formanden beklage sig over, at det kun var saa faa, der kom til Møderne. For at gøre Medlemmerne kendt med, hvad der foregik, holdtes der Maanedsmøder, ogsaa her kom kun faa. Den 23. November 1888 var der saaledes kun 5 til Stede, og Mødet maatte udsættes, men næste Maaned den 18. December, var det ikke stort bedre. Da var der kun kommen 10.

Man kan ogsaa se, hvor ringe Deltagelsen var af det Stemmetal, der afgaves paa Generalforsamlingerne ved Valg til Bestyrelsen. Det overstiger sjældent en Snes. Endnu klarere ser man de smaa Forhold ved at gennemgaa de kvartaarlige Regnskaber. Det er meget smaa Summer, der figurerer i Kolonnerne. Medlemsbidraget var nu ogsaa kun 15 Øre om Ugen og Indskudet for nye tiltrædende 50 Øre. Det skulde jo ikke blive til meget. Oplysende er saaledes Posterne for de tre sidste Kvartaler af Aaret 1889, de ældste Regnskaber, der er bevaret. Tager vi det for 2. Kvartal af 1889, ses Indtægtsposterne at have været:

Beholdning	Kr. 23,70
Indbetalt Kontingent	- 117,47
Indskud fra 3 nye Medlemmer	- 1,50
Salg af 3 Emblemer	- 1,50
	Kr. 144,17

Udgifterne var:

Kontingent til Dansk Smede- og Maskinarbejder Forb. ...	Kr. 16,80
En Blik-Pengekasse	- 2,65
Skrivematerialer	- 3,43
En ny Restancetavle	- 3,00
Avertissementer	- 9,55
2 Kort til De samvirkende Fagforeninger	- 10
Løn til Budet	- 21,00
- - Formanden	- 11,20
- - Kassereren	- 5,60
	Kr. 73,33

Balancen de første Aar svinger om ved 200 Kr., undertiden lidt over, til Tider lidt under. Udgifterne er gennemgaaende de smaa Poster: Kontingent til Forbundet, Kontorhold, Løn til Formand, Kasserer og Bud. Stadigt smaa Beløb.

Der kunde naturligvis ikke udrettes ret meget hermed, og det blev derfor ogsaa snart nødvendigt at forhøje Medlemsbidraget. Paa Generalforsamlingen 24. Januar 1889 forhøjedes det saaledes til 17 Øre ugentlig, og den 9. Oktober 1891 til 27 Øre ugentlig plus 10 Øre til en Understøttelseskasse, et Beløb, der i 1894 steg til 30 Øre ugentlig. Yderligere at paaligne en fast Sum i Strejkebidrag turde man ikke. Ved Generalforsamlingen den 16. Januar 1890 forkastedes udtrykkeligt et Forslag herom. Bidraget skulde være frivilligt, da man ellers var bange for at miste for mange Medlemmer, en Forsigtighed, som ogsaa var tilraadelig, hvad man kan se af en Klage fra samme Aar over, at Medlemmerne smølede for meget med at indbetale deres Kontingent. Forslag om faste Strejkebidrag mødte stadig Modstand. Et Forslag fra De samvirkende Fagforeninger om faste Bidrag forkastedes atter paa Generalforsamlingen den 9. Februar 1893, hvorimod man vedtog at yde Bidrag til enhver anerkendt Strejke. At man i og for

Den ældste Fane.

sig ikke var uvillig til at yde Hjælp i paakommende Tilfælde fremgaar af Vedtagelsen paa Bestyrelsesmødet den 3. Januar 1890, om at tilstaa Forbundet et Laan paa 50 Kr. i Anledning af Strejker i Odense og Randers. Den 24. April 1896 vedtog man i samme Aand at paaligne et Bidrag af 1 Kr. pr. Medlem til Betaling af Forbundets Gæld fra Lock-ouden i 1885. Der ydedes ogsaa frivillige Bidrag til en Strejke i Hamborg og Altona 1888, men hvor meget, der kom ind, er der intet opbevaret om.

Men ellers maa det tilstaas, at det ikke altid var saa let at komme til Medlemmerne med Forslag om Pengebidrag. Man kunde nok vedtage at anskaffe en Fane til Foreningen, hvad der skete allerede 1887, men det kneb svært med at faa den betalt, og det skete i hvert Fald kun ved Optagelse af et Laan. Der udskreves paa Generalforsamlingen den 19. Juli 1889 3 Kr. pr. Medlem til Dannelsen af en Fanefond, men det oplyses paa Bestyrelsesmødet den 13. Marts 1890, at det voldte Besvær at faa Bidragene ind.

I og for sig er der ingen særlig Grund til at opholde sig ved denne lidt træge Tilstand i de første Aar. Den var ganske naturlig i den Overgangsperiode, man da befandt sig i fra en fuldstændig Mangel paa Organisation, hvor Medlemmerne havde været overladt til sig selv og saa at sige levet for Lud og koldt Vand og til et Foreningsliv, der krævede Ofre, som man aldrig havde været vant til, og som de færreste havde Raad til at yde.

Der gik dog ikke særlig lang Tid, inden Medlemmerne fik Syn for Sagn for, hvad Fagforeningen var værd. Ikke blot formaaede de Angreb, der i Firserne og Halvfemserne i forrige Aarhundrede var almindelige mod Arbejderstanden og dens Førere, at vække de flestes Samfølelse med deres egen sociale Klasse, men det mærkedes snart ved det Arbejde, der dagligt udførtes fra Foreningens Side for at fremme Medlemmernes Tarv i de Tilfælde, hvor der var Meningsforskelle mellem Arbejdsgiver og Arbejdere, at Fagforeningens direkte Indgreb eller Mægling førte til en Hævdelse af Medlemmernes Ret.

Man kan derfor ogsaa paavise en stadig Stigen af Medlems-tallet. Det lader sig ikke gøre at oplyse det nøjagtigt for de første Aar, men for Aaret 1896 faar vi tilfældigvis at vide, at der i København ialt fandtes 265 Klejnsmedesvende, hvoraf de 205 var Medlemmer af Foreningen.

Heraf fremgaar det, at Arbejdet for at samle Kammeraterne om Foreningens Maal bar Frugt. Dette Arbejde udførtes i al Stilhed, foregik i Grunden fra Dag til Dag, saa hvis man skulde have et nøjagtigt Billede af det, maatte der i Virkeligheden være ført en Dagbog. Det var ved de smaa Skridt, Fremgangen skulde naas, ved at lirke lidt her og lidt der, snart ved Forhandling og frivillig Overenskomst, snart ved mere krasse Midler. Sagen var jo den, at der saaledes som Stemningen efterhaanden var bleven ophidset mellem Arbejdsgiver og Arbejder, slet ikke kunde være Tale om en almindelig og virkelig fyldestgørende Forbedring af Svendenes Kaar gennem en rolig Forhandling mellem Arbejdsgiver og Arbejderorganisationerne. De var begge i det sidste Tiaar af det 19. Aarhundrede paa spændt Krigsfod med hinanden, idet Arbejdsgiverne paa deres Side som Modvægt mod Smede- og Maskinarbejdernes Forbund stod i Foreningen af Fabrikanter i Jernindustrien, hvis Medlemmer gennemgaende var meget krigersk stemt mod Arbejderne. Til denne Organisation havde ogsaa Smede-

mesterforeningen, Klejnsmedenes nærmeste Modpart sluttet sig, saaledes at Klejnsmedesvendene maatte tage de Kampe med, som udspillede sig under de store Lock-outer i 1897 og 1899. I den første af disse var saaledes 100 Klejnsmedesvende udelukkede fra 20 Mestre, der deltog i Lock-ouden.

Det siger sig selv, at der under disse Forhold ikke var Tale om at faa de Krav gennemført, som Klejnsmeden stillede. De gik i 1895 ud paa at faa gennemført en Minimalløn for Udlærlinge for det første Aar paa 30 Øre pr. Time Det blev pure afvist af Mestrene. Hvad der skulde opnaas, maatte man derfor se at faa ved fredelig Forhandling mellem Formanden for Svendene og de enkelte Mestre, og det maa indrømmes, at mange af disse, der selv havde været Svende og havde Forstaaelse af Arbejdernes Krav, var ret imødekommende. Men ellers maatte man naturligvis bruge de Midler, der laa for Haanden, og dertil var som foran anført den lille Krig en Taktik, som passede godt ind i Datidens Tilstande, selvom den naturligvis ikke var fri for at sætte ondt Blod mellem Parterne.

Et af de Midler, som viste sig saare hensigtsmæssigt var Oprettelsen af Klubber paa de enkelte Værksteder. Deres Formaal var at paase Svendenes Tarv og at vaage over, at de mellem Parterne indgaaede Overenskomster blev overholdte, tillige naturligvis saa vidt muligt at sørge for, at Svendene paa de enkelte Arbejdssteder meldte sig ind i Fagforeningen.

Den første Klub, man ved der er oprettet, var den hos Smedemester Weitemeyer, der stiftedes den 20. April 1891, men paa en Generalforsamling den 9. Oktober s. A. vedtoges det at oprette Klubber paa de Værksteder, der var egnede dertil. I Henhold hertil fulgte nu Stiftelsen af forskellige Klubber. Den 2. November saaledes hos Smedemester Morten Nielsen i Lille Kongensgade med 12 Medlemmer og hos Schæbel i Mikkell Bryggersgade med 7 Medlemmer. Derefter fulgte den 11. Januar 1892 en Klub hos C. M. Petersen, Lykkesholmsvej med 8 Mand, den 14. Marts s. A. en Fællesklub for Vægtsmede og samtlige Svende hos Andersen & Jensen samt hos Kastrup i Nyhavn og saaledes flere i den følgende Tid.

At der virkelig var haardt Brug for disse Klubber, kan man slutte af den Omstændighed, at Vægtfirmaet Andersen & Jensen i 1896 kun betalte deres unge Svende 16 Øre i Timen. Her var

der virkelig Anledning til at skride ind. Og det samme var Tilfældet overfor den Skik, Mestrene i denne Tid prøvede paa at faa indført, ved at forlange, at en Svend, naar han søgte Arbejde, skulde møde med en saakaldt Arbejdsseddel fra sin foregaaende Plads. Meningen hermed var at have Kontrol med Svendene og eventuelt paa den Maade at gennemføre en Slags Boycotting af Svende, som man paa en eller anden Vis havde faaet noget imod. At man satte sig herimod ved at forlange, at slige Tilfælde altid skulde meddeles Bestyrelsen siger sig selv.

Det er forøvrigt karakteristisk for Forholdene, at det slet ikke altid var saa let at faa ældre Svende til at varetage deres Interesser. Det viste sig saaledes i 1888, et Aar efter Foreningens Stiftelse, at Svendene hos Weitemeyer trods de vedtagne Overenskomster arbejdede efter Fyraften for samme Løn som om Dagen. Der holdtes naturligvis Møde med de paagældende Svende, som imidlertid svarede, at de selv ønskede at ordne Sagerne med deres Mester, da han havde erklæret overfor dem, at alt Over- og Søndagsarbejde var hævet.

Saaledes var der i Begyndelsen flere Forhold at ordne, men efterhaanden blev det dog mere og mere en Selvfølge, at Svendene stillede sig om deres naturlige Forum, Fagforeningen, og fra det sidste Tiaar af forrige Aarhundrede kan dette betragtes som Reglen, der kun havde faa eller ingen Undtagelser.

Forklaringen hertil er naturligvis den, at Mestre og Svende, Arbejdsgivere og Arbejdere, paa Grund af de skarpe Konflikter, der særlig udfoldede sig i Halvfemserne, dreves over i hver sin Lejr, der stod haardt gensidigt overfor hinanden.

Mere og mere kom det til at staa klart, at der havde dannet sig en særlig Arbejderstand indenfor Haandværk og Industri, og at denne nye Stand baade socialt, økonomisk og aandeligt maatte bygge hele sit Syn paa Tilværelsen paa et helt andet Grundlag end det, der hidtil havde raadet indenfor Købstædernes Borgerbefolkning. Medens Svende og Arbejdere i tidligere Tid i Hovedsagen havde samme Interesser at varetage som de andre Borgere i Byerne, og det var en Selvfølge, at de i en modnere Alder hørte sammen med dem, naar de selv var bleven selvstændige Næringsdrivende, saa er det klart, at naar Udsigten hertil spærredes, maatte der opstaa et helt nyt Klassesynspunkt.

Arbejderne maatte, eftersom Modsætningerne skærpedes, skille

sig ud som noget for sig og slutte sig til et Samfundssyn, der bekæmpede det individualistisk-liberale, som var raadende i Arbejdsgiver- og iøvrigt i de ledende Kredse.

Det blev Socialdemokratiet, man ganske naturligt samlede sig om, og dets Ideer man forfægtede. Nu er der naturligvis ingen Tvivl om, at man i Kampens Hede ofte lod sig lede til paa begge Sider at sige mere, end man egentlig mente, og naar man nu en Menneskealder efter i Datidens Presse og Litteratur læser om de Udfald, man gensidigt tillod sig overfor hinanden, kan man godt se, at der til Tider blev skudt over Maalet.

Det er det samme Fænomen, vi er Vidne til i Historien, hver Gang en ny social Klasse er sig selv bevidst. Borgerstanden var i sin Tid ikke mindre skarp mod Adelen, da det gjaldt om at kæmpe mod den.

Til syvende og sidst vil det altid vise sig, at det aldrig saa meget er Teorierne, man lever paa, som det er paa det Grundlag, det praktiske Samfundsliv danner. Saaledes bygger da ogsaa den danske Arbejderstand dybest set paa de nationale og kulturelle Værdier, der er kendetegnende for dansk borgerligt Liv, og en Sammenligning med andre Lande vil da ogsaa vise, at den danske Arbejderstand ser paa Livet og Forholdene med det ejendommelige Jævnsyn og det Lune, der med Rette gælder for alt dansk og har givet sig Udtryk i hele vor Historie og hele vort Aandsliv.

Danske Arbejdsgivere og Arbejdere kan nok til Tider se lidt rødt paa hinanden, men dog aldrig værre, end at de tilsidst har kunnet mødes uden at myrde hinanden. Man kan endda vist uden at gaa Sandheden for nær sige, at det Modsætningsforhold og de Kampe, de to Parter har haft at udstaa, i det lange Løb har udviklet en gensidig Respekt, der vidner højt om dansk Kultur og Maadehold.

At det i Halvfemserne i forrige Aarhundrede ofte kunde se broget nok ud laa ganske naturligt i, at der var noget nyt, der var ved at bryde frem, og lige saa rimeligt som det var, at Arbejdsgiverne samlede sig om deres Interesser, lige saa naturligt var det, at Arbejderne gjorde det samme.

Alle kan med Beundring se op til de Mænd, der stillede sig i Spidsen, og ikke blot efter Tid og Lejlighed lod den Ild lue, der brændte i deres Indre, men især med aldrig svigtende Taalmod,

ofte under Modvilje, men altid med en aldrig trættet, stadig haardhudet Energi arbejdede for at fylke de spredte Skarer til en Hær.

Ogsaa indenfor Smedenens Kreds har der været Mænd, der ikke var bange for at vove deres Skind, og især maa man beundre den Offervillighed, der viste sig i, at de ledende gav deres Fritid, ofte Dag og Nat, ofte med Tilslidesættelse af Hjem og Familie, for at gaa i Brechen for deres Kammeraters Sag, holde Møder, agitere, forhandle, opmuntre og trøste, naar Behov gjordes. Hvor mange af dem har ikke sat Kræfter og Helbred til, hvor mange af dem har ikke maattet taale Modstand, Forfølgelse, ja Fængsel for det, de kæmpede for.

Hvis man vilde drage Navne frem blandt dem, der er gaaet i Spidsen for Klejnsmedene, opdager man desværre, at de Navne, der var Grund til at nævne, hører til den talrige navnløse Skare, som man egentlig ikke ved andet om, end at de har vist sig, gjort et godt Stykke Arbejde, for atter at forsvinde. Naar man f. Eks. ser paa Formandslisten fra forrige Aarhundrede og der finder, at Martin Sørensen har staaet i Spidsen for Foreningen i to Perioder, henholdsvis fra 18. April 1892 til 27. Juli 1894 og fra 24. Januar 1896 til 28. Juli 1905, altsaa tilsammenlagt i ca. 12 Aar, saa vilde man ønske, at man var i Stand til at tegne hans Liv og Karakter lidt nøjere, udover det at fortælle, at han hørte til de første Pionerer fra Halvfjerdserne, og at han har repræsenteret Klejnsmedene i Hovedbestyrelsen for Smede- og Maskinarbejderforbundet. Hvad der i al den Tid, han har virket, er udfoldet af stilfærdigt og udholdende Arbejde lader sig mere ane end sige.

Men det hører til disse trofaste Lederes Fortjeneste, at de i vanskelige Tider baade er gaaet i Spidsen og i al Stilhed, uden at sætte sig selv paa Kothurne, har holdt Traadene sammen.

Den danske Fagforenings-Formand vil komme til at danne en ny og ejendommelig Type indenfor det Galleri af Skikkelser, som vor Historie i Fremtiden vil faa at fordybe sig i som særtegnende for deres Tid.

Fra sin Stiftelse i 1887 og hele den vanskelige Kamptid Aarhundredet ud sætter Klejnsmedesvendeforeningen, som den endnu hed, sin Tone ind i det fælles Kor, som udgør den danske Arbejderstands Fremmarch. Selvom man maaske kan sige, at Foreningen

ikke har været dominerende, har den dog bragt sin Farve med ind i Helhedsvirkningen.

Hertil har bl. a. hørt at deltage i alle de forskellige Fællesforetagender, som Arbejderpartiet har sat paa Benene, saasom Presse, Forsamlingsbygninger o. s. v., ligesom det forstaar sig af sig selv, at den har deltaget i den store Kamp paa Linje med Dansk Smede- og Maskinarbejderforbund og De samvirkende Fagforbund. At det politiske Liv ogsaa i stedse større og større Omfang har vakt Interesse for Valg til Rigsdag og Borgerrepræsentation og bidraget til at skabe Liv indenfor Foreningen, er givet. Uden i og for sig at være politiske, er det en naturlig Ting, at Fagforeningerne og Socialdemokratiet er bleven et.

X

KONSOLIDERINGENS TID

Som det vil fremgaa af det foregaaende, var det sidste Tiaar af forrige Aarhundrede særlig en Kampens Tid, hvor Modstanderne stod haardt overfor hinanden, men ved Overgangen til det nye Aarhundrede var det, som om hver af Parterne havde lært hinandens Kræfter at kende og var kommen paa det rene med, at det bedste vilde være, om man ved et fredeligt Samarbejde kunde se at finde et Grundlag for nogenlunde fredelige Arbejdskaar ad Overenskomstens Vej.

Septemberforliget af 1899 danner i saa Henseende det afgørende Skel. Naturligvis betød dette ingenlunde, at nogen af Parterne opgav sit særlige Syn, men dog saa meget, at man indsaa, at aaben Krig var det bedst at undgaa, og at et Forlig, der dog gav hver noget af det, han stred for, var at foretrække.

Det, der var vunden for Arbejderne ved Septemberforliget, var en ubetinget Anerkendelse af Organisationsretten og en gensidig Ordning af Arbejdsforholdet, saaledes at dette blev grundlagt paa faste Aftaler om Opsigelse af indgaaede Overenskomster og bestemte Varsler for Erklæring af Strejker og Lock-outer. Tillige lagdes den Grund for retslige Afgørelser af Stridigheder, der senere har faaet saa rig en Udvikling baade ved Overenskomster mellem Parterne og ad Lovgivningsvejen. Der var herved sat en nogenlunde solid Bom for de pludselige Arbejdsstandsninger.

I og for sig var Septemberforliget ikke helt afpasset og afstemt efter Fagforeningernes Ønsker og Krav. Disse havde netop ofte kunnet opnaa gunstige Virkninger ved den hurtige og enkle Aktion, men paa den anden Side er det ikke troligt, at dette Vaaben vilde have været brugeligt i det lange Løb. Det er næppe sandsynligt, at den Sympati, som Arbejderne utvivlsomt havde skaffet

sig indenfor store Samfundslag, der ikke hørte til deres snævre Kreds, vilde kunne være bevaret, om der var fortsat paa den gamle Vis.

De mere fremsynede indenfor Arbejdernes Ledere var derfor ogsaa klare over, at efterhaanden som Arbejderne voksede op til at blive en betydende Faktor indenfor Samfundet, vilde der være vundet mere ved en rolig Udvikling paa et bredt Grundlag. Naar der alligevel de første Aar efter Afslutningen af Septemberforliget opstod saa mange Uoverensstemmelser mellem Arbejdsgivere og Arbejdere, som der faktisk gjorde, saa laa det for en stor Del i, at de to Partier havde bygget deres Organisationer op paa et noget forskelligt Grundlag. — Arbejdsgiverne havde samlet al deres Kraft i Arbejdsgiverforeningen og vilde virke ved de stærke og knusende Slag, hvori al Magt var forenet paa den ene Haand. Derom vidnede de hyppige Varsler og Iscenesættelser af Stor-Lockouter. Arbejderne, der var organiseret i De samv. Fagforbund, var derimod demokratisk indstillede og hævdede den enkelte Fagforenings Ret til at virke og vedtage for sig. Naturligvis kunde denne forskellige Indstilling volde Vanskeligheder, men Tendensen har dog i det store og Hele været den at samle Masserne i to store Hære, der hver for sig var i Stand til at lægge et afgørende Lod i Vægtskaalen.

Det er da ogsaa dette Synspunkt, der er kommen til Orde indenfor Jernindustriens Kreds, og som blandt andet tidligt satte Frugt i Dannelsen af Dansk Smede- og Maskinarbejderforbund, hvortil Klejnsmedenes Fagforening fra første Færd sluttede sig. For saa vidt var denne Sammenslutning næsten en Nødvendighed, som der ofte arbejdede Folk af forskellige Fag indenfor samme Arbejdssted, saa at en spredt Optræden sjældent vilde have ført til noget. Inden Arbejdsgiverne paa deres Side havde skabt en

Ferdinand Knudsen.

tilsvarende Organisation, er der da heller ikke Tvivl om, at Fordelen var paa Arbejdernes Side. Den af I. A. Hansen givne klare og udmærkede Oversigt i det Festskrift, der udkom ved Forbundets 25 Aars Jubilæum, bærer mange Vidnesbyrd herom.

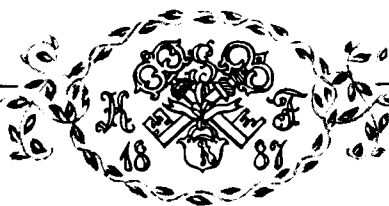
Men nu, efter at de to Magter stod rustede stærkt hver paa sin Side, er det forstaaeligt, at der i Hovedsagen maatte en anden Taktik til, og at denne efter den Aand, der var kommen til Orde i Septemberforliget, maatte gaa ud paa at skaffe Ro, saa der ligesom blev Tid til at trække Vejret og forberede sig paa at samle Kræfterne om en Bedring af Arbejdernes Kaar, saaledes at der for hver Gang, en fælles Overenskomst var sluttet, virkelig var gjort et Fremskridt, der betød noget, og som stod fast og ikke mere kunde rokkes.

Det var Fordelen af en saadan Ordning, der blev indset af de to Førere i Jernindustrien, henholdsvis for Arbejdsgiverne og Arbejderne, *S. C. Hauberg* og *I. A. Hansen*. Det var begge to haarde Halse, og ingen af dem var i og for sig tilbøjelige til at indrømme den ene Part mere end de absolut var nødt til, men som de kloge og fremskuende Generaler, de hver for sig var, indsaa de Fordelen ved at finde et Standpunkt, som gav Parterne det Pusterum, de trængte til for at konsolidere sig.

Forhandlingerne herom var lange og mange, men der naaedes dog i Marts 1900 en Overenskomst, der bød væsentlige Fordele og fra begge Sider var sluttet i Erkendelse af, »at det var af den største Betydning, at den danske Jernindustri udvikler sig paa en sund og rolig Maade, saa at den kan hævde sin Plads overfor den udenlandske Konkurrence saavel her i Landet som paa fremmede Markeder, og — — at dette Maal bedst naas ved loyalt Samarbejde mellem begge Parter, saa at ikke tilfældige Aarsager frembringer Standsning i Driften eller paa anden Maade indvirker forstyrrende paa denne.«

Det, der naaedes, var Anerkendelse af Tillidsmandsinstitutionen, Ordning af Formændenes Forhold overfor Arbejdernes Fagorganisationer, en nogenlunde Regulering af Lærlingspørgsmaalet og af Anvendelsen af faglærte og ikke faglærte Arbejdere samt endelig Indførelsen af en Minimalløn af 32 Øre i Timen.

Det betydningsfulde ved Overenskomsten var navnlig det, at den omfattede alle Jernindustriens organiserede Arbejdsgivere i Stedet for, at man tidligere kun havde haft Aftaler med de enkelte

HR. CARL FERDINAND KNUDSEN

*Med Tak for godt Kammeratskab og din
Gerning som Kasserer for vor Forening
i 44 ½ Aar, udnævnes du herved til*

ÆRESMEDLEM
af
KLEJNSMEDENES FAGFORENING

København, den 3. Maj. 1935.

Paa Foreningens Vegne.

N. L. Christensen.

Formand

Ferdinand Knudsens Diplom som Æresmedlem.

Fabrikanter, og at den indeholdt en ubetinget Anerkendelse af Standpunkter, som Arbejderne havde indtaget, men hvad der nu bagefter navnlig maa falde i Øjnene er dette, at det er to selvstændige Magter, der i fuld Anerkendelse af deres samfundsmæssige Betydning møder hinanden, og saa især, at der ikke af nogen af Parterne er set ensidigt paa deres egne Forhold, men at de i fuldt Alvor af Hensyn til det heles Vel er bleven enige om en Række Punkter.

Naturligvis vil det være for meget sagt, om man hævdede, at de to Kontrahenter var tilfredse med det opnaaede. Hver for sig havde de mange Ønsker, men de indsaa klogeligt, at skulde man have Fred, maatte man nøjes med det, man kunde faa.

Det viste sig da ogsaa, at der for saa vidt var saa megen Tilfredshed med Resultatet, saa man i de følgende Aar kunde enes om at forlænge Overenskomsten, saa at den først skulde gælde i to Aar og endog senere sluttedes for fem-aarige Perioder. Ved hver af disse Forlængelser opnaaedes der flere Fordele, saaledes en Forhøjelse af Minimallønnen og en Nedsættelse af Arbejdstiden. Vigtigt er det ogsaa, at Voldgiftsreglerne undergik hensigtsmæssige Ændringer.

Her skal imidlertid ikke dvæles i Enkeltheder ved alt dette. Enhver kan læse derom i Forbundets førnævnte Jubilæumsskrift, hvor der er gjort udførligt Rede for alle Punkter.

Den specielle Betydning for Klejnsmedene bestod nu ogsaa mest i, at man fik en Grundlov, der i store Linjer gav Regler for Arbejdsforholdene. Hvad Lønningsspørgsmaalet angik, havde de til de forskellige Tider vedtagne Minimallønsatser mindre at sige, eftersom de allerfleste Klejnsmedesvende forlængst havde faaet gennemført gennemsnitlige højere Lønninger. Desuden var Akkordarbejdet langt det almindeligste, saa at det kun var i meget faa Tilfælde, at Minimallønnen kom til at spille nogen Rolle.

Imidlertid kan man forstaa, at der kunde hæve sig Røster om, hvorvidt det nu ogsaa var rigtigt at binde sig paa saa lang en Tid som fem Aar. Saadanne Stemmer kom da ogsaa til Orde indenfor Klejnsmedene, navnlig ved den nye Forlængelse af Overenskomsten paa 5 Aar, der fandt Sted 1910. Ved denne var der bl. a. opnaaet 3 Øres Tillæg til Minimallønnen og en Forkortelse af Arbejdstiden til $9\frac{1}{2}$ Time i de 8 af Aarets Maaneder, hvor den hidtil havde været 10 Timer. Overenskomsten var vedtaget af For-

bundets Repræsentantskab, i hvilket Klejnsmedene var repræsenteret ved deres Formand *Jul. Eriksen*.

Paa Generalforsamlingen i Klejnsmedenes Fagforening den 29. Oktober 1910 klagedes der nu over, at Medlemmerne ved denne Vedtagelse havde mistet deres Medbestemmelsesret, og at der burde have været foretaget en Urafstemning. Overenskomsten forsvarede naturligvis varmt af Formanden, men Angriberne var absolut i Flertal, og paa Forslag af *H. Rietmann* vedtoges en Resolution med 37 Stemmer mod 3 om at forlange Urafstemning om Overenskomstens Godkendelse eller Forkastelse; uagtet Formanden oplyste, at Generalforsamlingen ikke var beføjet til at forkaste en Overenskomst, der var vedtaget af Repræsentantskabet, og desuden fremhævede, at en Urafstemning ikke var Udtryk for Majoriteten, idet der sidste Gang en saadan foretoges kun blev afgivet 76 Stemmer af 350.

Der nedsattes imidlertid et Udvalg paa to Medlemmer (*M. C. Madsen* og *Rietmann*) til sammen med Bestyrelsen at føre Resolutionen videre.

Paa det følgende Bestyrelsesmøde gik Bølgerne højt, og navnlig blev der fra Rietmanns Side hævdet, at Overenskomstens Vedtagelse var Absolutisme, ligesom han paa Forespørgsel erklærede, at han hellere vilde have en Konflikt end den indgaaede Overenskomst. Resultatet af Bestyrelsesmødet blev Vedtagelse af Afholdelsen af en ekstraordinær Generalforsamling, hvor Bestyrelsen eventuelt vilde stille sine Mandater til Raadighed.

Paa den ekstraordinære Generalforsamling den 13. November kom Misfornøjelsen stærkt til Orde, og navnlig blev det fra Oppositionens Side hævdet, at der samtidig med Forkortelse af Arbejdstiden burde have fulgt en Hævelse af Lønnen. »Vi kan ikke leve af Arbejdstidsforkortelse,« hed det fra et Medlems Side. Uagtet Forbundets Formand, I. A. Hansen, der var mødt, varmt forsvarede Overenskomsten, og Formanden, *Jul. Eriksen*, udtalte, at Bestyrelsen ikke vilde fremme Resolutionen af 29. Oktober og stillede Forslag om Overenskomstens Tiltrædelse, forkastedes den dog med 98 Stemmer mod 44.

Bestyrelsen maatte herefter gaa, og paa en ny ekstraordinær Generalforsamling valgtes *Rietmann* til Formand med 39 Stemmer. 20 Stemmer faldt paa *Freiesleben* og 27 Stemmesedler var blanke. Den øvrige Bestyrelse kom til at bestaa af *Linnemann* (Næstfor-

mand) og *P. Johnsen, Schorlemmer, F. Knudsen, Carl Bech og Johan Nielsen.*

Den nye Bestyrelse vedtog nu at sende en Redegørelse om Afdelingens Stilling til den afsluttede Overenskomst til alle Provinsafdelinger samt at anmode disse om at meddele deres Stilling til denne. Ligeledes vedtoges det at afholde et Fælles-Bestyrelsesmøde for alle københavnske Afdelinger.

Det viste sig, at de fleste Provinsafdelinger var tilfredse med den indgaaede Overenskomst, og heller ikke paa det afholdte Fælles-Bestyrelsesmøde af de københavnske Afdelinger var der Flertal for det Standpunkt, Klejnsmedene havde indtaget.

Der nedsattes derefter paa Generalforsamlingen den 8. April et Udvalg til nærmere Overvejelse af Resolutionen af 29. Oktober, og dette foreslog en ny Resolution af følgende Indhold, som vedtoges paa Generalforsamlingen den 5. Maj 1911:

»Fremgangsmaaden ved Indgaaelsen af den sidste Overenskomst har i høj Grad vakt Misstemning overfor Forbundets ansvarlige Ledelse. I Betragtning af, at tidligere Kongressers stærke Mindretal har fastslaaet Nødvendigheden af Medlemmernes Medbestemmelsesret om Mindsteløn og Arbejdstid, erkender Kongressen Nødvendigheden af en forandret Taktik« samt et Forslag om Tilføjelse til Forbundets Love, gaaende ud paa, at Landsoverenskomster kun kan vedtages ved Urafstemning.

Paa den i Sommeren 1911 afholdte Kongres kom den nye Overenskomst til Diskussion, men den vedtoges her med 86 mod 11 Stemmer, navnlig fordi Forbundets Formand, I. A. Hansen, lagde sig kraftigt i Selen for den og hævdede, at Modstanden kom fra Syndikalister og Fagoppositionen.

Der var jo nu ingen anden Udvej for Klejnsmedene end at bøje sig, selvom de gjorde det nødt, og der arbejdedes i det hele i de følgende Aar ivrigt for, at ingen Overenskomst med Arbejdsgiverne maatte gennemføres, før den var vedtaget ved Urafstemning, et Standpunkt, som det ogsaa lykkedes at faa gennemført i Forbundets Love 1917.

Bag disse Modsætninger skimter man forskellige Synspunkter paa taktiske Fremgangsmaader. Indenfor Klejnsmedenes Fagforening var man i det store og hele mest Tilhængere af den gamle Taktik med smaa raske og isolerede Angreb, der maaske ogsaa særligt egnede sig for Klejnsmedene, som væsentligst arbejdede i

mindre Virksomheder, hvor det var lettere at naa et Resultat. Man oversaa imidlertid her i nogen Grad de Ændringer, der nødvendigvis maatte foretages i hele Fagforeningens Politik, efter at de var kommen til at staa overfor en stærkt sammensvejet Arbejdsgiverorganisation, hvis Svar paa selv smaa Angreb let kunde munde ud i Stor-Krig.

Indenfor Klejnsmedenes Fagforenings egen Kreds følte man imidlertid, at Selvbestemmelsesretten ofte blev hæmmet af Forbundet som Overorganisation. Der synes ogsaa nu og da at have raadet megen Uvilje overfor Forbundets Formand, I. A. Hansen, personlig. Der var jo næppe heller nogen Tvivl om, at denne udmærkede Mand til Tider i ret stærk Grad har følt sig som Diktator. Man møder i hvert Fald indenfor Klejnsmedene Udtalelser og Forslag om, at deres Delegerede paa Kongresserne for Forbundet burde have Paalæg om ikke at stemme paa I. A. Hansen som Formand, og at det burde tilstræbes, at det var sidste Gang, han kom til at underskrive en Overenskomst med Arbejdsgiverne om Lønforhold og Arbejdstid.

Helt nægtes kan det maaske heller ikke, at der nu og da gjorde sig Stemmer gældende fra syndikalistisk Side, der saa paa Udviklingen og Samfundsforholdene med andre Øjne, end det hidtil havde været Skik indenfor Arbejderorganisationen. Det bør jo ikke glemmes, at den historiske Grund, hvorpaa vor Arbejderbevægelse havde udviklet sig, udelukkende var bygget op med de hjemlige danske Forhold som Udgangspunkt, og at der egentlig i Sammenligning med andre Lande havde været forbavsende ringe Paa-virkning fra Udlandet. Det karakteristiske for vor Arbejderbevægelse er jo netop, at den helt er udformet af dens egne Mænd paa praktisk saglig Grund uden Indflydelse af særlige videnskabelige Teorier. At saadanne nu og da maatte gøre sig gældende er dog forstaaeligt, ligesom at revolutionære Rørelser har kunnet fænge i Ungdommen. Disse har dog kun faaet liden Raaderum indenfor vor Arbejderverdens solidt optømrede demokratisk-parlamentariske Synsmaade. Naar det for Fuldstændighedens Skyld her nævnes, at Ønsket om nye Kampmetoder nu og da lige har stukket Hovedet op, maa det siges, at de indtil nu ikke er bleven førende.

Det er saaledes karakteristisk, at Rietmann, der som foran nævnt valgtes til Formand som Opposition til Forbundet, udtrykkelig fralagde sig syndikalistiske Sympatier, selvom hans Styrelsesperiode

og senere Optræden viser et nyt Ansigt indenfor Foreningens Mure med en livligere Slagkraft, en stærkere Kritik og et kraftigere Initiativ, end der hidtil havde været fremme.

Forøvrigt maa det fremhæves, at de første Aar af det 20. Aarhundrede indtil Verdenskrigen er prægede af stærkt Røre paa alle Omraader, der i organisatorisk Henseende betegner en Fremgang.

Fagforeningen er i denne Periode vokset frem til et kraftigt Midtpunkt for den faglige og sociale Bevægelse, ligesom det er lykkedes for den at samle Fagets Udøvere om sig i en tæt sluttet Skare.

Det er da ogsaa karakteristisk for Væksten, at man fra 1924 har maattet have Formanden helt til Raadighed, saa at han udelukkende kan hellige sig til Foreningens Tjeneste.

Men hvad der først og fremmest maa lægges Mærke til er, at det Maal, Foreningen straks fra første Færd satte sig, det at samle Kammeraterne og arbejde for deres sociale og økonomiske Højnelse, er gaaet i Opfyldelse i en sjælden Grad.

De 30 trofaste, som dannede den første Kærne, har efterhaanden draget flere og flere til Huse. Sidst i det 19. Aarhundrede var Tallet naaet op over 300 for i det næste Tiaar at stige jævnt opad. Har der enkelte Kvartaler været en nedadgaaende Bevægelse, skyldes den ikke Frafald, men tilfældige Forhold som Bortrejse, Arbejdsløshed o. s. v. 1914 rundedes de 400, i Tyverne i dette Aarhundrede var man oppe i 500'erne, for nu i Jubilæumsaaret at være rask paa Vej op mod de 1200.

Lønningerne har i det store og hele fulgt den samme opadstigende Kurve, selvom Arbejdsløshed og daarlige Tider naturligvis nu og da har hæmmet Opgangen. Alligevel er Bevægelsen til det bedre ikke til at tage fejl af. I 1872 var den gennemsnitlige Dagløn for Smede 2 Kr. 44 Øre, den steg i det næste Tiaar, da Organisationen endnu var svag, til 3 Kr. for i 1892 at naa til 3 Kr. 27 Øre.

Den gennemsnitlige Timefortjeneste belyses ved følgende Tal: 1897 38,6 Øre, 1906 48,9 Øre, 1914 63,8 Øre, 1920 255,6 Øre. 1925 191,2, 1930 160,4, 1933 159,8, 1936 162,6 Øre.

For at forstaa disse Tal rigtigt, maa man naturligvis tage de saakaldte gode og daarlige Tider, d. v. s. baade Beskæftigelsesgraden indenfor Industrien og det almindelige Prisniveau (Kronens Værdi), i Betragtning, og selvom man nu vil hævde, at Lønnin-

gerne har været smaa i Sammenligning med, hvad der har været oppebaaret af andre sociale Klasser, saa er det i hvert Fald værd at notere, at Arbejderne ikke blot har holdt deres Stilling, men at de baade socialt og intellektuelt er gaaet frem fra et Lag, ingen regnede særligt med, til en Samfundstilling, hvorfra de er i Stand til at kaste det afgørende Lod i Vægtskaalen.

Fremgangen illustreres ogsaa ved den Nedgang i Arbejdstiden, der har fundet Sted. Medens denne i Begyndelsen af Halvfemserne nærmede sig stærkt til de 11 Timer faktisk Arbejde, er den lidt efter lidt gaaet ned fra ca. 9,5 til den normale Arbejdstid nu paa 8 Timer.

Det bør imidlertid huskes, at hvad der her er naaet, har man ikke faaet gratis. Det er Resultatet af et energisk og maalbevidst Arbejde, der er lykkedes, fordi det inderst inde har været baaret af en Idé, der gav det hele Indhold og Form.

Platte fra 40 Aars Jubilæet.

XI

DE SIDSTE AAR

Det siger sig selv, at Foreningens Arbejde i de sidste Aar i Hovedsagen har været præget af den samme Stræben og det samme Maal som i de foregaaende. Foreningen er jo dannet af Svende, og det er deres Forhold til Arbejdsgiverne, Ordningen af, hvad der saa at sige ligger i Dagen og Vejen, der altid maa være den vigtigste Opgave. Paa dette Omraade kunde der selvfølgelig fortælles om en Mængde Uoverensstemmelser og Modsætninger, der til Tider har været farvet af nok saa megen gensidig Uvilje og Antipati. En nøjere Redegørelse for alle de forskellige Hændelser vilde dog næppe tage sig ud paa Prent; de vilde blive for ensformige og sikkert ikke morsomme at læse om uden maaske netop for dem, der har været Deltagere i dem.

Alle har de dog været baaret af den samme Grundtone, Tanken om at fremme og hæve Medlemmernes sociale og økonomiske Niveau. Skulde man fremhæve et enkelt Punkt, hvorpaa der især har været sat Kræfter ind, saa maa det være Bestræbelsen for at sætte Grænser for Overarbejdet, hvad der naturligvis dybest set staar i Samklang med Bestræbelserne for at skaffe Plads for de arbejdsløse samt med Trangen til at faa en kortere Arbejdstid, saa at der blev Lejlighed til at pleje ogsaa andre Interesser end netop de rent materielle.

Det er i denne Forbindelse værd at nævne, at der netop i de senere Aar har gjort sig en levende Stræben gældende blandt Medlemmerne for at udvide deres Kundskaber. Dette har dels sat Frugt i, at der er betalt for flere Medlemmer paa Arbejderhøj-skolen, og at der er dannet Studiekredse, hvor Fagforeningskundskab og Bedriftsraadsteori har været Fagene.

Dette er nye Toner, som varsler om en ny Tid, hvad der vel

1919. Siddende fra venstre til højre: Georg Lassen, N. C. Christensen, Formand, V. Heibroch, Næstformand.
Staaende fra venstre til højre: Jul. Dyhring, Chr. Madsen, F. Knudsen, Kasserer, H. Petersen.

ogsaa for en stor Del kan siges om Oprettelsen i 1930 af en Spareforening, hvis væsentligste Maal er at opspare Midler, saa at den overenskomstmæssige Ret, der er opnaaet til at faa Ferie uden Fradrag i Lønnen, kan udnyttes fyldigere.

Iøvrigt maa det siges, at Foreningen i de sidste Aar i høj Grad har faaet en solid Grund at bygge paa, dels ved sit voksende Medlemstal og dels ved den som Følge deraf voksende Formue, der har sat Foreningen i Stand til at deltage som Aktionær i flere af Arbejdernes kooperative Foretagender som Arbejdernes Landsbank og Bryggeriet »Stjernen«.

Denne solide Basis for Virksomheden har naturligvis ogsaa medført, at Foreningen med saa meget større Fynd har kunnet gennemføre sine Maal.

I det store og Hele har Klejnsmedenes Fagforening som Medlem af de store Sammenslutninger: Dansk Smede- og Maskinarbejderforbund og De samvirkende Fagforbund fulgt den Politik, som disse Organisationer har fundet formaalstjenlig ud fra sit videre Syn paa den samlede Arbejderbevægelse, og det ligger i Sagens Natur, at denne Tilslutning i de fleste Tilfælde har været baade nødvendig og rigtig, men selvfølgelig skal det ikke skjules, at der har været Tilfælde, hvor Klejnsmedene ud fra deres særlige Synspunkt kunde have ønsket andre Resultater og vilde have foretrukket at føre en Kamp videre fremfor at slutte Fred. Her staar imidlertid ikke blot Klejnsmedene, men ogsaa andre Foreninger som Eksempel paa den Disciplin og Samfølelse, der i det lange Løb har ført til Fremgang og Sejr.

Alligevel har der naturligvis af og til været Forskel i Synet paa og Bedømmelsen af den Taktik, der har været ført baade af de store Hovedorganisationer og af Klejnsmedenes Fagforening i Tilslutning til denne. I det foregaaende er givet et enkelt Eksempel paa Ønsker, der har været fremme om at staa friere og mere selvstændig i den faglige Politik, og der har ogsaa nu og da været Toner fremme, der kan tyde paa, at de nye Slægtled vil føre Kampen paa en anden Maade end den hidtil brugelige. Det er klart, at et helt nyt Samfundssyn og en hel anden Livsbetragtning som den, der gør sig gældende indenfor Kommunismen og Syndikalismen, maa se paa Politik og Taktik med andre Øjne og har kunnet ønske at føre sine Metoder ud i Livet. Der er ingen Grund til at dække over, at dette har ført baade til Kritik og Brydninger inden-

1927. Siddende fra venstre til højre: P. Jørgensen, Næstformand, N. C. Christensen, Formand, F. Knudsen, Kasserer.
Staaende fra venstre til højre: Chr. Olsen, Georg Lassen, S. Halling Sørensen, A. Albrethsen.

for Klejnsmedenes Fagforening, men de er blot et Eksempel mere paa den Livskraft, der raader blandt Medlemmerne.

Nye Tider skaber nye Mænd og nye Synsmaader, og at der er Kamp og Modsætninger til Stede viser kun, at Foreningen ikke er nogen død Mekanisme, der blot virker for udvortes Tryk, men en levende Organisme, der er modtagelig for alle de Rørelser, der er oppe i Tiden.

Ser man tilbage paa det halve Aarhundrede, der er henrundet, er det værd at lægge Mærke til, hvorledes netop alt, hvad der har været oppe i Tiden, har præget Livet indenfor Klejnsmedenes Fagforening. Den har langt fra levet som en Snegl i sit Hus, men har været med til at yde sit Bidrag til, at den danske Arbejdsstand nu staar som et af de væsentligste Led i det danske Samfund.

Et Træk, som det er værd at lægge Mærke til, er den Indsats, som er gjort af Foreningens ledende Mænd, og blandt disse er det naturligvis i første Række Formændene, baade ved deres Arbejde udadtil og indadtil. Var det ikke altid let at klare de ydre Sager, viser Protokollerne, at det til Tider heller ikke altid har været helt uden Møje at lede de indre Anliggender.

Formændene har ikke saa sjældent maattet staa for Skud indenfor deres egen Kreds. Men trods alle Ubehageligheder, der saaledes kan have mødt de ledende Mænd fra deres egne, er det dog værd at lægge Mærke til, at Formandsarbejdet altid er blevet udført ud fra ideelle Synspunkter. Hvad de forskellige Formænd i Tidernes Løb har ofret af Tid og Interesse for Foreningen, staar kun i et ringe Forhold til den Løn, de har oppebaaret.

Ser man paa hele den Række af Mænd, der har taget ledende Del i Foreningens Liv, baade udad- som indadtil, som Bestyrelsesmedlemmer og som Deltagere i Udvalg, saa er det vanskeligt at give nogen personlig Karakteristik af hver enkelt. Mange af dem kendes vel knapt nok af Nutiden uden maaske lige som Navn, men deres Indsats staar i hvert Fald som et levende Vidnesbyrd om, hvad de har udført. Paa en enkelt Undtagelse nær er det gode danske Navne paa sen, der træder frem for os, og det maa ogsaa hævdes, at hele Udviklingen er foregaaet i Stilhed, uden Brask eller Bram. Man kan være rolig for, at de allerfleste af de Resultater, der er opnaaet for Medlemmerne i Tidens Løb, ikke er fremskaffede hverken med Trusler eller onde Ord — fraregnet naturligvis en lille rask Attaque en Gang imellem — men skaffede

ved jævn og fornuftig Forhandling mellem de to modstaaende Parter.

Den nuværende Formand, *N. C. Christensen*, der nu har virket som saadan i 20 Aar, altsaa i de to Femtedele af Foreningens Levetid, kan staa som Typen paa de skiftende Formænd. Rolig og jævn, jydsk sindig og solid i al sin Færd er han i Stand til at drøfte enhver Sag ud fra et fornuftigt Synspunkt, ogsaa til at se den fra to Sider og veje for og imod. Et kan man være vis paa, *N. C. Christensen* giver aldrig op; hvad han ikke kan naa i Dag, naar han i Morgen. Men hvad der især er karakteristisk for ham er det, at man altid kan stole paa ham, hvad han siger er vel overvejet og undersøgt til Bunds; paa den Maade — ved roligt og maaltbevidst Arbejde — har Christensen gennem 20 Aar daglig lagt Sten paa Sten, saa Bygningen har rejst sig ganske stille — næsten uden at man har lagt Mærke til det —, indtil den nu staar grundmuret solid, med faste Mure, der ikke er til at vælte ved de første Storme. Netop da Klejnsmedenes Fagforening og dens Formænd ikke skal optræde udadtil for den store Offentlighed som dem, der angiver Tonen, men skal virke mere stilfærdigt indenfor de givne Rammer, ikke skal ud at erobre, men holde paa det erhvervede, har der ikke kunnet findes nogen bedre Mand end *N. C. Christensen*.

N. C. Christensen.

Vil man nu kaste et Blik paa selve det indre Foreningsliv og se, hvorledes der er levet indenfor Murene, saa falder det straks i Øjnene, at det er en umaadelig Mængde Møder, der er afholdt og stadig afholdes. Skulde de tælles, vilde de løbe op i tusindvis.

Der er Maanedsmøder til at begynde med, Bestyrelsesmøder, Generalforsamlinger hvert Fjerdingaar og meget ofte ogsaa Ekstra-Generalforsamlinger. Afholdelsen af alle disse Møder hænger sammen med hele det brede demokratiske Grundlag, hvorpaa For-

eningen er bygget. Der har altid været den rigeste Lejlighed for Medlemmerne til at følge med og deltage i Foreningens Liv. Ordet har altid været frit, og Kritik har heller aldrig været puttet under Stolen. Den er kommen lige fra Leveren.

Netop hele den fuldkomne Parlamentarisme, der har hersket i Foreningen og den Mødekultur, som altid har været iagttaget — med Protokolvedtagelse og Dirigentvalg — vidner højt om den Opmærksomhed og den Interesse, man har skænket Opgaverne, som skulde varetages.

Møderne er derfor aldrig bleven til døde Beretninger, men det er i Virkeligheden Udtryk for de tilstedeværende Medlemmers levende Deltagelse i selve det Liv, der repræsenteredes af Foreningen. Der er blevet talt meget ved disse Møder, ofte er Diskussionens Bølger gaaet højt, og det er hændet mange Gange, at en Generalforsamling har maattet fortsættes en følgende Aften, fordi man ikke har kunnet naa at komme igennem Dagsordenen.

Uden at tage hele dette Mødeliv i Betragtning, vil man i Virkeligheden ikke være i Stand til at forstaa, hvad en Fagforening som Klejnsmedenes har betydet. Det er igennem den, at Medlemmerne har følt sig personificeret. Man forstaaer derfor ogsaa, at ingen Fagforening har kunnet gaa op som en blot mekanisk Del af en Overorganisation, og i enhver Henseende følge dennes Bevægelser. Baade fra oven og fra neden, gennem alle Led, er den organiske Selvstændighed af Fagforeningen et Hovedprincip. Heri danner de en karakteristisk Modsætning til Arbejdsgiverforeningerne, i hvilke Parolen fra oven altid har været strengt gennemført. Forskellen paa de to Organisationer, Arbejdsgivernes og Arbejdernes, beror naturligvis paa selve den historiske Udvikling, der har medført, at Taktiken har maattet udforme sig ganske modsat, til den ene Side de samlede Slag, til den anden de spredte Angreb.

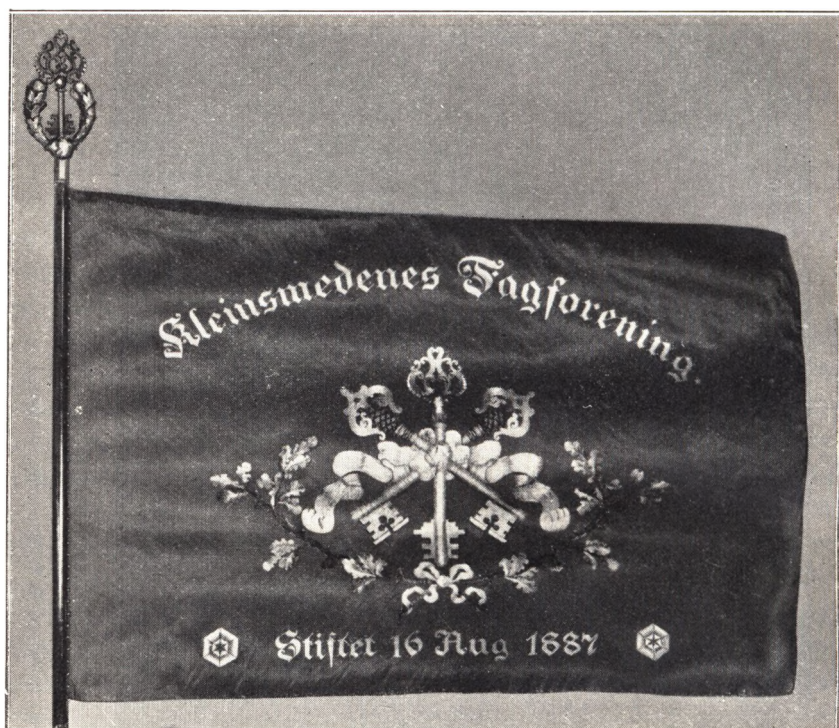
Vil man forstaa Virksomheden og Livet i en Fagforening som Klejnsmedenes, er det, foruden Møderne og hvad der er foregaaet paa disse, ogsaa nødvendigt at se paa hele det daglige Arbejde, som skjuler sig i Formandens Virksomhed. At give en nogenlunde rigtig Forestilling om denne og de mangfoldige forskellige Forretninger, den udfolder sig i, vilde være ganske umuligt. Saa maatte man se ham paa Kontoret, følge ham ud i Byen til Værksteder og Arbejdspladser, til Forhandlinger hos Arbejdsgivere og i Klubber, til Mæglingsmøder o. s. v. i en Uendelighed.

1937. Siddende fra venstre til højre: Georg Lassen, Næstformand, N. C. Christensen, Formand, S. Halling Sørensen, Kasserer, Kaj Chr. Christiansen.

1. Række. Staaende fra venstre til højre: S. H. Olsson, Vilh. Jensen, Revisor, Aksel Fischer, F. Fagerberg, Johs. Berg.

2. Række. Staaende fra venstre til højre: H. Bülow, W. Winckelmann, Revisor.

Den nuværende Fane.

Til Foreningens Virksomhed slutter sig endelig hele den Side, som har givet sig Udslag i Festerne og det kammeratlige Samliv. Der er den aarlige Stiftelsesfest, Maskeraderne og Skovturene. Desværre er der ikke bevaret noget om, hvorledes disse Fester har udfoldet sig i Enkeltheder, men at de alle har været præget af det Lune og al den lyse Fornøjelse, som danske Haandværkere altid har vidst at udfolde er vist. Der har været Fællesmaaltider, Taler, Sange, Underholdning af forskellige Kunstnere, Dans o. s. v.

Typisk for Formen af disse Sammenkomster kan maaske den Fest være, som blev holdt ved Foreningens 40 Aars Stiftelsesfest, selvom den vel har været præget af lidt større Højtidelighed end ellers har været Tilfældet.

Paa en særdeles vittig Maade har A. C. Meyer i Festsangen skildret Foreningslivet i de svundne Aar i en Vise, som fortjener at bevares for Eftertiden.

Den var paa Melodien: I »Lillé Kongensgade «og lød saaledes:

Vi har det paa det tørre
ved denne hersens Smedefest,
aa ja, aa ja, aa singsalia,
er færdige med fyrre,
har budt Gemytlighed som Gæst,
aa ja — — —

vi er jo alle stolte af vort Sammenhold og vor Stand,
er fødte Adelsmænd i det gamle Fædreland,
og for sit Haandværk Klejnsmedesvenden al Tid staar som Værn,
det kan vel ikke nægtes, at han er et Jern.

Lad Mindets Klokker kime —
se forhen holdt vi Mandag blaa,
o ja, o ja — — —
og Lønnen var pr. Time
en Fem og tyve Øre, aah,
aa ja, aa ja — — —

hver Morgen Kl. 6 ved Ambolt eller Skruestik
den yngste Lærling straks sin lille Ordre fik,
en halv Pægl Bitter! naa da da, hvor han kom spændende,
Go' Morgen, Madam Dick, det er til Svendene.

Vi blev organiseret
i 87 vi Ordren lød,
o ja, o ja — — —
først tredve Mand marchered'
bag Folkefanen luerød,
aa ja, aa ja — — —

men der var Hitz hos Klejnsmedesvenden, alt i nyere Stil
han grundede' paa sin Tid som social kand-fil,
og kom saa til det Facit, som i Dag opgøres skal:
Seks Hundred Mand er nu vort stolte Medlemstal.

Først fik vi Kontingentet
paa hvert et Værksted krævet op,
aa ja, aa ja — — —
man Ferd'nand Knudsen ventede'
og tit af Flasken røg en Prop,
aa ja, aa ja — — —

den Lørdag Aften var besværlig, si'er jeg ligefrem,
tidt Ferd'nand naaed' først om Mandag Morgen hjem,
hvor Mutter stod og hilste med: »Naa, er Du der, din Rad!
se nu aa kom paa Arbejd', her har Du din Mad!«

Men Fagforening dannet
gav ogsaa mere Dannelse,
aa ja, aa ja — — —
ved Bitteren blandt andet
har flere sat Forbandelse,
uh ha, uh ha, uh ha — —
alt er nu mer poleret end udi den gamle Tid,
nu er det Sletfils Kurs, og man har mindre Slid,
jeg priser dog de gamle Dages brave Smedesvend,
selv med en lille En paa ku' han lave den.

Og naar i Kvæld vi fester
og mindes selve Stiftelsen,
aa ja, aa ja — — —
saa har vi Hædersgæster,
V. Olsen og B. Caspersen,
o ja, o ja — — —
den første Formand Sophus Olsen mindes ogsaa her,
og N. C. Christensen, han staar vort Hjerter nær,
han har jo styret Skuden gennem elve lange Aar
og delte med os Opgangstid og drøje Kaar.

Til Slut et Svendestykke
jeg her vil præsentere Dem,
o ja, o ja — — —
det som er Smedens Lykke,
Madammen i hans Dukkehjem,
aa ja, aa ja — — —
se, paa hans Hjertes Esse blusser stadig ungdomsvild
i lyse Flammeskær den Kærlighedens Ild,
som gør, at Smeden immervæk er paa sin Pige varm,
i Charleston han tager hende ømt i Arm.

Der er i denne Sang draget Minder frem, som hører til de bedste i Foreningens Liv. Men hvad den ikke har kunnet pege paa, men som dog hører til noget af det, der altid har ligget ubevidst i Sind og Tanker, det er den Hævdelse af Fagets Ære og den faglige Dygtighed, som aldrig har været glemt indenfor Foreningen.

Det, at man er Klejnsmed, og at man har et Haandværk, en Kunst, at hæge om, en Tradition at bygge videre paa, det lever saa stærkt som nogensinde. Paa dette Omraade har Foreningen ogsaa stadig en Gerning at udføre, men ved Siden af vil nye og rige Opgaver komme frem, der vil kræve en Løsning.

De første Halvhundredaar har nødvendigvis været optaget af at omgærde Standen med det Forsvar, der skulde til for at holde den oppe og bringe den videre frem.

Men saa vist, som Verden ikke staar stille, har Klejnsmedenes Fagforening foruden en Fortid ogsaa en Fremtid, som vil melde sig med sine Krav. Den vil ikke blot fordre, at den Stilling, der er erobret bliver holdt, men den vil ogsaa forlange Løsningen af nye Opgaver.

Klejnsmeden er ikke blot Haandværker og Arbejder. Han er ogsaa Borger i Landet, skal være med til at styre Land og Rige. Han kan ikke som i gamle Dage holde sig i Ro indenfor sine egne Mure, men maa se videre ud.

Mere end nogensinde gælder det om at samle sig om det Ord, der lød i den gamle Svends Indvielsestale:

SMED SLAA ET SLAG!

Jubilæums Emblem.

FORTEGNELSE OVER FORMÆND OG KASSERERE I TIDEN FRA 1887 TIL 1935

Formænd	Fra	Til	Kasserere	Fra	Til
Sofus Olsen	16/8 1887	26/10 1887	Laurits Petersen . .	16/8 1887	26/4 1889
A. Christensen . . .	26/10 1887	18/10 1888	Rudolf Jensen . . .	26/4 1889	10/4 1891
Sofus Olsen	18/10 1888	17/10 1890	A. Samuelsen	10/4 1891	9/10 1891
C. Mortensen	17/10 1890	18/4 1892	Ferd. Knudsen . . .	9/10 1891	24/4 1935
Martin Sørensen . .	18/4 1892	27/7 1894	S. Halling Sørensen	24/4 1935	
P. Hansen	27/7 1894	24/1 1896			
Martin Sørensen . .	24/1 1896	28/7 1905			
Julius Eriksen . . .	28/7 1905	19/11 1910			
H. Rietman	19/11 1910	23/10 1915			
Carl Bech	23/10 1915	29/10 1916			
N. C. Christensen .	29/10 1916				